

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KENTSEL SİYASETTE TOPLUMSAL CİNSİYET SORUNLARINA
DUYARLILIK : KONYA ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

HAZIRLAYAN
Harika UÇAR

KONYA
2005

İÇİNDEKİLER

İNDEKİLER.....	I
ZELGELER LİSTESİ.....	IV
SALTMALAR LİSTESİ.....	VI
RİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ VE KENTSEL MEKAN

. TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ	3
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetin Toplumsallaşması.....	4
1.1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Aile.....	5
1.1.1.2. Kültürel Farklılıkların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi.....	8
. KENTSEL ALANDA CİNSİYET İLİŞKİLERİ	12
1.2.1. Cinsiyete Dayalı İşbölümü.....	12
1.2.2. Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu.....	14
1.2.3. Çalışma Hayatı ve Çifte İş Yükü.....	17
. ULUSLAR ARASI METİNLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE KENTSEL SİYASET.....	19
1.3.1. Kadınlara İlişkin Bilgi ve Verilerin Zenginleştirilmesi.....	22
1.3.2. Üretim- Yeniden Üretim ve Cinsiyetçi İşbölümü.....	24
1.3.3. Kadın Yoksulluğuyla Mücadele ve Ekonomik Açından Güçlendirme.....	27
1.3.4. Kentsel Güvenlik ve Kadına Yönelik Şiddet.....	28
1.3.5. Konut ve Taşınmaz Hakları.....	30
1.3.6. Sağlık, Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	32
1.3.7. Yönetim Süreçlerine Katılma ve Eşit Temsil.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE KENTSEL SİYASET

. KENTSEL SİYASET	38
2.1.1. Kentsel Siyaset Kavramı.....	38
2.1.2. Kentsel Siyasetin Konuları.....	40
. KADINLARIN KENTSEL ALANDAKİ SOSYO-POLİTİK SORUNLARI	41
2.2.1. Çalışma ve Ekonomik Refah.....	41
2.2.2. Temel Kentsel Hizmetlerin Yeterliliği.....	44

2.2.3. Yaşamı Kolaylaştıran Kent Planlaması.....	46
2.2.4. Kentsel Güvenlik ve Kişisel Bütünlük.....	47
2.2.5. Yeterli Konut.....	49
2.2.6. Sağlıklı Bir Çevre.....	51
2.2.7. Sağlık.....	52
2.2.8. Spor, Dinlenme ve Kültür.....	53
2.2.9. Katılım.....	54

2.3. KADINLARIN KENTSEL ALANDA GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN SOSYO-POLİTİK MEKANİZMALAR/ YÖNTEMLER.....	56
2.3.1. Yerel Katılım ve Temsil.....	56
2.3.2. AB Sürecinin Getirdiği Fırsatlar.....	60
2.3.3. Kadınların Güçlendirilmesi İçin Politikalar.....	63
2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlı Yerel Hizmet.....	64
2.3.4.1. Stratejik Gereksinimlere Duyarlı Yerel Hizmet.....	65
2.3.4.2. Pratik Gereksinimlere Duyarlı Yerel Hizmet.....	65
2.4. KONYA'DA KENTSEL SİYASETTE KADINLARIN KONUMU.....	66
2.4.1. Karar Mekanizmalarında Kadınlar.....	66
2.4.2. Belediyelerin Kadınlara Yönelik Faaliyetleri.....	67
2.4.2.1. Büyükşehir Belediyesi'nin Faaliyetleri.....	67
2.4.2.1.1. KOMEK Meslek Edindirme Kursları.....	67
2.4.2.2. Meram Belediyesi'nin Faaliyetleri.....	68
2.4.2.3. Selçuklu Belediyesinin Faaliyetleri.....	68
2.4.2.3.1. Şefkat Evleri.....	68
2.4.2.3.2. Selçuklu Belediyesi Meslek Edindirme Kursları.....	69
2.4.2.3.3. Çeyiz Pazarı.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA KENTSEL SİYASETTE TOPLUMSAL CİNSİYET GEREKSİNİMLERİNE DUYARLILIK KONULU ALAN ARAŞTIRMASI	
3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI VE YÖNTEMİ.....	70
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	70
3.1.2. Araştırmanın Evreni.....	70
3.1.3. Veri Toplama Teknikleri ve Çözümleme.....	71

3.2. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	71
3.2.1. Ankete Katılan Kadınlarla İlgili Genel Bulgular.....	71
3.2.2. Çalışma Hayatı.....	75
3.2.3. Aile İçi İşbölümü.....	78
3.2.4. Kentsel Hizmetler.....	82
3.2.5. Kent İçi Hareketlilik ve Ulaşım.....	84
3.2.6. Aile İçi Şiddet.....	88
3.2.7. Yerel Siyasete Katılım ve Temsil.....	95
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	104
YAYNAKLAR	107
ÇİZİMLER	116

ELGELER LİSTESİ

elge 1: Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	72
elge 2 :Eğitimi Yarım Bırakanların Eğitime Devam Etmeme Nedenlerini Gösteren Dağılımı.....	72
elge 3: Kadınların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	73
elge 4: Kadınların Hanesinde Yaşayanları (Çekirdek Aile Üyeleri Dışında) Gösteren Dağılım.....	73
elge 5: Aile İçi Mal Varlığı Dağılımını Gösteren Dağılım.....	74
elge 6: Kadınların Çalışıp Çalışmadığını Gösteren Dağılım.....	75
elge 7: Kadınların Çalışıp Çalışmadığını Gösteren Dağılım.....	75
elge 8: Kadınların Gelir Getirici Bir İş Yapma İstekliliğini Gösteren Dağılım.....	76
elge 9:Kadınların Çalışmamasını Etkileyen Faktörlerin Önem Derecesi.....	77
elge 10: Aile İçindeki İşbölümünü Gösteren Dağılım.....	79
elge 11:Kadınların Çalışmasının Ev İşlerindeki İşbölümüne Etkisini Gösteren Dağılım.....	81
elge 12: Kadınların Bir Kadın Merkezi İstekliliğini Gösteren Dağılım.....	83
elge 13: Kadınların Ne Kadar Sıklıkta Dışarı Çıktığını Gösteren Dağılım.....	85
elge 14: Kadınların Dışarı Çıkmasını Nelerin Etkilediğini Gösteren Dağılım.....	85
elge 15:Eve Dönüş Saatlerini Ayarlarken Nelere Dikkat Ettiklerini Gösteren Dağılım.....	86
elge 16: Kadınların Kent İçi Ulaşım Tercihlerini Gösteren Dağılım.....	86
elge 17: Kent İçi Ulaşım Tercihlerini Belirleme Kriterleri.....	87
elge 18: Kadınlar Kent İçi Ulaşımında Rahatsız Olduğu Konuları Gösteren Dağılım.....	88
elge 19: Kadınların Şiddete Maruz Kalıp Kalmadığını Gösteren Dağılım.....	89
elge 20:Kadınların Eğitim Düzeyleri ve Şiddete Maruz Kalmaları.....	90
elge 21:Kadınların Ne Tür Bir Şiddet Gördüğünü Gösteren Dağılım.....	91
elge 22: Kadınların Konya'da Bir Sığınmaevinin Varlığı Hakkındaki Bilgilerini Gösteren Dağılım.....	92
elge 23: Kadınların Sığınma Evinin Gerekliliğine Bakışlarını Gösteren Dağılım.....	92
elge 24: Kadınların Sığınma evine Gidip Gitmeyeceğini Gösteren Dağılım.....	93
elge 25: Kadınların Çalışması İle Sığınmaevine Gidip Gitmeyeceği Arasındaki İlişkiyi Gösteren Analiz Çizelgesi.....	94
elge 26: Kadınların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Şekillerini Gösteren Dağılım.....	95
elge 27: Kadınların Şikayet Konularının Dağılımı.....	96
elge 28: Belediyeye Başvuran Kadınların Başvuru Sonuçlarını Gösteren Dağılım.....	97

Çizelge 29: Kadınların Neden Şikayetçi Olmadıklarını Gösteren Dağılım.....	97
Çizelge 30: Belediyenin Kadınların Sorunlarını Çözmeye Yönelik Bir Girişimi Olup Olmadığını Gösteren Dağılım.....	98
Çizelge 31: Kadınların Yerel Siyasete Katılım Konusundaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım.....	98
Çizelge 32: Kadınların Yerel Siyasette Kadın Varlığının Az Oluşunun Nedenleri Hakkındaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım.....	99
Çizelge 33: Kadınların Erkeklerden Oluşan Bir Meclisin Kadın Sorunlarına Duyarlılığı Hakkındaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım.....	100
Çizelge 34: Yerel Siyasete Katılmak İstemeyen Kadınların İsteksizlik Nedenlerini Gösteren Dağılım.....	101
Çizelge 35: Kadınların Üye Olduğu Kuruluşların Dağılımı.....	102
Çizelge 36: Gönüllü Olarak Çalışma İstekliliklerini Gösteren Dağılım.....	103
Çizelge 37: Gönüllü Olarak Çalışmak İstemeyen Kadınların İsteksizliklerinin Nedenlerini Gösteren Dağılım.....	103

KISALTMALAR LİSTESİ

B	Avrupa Birliği
BD	Amerika Birleşik Devletleri
A	Birleşmiş Milletler
EDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Anlaşması
E	Devlet İstatistik Enstitüsü
T	Devlet Planlama Teşkilatı
STRAW	Kadının İlerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü
LA-EMME	Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği- Doğu Akdeniz ve Orta Doğu Bölgesi
ADER	Kadın Adayları Destekleme Derneği
ASAUM	Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
DMEK	Konya Meslek Edindirme Kursları
ECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
DDAİE	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
UNCHSD	United Nations Department Of Policy Coordination And Sustainable Development
NDP	United Nations Development Programme
NIFEM	Birleşmiş Milletler Kadın İçin Kalkınma Fonu
ALD	Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı

GİRİŞ

Kent toplumsal gelişim ve değişim süreci içinde özgürleştirici, geliştirici bir aşama olarak düşünülmekte, kentsel yaşamın kırsal olana göre “modern”, “yeni”, “demokratik” yanı sıkça vurgulanmaktadır. Ancak kente toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden şekillendiği bir alan olarak bakıldığında, kadınlar üzerindeki etkisinin gerçekten özgürleştirici, dönüştürücü olduğunu söylemek güçleşmektedir.¹

İki toplumsal cinsten birini ve toplam nüfusun da aşağı yukarı yarısını oluşturan kadınların kentin sunduğu toplumsal-ekonomik fırsatlardan yararlanma, özgül sorunlarını ve ihtiyaçlarını yerel politikalar aracılığıyla karşılama ve yaşadıkları çevrenin yönetimine katılma olanakları oldukça sınırlıdır.

Kent; planlaması, dokusu, çalışma yerleri, kamuya açık alanları ile erkekler tarafından ve erkekler için düzenlenmiş gözükmemektedir. Kadınlar kentsel alanda ancak erkeklerle birlikte veya onlarla çeşitli uzlaşmalar yaratarak varlıklarını gösterebilmektedirler ve kentin imkan ve kaynaklarından, özellikle ev, sosyal hizmetler, eğitim, istihdam gibi temel ihtiyaçlarda yetersiz ve eşit olmayan bir biçimde yararlanabilmektedirler. Toplumsal rolleri ve sorumlulukları gereği kadınlar, kentin sınırlı kullanıcıları olarak, erkeklerin yoğun olarak var olduğu alanlarda sadece geçici, çok göze çarpmayan bir şekilde varolan dolayısıyla talep ve ihtiyaçları dikkate alınmayan sakinlerdir.² Bu durumda kadınların, başlıca yerel politika ve hizmet alanlarına ilişkin özgül ihtiyaçları olacağı açıktır. Ancak egemen olan yerel politika ve yönetim anlayışı genel yapılanışıyla toplumsal cinsiyet körüdür diyebiliriz. Oysa, fırsatlar, kaynaklar ve erkin eşitçe paylaşıldığı bir toplum özeminden bahsediliyorsa, kadınların kentteki toplumsal-ekonomik konumları, sorunları ve ihtiyaçlarının kentsel politikalar ve yerel yönetimlerin yapısı ve işleyişiyle bütünleştirilmesi gerekmektedir.³

¹ Belkis Kümbetoğlu, “Kentsel Alan ve Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet”, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, der.Ayten İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.259

² a.g.m., s.259-260

³ Ayten Alkan, “Yerel Yönetimlerin Kadınların Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlılığı- Ankara Araştırması.”, **8.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi**'nde Sunulan Bildiri , Ankara, Aralık 2003

Son yıllarda, kadın-erkek eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini öncelikli konulardan biri olarak ele alan AB mevzuat ve politikalarında, en çok kullanılan kavramlardan biri “toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi”dir. Toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi, “olumlu ayrımcılık bakış açısı”nın bir adım daha ilerisidir diyebiliriz. Toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi, büyük ölçüde “güçlendirme” kavramıyla da iç içedir. Wedel’in tanımıyla, kadınların güçlendirilmesi yaklaşımının temel amacı, “toplumsal gücün ve kaynak denetiminin kadınların lehine iyileşmeler sağlamak üzere yeniden dağıtılmasıdır...(Bu amacı taşıyan) stratejiler, hem devletçe alınması beklenen önlemleri hem de toplumsal koşulların değişmesini kapsamaktadır.”⁴

Yerel yönetimleri, toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında değerlendirirken pratik ve stratejik gereksinimler olarak bilinen ayrımı da göz önünde bulundurmanın gerekli olduğu düşünülerek hareket edilecek olan bu çalışmada yerel yönetimlerin örgütlenmesi ve politika yönelimlerinde toplumsal cinsiyet yanlılığının nasıl ortaya çıkıp sürdüğünü incelemenin yanı sıra, toplumsal cinsiyet sorunlarına duyarlı değişim olasılıklarını araştırmak da amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda yapılacak alan araştırmasında Konya kentsel alanında yaşayan 18 yaş ve üzeri kadınların kentsel sorunları ve hizmet öncelikleri, kadınların yerel yönetimlerce çözümlenmesi gereken özgül sorunlarının neler olduğu, kadınların sorunlarını yönetime aksettirip aksettiremediği, kentli kadının sorunlarını yönetime aksettirecek bağlayıcı bir ağ oluşturulup oluşturulmadığı, kadınların sesinin yönetime ne ölçüde ulaşabildiği gibi temel sorular düzenlenecek olan anket sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesiyle değerlendirilecektir. Elde edilen veriler ışığında Konya Büyükşehir Belediyesinin hizmetlerini planlarken kadınların sorunlarını ne ölçüde dikkate aldıkları, kadınları sadece problem grupları olarak mı yoksa katkılarından yararlanılması gerekenler olarak mı değerlendirdikleri incelenecektir.

⁴ Heidi Wedel, *Siyaset ve Cinsiyet:İstanbul Gecekondularında Kadınların Siyasal Katılımı*, çev. Can Kurultay, Metis Yayınları, İstanbul, 2001, s.23

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ VE KENTSEL MEKAN

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ

Döllenme anında basit bir mekanizmaya bağlı olarak belirlenen cinsiyet, toplumsallaşma sürecinde insan denen “toplumsal hayvan”ın başına bela olmuştur diyebiliriz. Tarihsel süreç içinde iki cins arasında, dışının doğurganlığına bağlı olarak gelişen iş bölümü, kadın ve erkeğe toplumsal yaşam, kültür, psikoloji vb. alanlarda da tamamen ayrı roller biçmiştir. Kural olarak biyolojik cinsiyetle örtüşmesine (daha doğrusu ona tekabül etmesine) rağmen ondan ayrı bir kavram olan “toplumsal cinsiyet” bu tarihsel sürecin bir ürünüdür.⁵

Gündelik konuşmada kullandığımız cinsiyet (sex) sözcüğü ile toplumsal cinsiyet (gender) kavramı farklı anlamlar ifade etmektedir ve bu ayrımın vurgulanması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet terimini sosyolojiye sokan Ann Oakley 'e göre, “cinsiyet” (sex) biyolojik erkek- kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet (gender) **erkeklik ile kadınlık** arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır.⁶ Cinsiyet (sex) hem bir kişi kategorisine hem de insanların bulunduğu edimlere gönderme yapan muğlak bir sözcüktür. Cinsiyet; kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerdir. Toplumsal cinsiyet ise kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır.⁷ Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım temel bir ayrımdır, çünkü erkeklerle kadınlar arasındaki farklar köken bakımından sadece biyolojik nitelikte değildir.⁸ Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasında sosyal veya kültürel olarak yapılandırılmış, tanımlanmış olan ve cinsiyetlerden birine yüklenen kimliklere, statülere, rol ve sorumluluklara dayanan ilişkiyi tanımlamaktadır. Toplumsal

⁵ R.W. Connel, **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s.9

⁶ Ann Oakley, **Sex, Gender and Society**, 1972'den aktaran Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, çev.Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999

⁷ Ayşe Akın, “**Toplumsal Cinsiyet**”, [http:// www.gençgazeteciler.org/teinsiyet.asp](http://www.gençgazeteciler.org/teinsiyet.asp) , (01.07.2004)

⁸ Anthony Giddens. **Sosyoloji**, Yayıncı: Hüseyin Özel ,Cemal Güzel), Ankara, 2000,s.97

cinsiyet, kadın ve erkeklerin her türlü bağlamdaki rollerini, sorumluluklarını, sınırlamalarını, fırsatlarını ve ihtiyaçlarını analiz etmeye yarayan sosyo-ekonomik bir değişkendir.⁹

Biyolojik, genetik anlamda kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyet vardır, bu bağlamda bu iki cinsiyeti ayıran ise onların üreme sistemleridir. Anatomik ve hormonal değişimlere göre birey cinsiyetlerden birine ait olur. Kadın ve erkeği tanımlamada önemli olan diğer bir faktör de kadın ve erkeğin değişik kültürlerdeki tanımlamalarıdır ki buna toplumsal cinsiyet denilmektedir.¹⁰ Yani kız ya da oğlan doğulur, kadın ya da erkek olunur. Toplumlar cinsiyet ayrımını bitki ve çiçek yetiştirir gibi geliştirirler.¹¹ Kız bebeklerin eşyaları için pembe, erkek bebeklerin eşyaları için mavi rengin tercih edilmesiyle başlayan süreç, erkeklerin ve kadınların yapabileceği işler konusunda da yapay ayrımlar üretir.

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetin Toplumsallaşması

Kadınlara erkeklerin davranışları arasındaki farkların ne kadar toplumsal cinsiyet yerine seksten kaynaklanmaktadır? Başka deyişle bu davranış farklılıklarının ne kadar biyolojik farkların bir sonucudur? Kimi yazarlar, kadınlar ile erkeklerin davranışları arasındaki farkların, bütün kültürlerde kimi biçimlerde varolan, doğuştan gelen farklılıklar olduğuna inanmaktadır. Başka araştırmacılar ise bazı özelliklerin az çok evrensel diye bunun ille de biyolojik kökenli olması gerektiğini, böyle nitelikleri yaratan genel türden kültürel etkenler bulunabileceğini savunmaktadır. Örneğin, çoğu kültürde, kadınların çoğunluğu yaşamlarının önemli bir bölümünü çocuk bakmakla geçirebilir ve av ya da savaşta yer almazlar. Bu görüşe göre kadın ve erkeklerin davranışları arasındaki farklar esas olarak, kadın ve erkek kimliklerinin ya da dişillik ile erilliği toplumsal olarak öğrenilmesiyle ortaya çıkmaktadır.¹²

Bu çalışmada kadın ve erkek cinsleri arasında doğanın belirlediği farklılıkların dışında, iki cins arasında toplumsal düzlemde oluşturulmuş ve yerleşmiş farklılıklar olduğu ve iki cins açısından belirlenmiş ve benimsenmiş toplumsal rollerin var olduğu kabul edilerek hareket

⁹ www.unhcr.org.tr , (29.06.2004)

¹⁰ Ayşe Akın, "Toplumsal Cinsiyet", www.gencgazeteciler.org , (02.07.2004)

¹¹ Sylviane Agacinski, **Cinsiyetler Siyaseti**, Dost Kitabevi, Ankara, 1998, s.15-27

¹² Giddens, a.g.e., s.98-99

edilecektir. Bu bağlamda erkek cinsiyeti ile kadın cinsiyeti arasında (erkeklerin ve kadınların yapabileceği işler konusunda yapılan yapay ayırım sonucu) toplumsal yaşama katılma düzeyi açısından farklılıklar oluşmaktadır. Sayısal bakımdan aşağı yukarı eşit olmakla birlikte iki cinsin toplumsal alanda temsiliyetleri de farklılaşmaktadır. Kadın cinsiyeti daha çok ev gibi özel alanda kalırken, erkek cinsiyeti dışarda her türlü kamusal alanda kendini ifade eder. Çalışma yaşamından, siyasete, sivil toplum örgütlenmesinden, eğitime kadar her türlü kamusal alanda iki cins temelindeki bu görünüm toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturmaktadır.

1.1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Aile

“Toplumun temeli” olarak kabul edilen aile, geleneksel sosyolojide çoğunlukla kurumların en basiti, daha ayrıntılı yapıların yapıtaşı olarak görülür. Aile, toplumun temeli olmanın ötesinde, onun en karmaşık ürünlerinden biridir. Aileye dair basit hiç bir şey yoktur. Ailenin içi, tıpkı jeolojik katmanlar gibi birbiri üzerine yığılmış çok katmanlı bir ilişkiler sahnesidir. Toplumsal cinsiyet rollerine ailenin etkisini anlamak istiyorsak ailenin içinin açılması ve derinlemesine araştırılması gerekmektedir.¹³

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirlenmesine ailenin etkisini araştırmaya başlarken ilk önce anne ve bebek arasındaki ilişkinin ve etkileşiminin özelliklerini incelemek gerekmektedir. Anne ile bebek arasındaki etkileşim üzerine yapılan çalışmalar, anne babaların erkek ve kız çocuklarına yönelik davranışları arasında bir fark olmadığına inanmasına karşın, erkek ve kızlara yönelik davranışları arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Kendilerinden bir bebeğin kişiliğini değerlendirmeleri istenen yetişkinler, çocuğun erkek mi yoksa kız mı olduğuna inanmalarına bağlı olarak, farklı yanıtlar vermektedirler.¹⁴

Chodorow’un, “Anneliğin Üretimi” (Reproduction of Mothering) adlı kitabında toplumsal cinsiyet gelişimini açıklamak üzere kullandığı nesnel ilişkiler teorisine göre, toplumsal cinsiyetin gelişimi tamamen kadınların annelik yaptığı bir aile yapısının sonucudur. Hem kız hem de oğlan çocukları anneleri ile olan ilişkilerine bağlı olarak kendi kimliklerinin ve toplumsal cinsiyetlerinin farkına varırlar. Chodorow’a göre, bu aile ilişkisi kız çocukları

¹³ R.W. Connel, a.g.e., s.167-168

¹⁴ Giddens, a.g.e., s.100

sevecen ve verici olmaya ve dolayısıyla anne olmaya hazırlarken erkek çocuklarda bu tür eğilimleri yok etmektedir.¹⁵

Evde bebeklikten başlayarak giydirilen renklerle, alınan oyuncaklarla (kızlara bebek, erkeklere araba, silah vb.) başlayan süreç, önerilen iş bölümleri, davranışa dönük beklentilerle bazı davranışları pekiştirip, bazılarını söndürerek devam ederken, televizyonda çeşitli programlarda geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpyargıları tekrarlanarak, örgün eğitim sistemi içinde, ders kitaplarından öğretmenlerin sınıf içi davranışlarına kadar pek çok yolla; toplumun başka kurumlarında da çeşitli biçimlerde toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılar sürekli pekiştirilmektedir. Bu kalıpyargılar, önyargılar, cinsiyetçilik ve ayrımcılık bazen bilerek bazen farkında bile olmayarak, bazen bir atasözünün ya da deyimine içine gizleyerek, bazen çocukların (özellikle kızların) önlerindeki seçenekleri sınırlandırarak, bazen mekana sınır getirerek, çocukların meraklarını törpüleyerek, bazen ayıplayarak, bazen şiddet göstererek çocuklara aktarılmaktadır.¹⁶

Çocuk doğuştan itibaren kız ve erkek oluşuna göre, cinsiyetinin gerektirdiği davranış kalıplarına uygun olarak yetiştirilir. Cinsel rol, kadına ev işi ve çocuk bakımı gibi dış dünyaya kapalı yükümlülükler getirirken, erkeği dış dünyaya çekerek, kendini geliştirme, işinde başarılı olma, yükselme vb. fırsatları ona tanımıştır.¹⁷

Erkeğin temel rolü ailenin ekmeğini kazanmak iken, yetişkin kadınlar bugün öncelikli rollerinin eş ve anne olmak olduğu bir dünyada yetiştirilmektedirler. Tipik olarak, genç kadın yaşamda ona eşlik edecek, kendisi eve ve çocuklara bakarken ona ekonomik olarak bakmaya çalışacak bir erkekle tanışacağını bilerek yetişir. Kadının toplumsal rolünün bu özellikleri (bağımlılık koşullandırmasıyla birlikte erişkin olmak, bir koca bulmak, o kocaya eş olmak, bebek bakmayı öğrenmek ve bir yuva kurmak), geniş kapsamlı toplumsal bir hazırlanma içerir. Bunlar kadın biyolojisinin kaçınılmaz sonuçları değildir. Evlenebilmek için kadın

¹⁵ Kamuran Gödelek, "Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Gender", *FelsefeFogos*, Bulut Yayınevi, Yıl:4, Sayı:15, İstanbul, 2001, s.141-143

¹⁶ İpek Gürkaynak, "Anababa- Çocuk İlişkisinde Toplumsal Cinsiyet", *Aile ve Çocuk Eğitimi: 0-6 Yaş Arasında Çocukları Bulunan Ailelere Temel Bilgiler*, UNICEF, Ankara, 2003, s.73-78

¹⁷ Tülin Tankut, "Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı", *Evensel Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, Sayı:84, Aralık 1998, s.41

kendisini belirli bir şekilde sunmak zorundadır. Cinselliğini belirli çizgiler boyunca geliştirmek ve kendisine erkeğin hoşlanacağı bir imge yaratmak zorundadır.¹⁸

Eş olma sürecinde kadından ev kurması, ev eşyalarını olabildiğince etkili ve düzgün kullanması ile günlük yaşamında kocasının gereksinim duyduğu her şeyin gerçekleşmesini sağlayarak (yemeğinin pişirilmesi giyeceklerinin hazırlanması ve toplumsal yaşamının onun istediği gibi düzenlenmiş olması gibi) yardımcı olması istenir. Eş olmak, bir iş sahibi olmak gibidir ama bu işin eğitimi açık değildir ve bu işe herhangi bir değer de biçilmez. Bu iş için hazırlanma, bir kızın bütün yaşamı boyunca yavaş yavaş dokunduğu için gerçekten de doğal görünebilir. Bir kızın dünyada kendisine bir birey olarak ulaşma şekli, önce genç kız ve daha sonra kadın olmaktan geçer. Genç kız ve kadın olmanın anlamı da, bir eş ve anne olmak için gerekli becerilere sahip olmak demektir.¹⁹

Cinsiyet ayrımcılığı yapmadan çocuk yetiştirmenin güçlüğü gözle görülür bir gerçektir çünkü anne-baba ne kadar dikkat ederse etsin kendileri de cinsiyetçi bir tutumla yetiştirilmişlerdir ve gerek kitle iletişim araçları gerekse toplum çocuğa bazen açık bazen de gizli bir çok sinyaller göndererek cinsel kimliğinin oluşmasını etkilemektedir.

June Statham, cinsiyet ayrımcılığı yapmayarak çocuk yetiştirmeye istekli, altı ayıktan on iki yaşına kadar çocukları olan on sekiz aileden otuz yetişkin yer aldığı bir araştırma yapmıştır. Anne babalar, orta sınıftan gelmektedir ve çoğu, öğretmen ya da öğretim üyesi olarak akademik çalışma içindedirler. Statham, anne babaların çoğunluğunun yalnızca kızların erkeklere benzemesine çalışma yoluyla geleneksel seks rollerini değiştirmeye kalkmadıklarını, ancak dişilik ile erkeklik arasında yeni birleşimleri güçlendirmeye çalıştıklarını bulmuştur. Bu anne babalar, erkek çocukların başkalarının duygularına karşı daha duyarlı olmalarını ve samimiyetlerini dile getirebilmelerini istemişler; buna karşılık kızlar da öğrenme ve kendilerini geliştirme fırsatları aramaya yöneltilmişlerdir. Bütün anne babalar, varolan cinsiyet kalıplarıyla savaşmanın zor olduğunu görmüşlerdir. Onlar, çocukları toplumsal cinsiyete göre

¹⁸ Luise Eichenbaum, Susie Orbach, **Kadınları Anlamak**, çev.Sezgi Altınok, Meral Kara, Yayınevi Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.13-14

¹⁹ a.g.e., s.14-15

sınıflanmayan oyuncularla oynamaya ikna etmekte oldukça başarılı olmuşlarsa da, bu bile pek çoğunun beklediğinden daha zor olmuştur.²⁰

1.1.1.2. Kültürel Farklılıkların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi

Toplumun üyelerine verdiği kimlikte, onların cinsiyetleri çok önemlidir. Ortak sosyal kimliğe, cinsiyet kimliği de eklenir ve doğuştan itibaren sosyal-kültürel kimlik, cinsiyet kimliğiyle iç içe bir şekilde gelişir.

Hiç kimse cam bir kavanozun içinde doğup büyümeyen, aksine farklı kültür ve toplumlara göre farklılık gösteren karmaşık bir ilişkiler ağı içinde yaşar. Bu durumda kişinin toplumsal cinsiyet kimliğinin gelişmesi de içinde bulunduğu toplumun kültüründen bağımsız düşünülemez.²¹ Bir toplumun kadınlık ve erkeklik tanımları, cinsiyet algıları, stereotipleri, cinsiyet kimliklerinin edinilme süreci, cinsiyet rol ve statüleri ve cinslerarası ilişkilerin düzenlenme biçimleri, o toplumun cinsiyet kültürünü oluşturur.²²

Toplumsal cinsiyetle ilgili düşünceler ve erkeklerle kadınların rolleri söz konusu olduğunda toplumdaki topluma hatta aynı toplumda zaman içinde de farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.²³ Ancak bir kadın figürü, çoğunlukla da ana, ister Rusya Ana, ister İrlanda Ana veya Hindistan Ana olsun, bir çok kültürde topluluğun ruhunu simgelemektedir. Fransız Devrimi'nde sembolleşen bebek doğuran kadın figürü "La Patrie" de bunun bir örneğidir. Köylü toplumlarda, insanların "Toprak Ana"nın bereketine bağlılıkları, şüphesiz topluluk toprağı, topluluk kimliği ve kadınlık arasındaki bu yakın ilişkiye katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte kadınlar, topluluğu başka biçimlerde de simgelemektedir. Örneğin erkeklerin "kadınlar ve çocuklar" uğruna savaşa gittiği sıkça vurgulanır.²⁴

Topluluğun kimliğinin ve gelecekteki kaderinin kadınların üzerindeki "temsil yükü", kadınların topluluk şerefine taşıyıcıları olarak kurgulanmalarını da beraberinde getirmektedir. "Uygun" davranışlar içindeki kadınlar ve "uygun" giysileri, topluluğun sınırlarını gösteren

²⁰ Giddens, a.g.e., s.102

²¹ Gödelek, a.g.e., s.142

²² Mualla Türköne, *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*, Ark Yayınevi, Ankara, 1995, s.2

²³ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev.Osman Akınbay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999; Türköne, a.g.e., s.2

²⁴ Nira Yuval-Davis, *Cinsiyet ve Millet*, Çev.:Aysin Bektaş, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.94

izgiyi somutlaştırmaktadır.²⁵ Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir çok toplumda kadınlara; zina, evden kaçma ve erkek akrabaları ve cemaatleri için şeref zedeleyici ve utanç verici addedilen öteki kültürel kural ihlalleri (sinemaya gitmek, radyoyu arayıp bir şarkının alınmasını istemek, izinsiz dışarı çıkmak, sevdiği kişiyle evlenmeyi istemek vb.) yüzünden kendi akrabaları tarafından işkence yapılmakta veya bu kadınlar öldürülmektedir. Birleşmiş Milletler raporlarına göre namus cinayetleri pek çok ülkede artış göstermekte, her yıl 5 bine yakın kadın kendi aileleri tarafından öldürülmektedir. Artışın saptandığı ülkeler arasında Brezilya, Uganda ve İngiltere yer almaktadır; Bangladeş, Mısır, Ürdün, Suriye, Filistin, Türkiye ve Yemen gibi ülkelerde durumun daha da kötü olduğu bildirilmektedir.²⁶ Namus cinayetleri kadar ağır olmamakla birlikte kolektif şerefe ihanet eden kadınlara karşı daha zayıf bir misilleme de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çeşitli Avrupa ülkelerinde, savaş sırasında şüpheli Nazi ordusuna dostluk göstermekle suçlanan kadınların toplu olarak saçlarının tıraşlanmasıdır.²⁷

Bu tür ortak tepkilerin varolmasına rağmen, toplumsal cinsiyetle ilgili düşünceler ve erkeklerle kadınların rolleri söz konusu olduğunda çeşitli kültürler arasında farklılıklar olduğu gibi hatta aynı toplumda zaman içinde de farklılıklar bulunmaktadır.

Günümüz Anadolu- Türk toplumu, en eski kökenlerinden başlayarak, belirtilen sürecin sonunda yer alan İslam dininin ve İslami kültürün; Selçuklu ve Osmanlı toplum yapılarının ve daha sonrada modernleşme olgusunun ortaya çıkardığı bir yapıdır. Cinsiyet kültürü de bu yapıya göre belirlenmiştir.²⁸

Türkiye'de cinsiyetle ilgili çalışmalarda, geleneksel-ataerkil Türk toplum yapısının genellikle İslami etkilerle bağlandığı görülmektedir. Eski Türkler tarih öncesinde, genellikle bütün toplumların tarih öncesinde bulunduğu varsayılan, cinslerarası simetrik- eşitlikçi tamamlayıcılık modeline sahip olmuşlardır. Karşıt cinsler arasındaki sosyal ilişkinin kontrol altında tutulduğu Osmanlı toplumunda erkeğe kamusal, kadına ise özel ve mahrem olan iki ayrı dünya sunulmuştu. Kadın ve erkek ayrımının üzerinde oturduğu sosyal yapı, kadınlar için

²⁵ a.g.e., s.95

²⁶ **Hollanda'da Töre Cinayetleri Konferansı**, <http://www.mezopotamya.org/2004/03/13/hab14.html>, (13.03.2004)

²⁷ Yurval-Davis, a.g.e., s.95-96

²⁸ Türkönc, a.g.e., s.3

değişmez kuralları da beraberinde getiriyordu ki, bu kuralların izi aile içi yaşamdan ev mimarisine, kadının giysisinden eğlence türüne, seyahat biçimine, evlenme törenlerine dek yaşamın her alanında görülüyordu. Dinsel ve toplumsal kurallar tarafından belirlenen bu yapılanmada kadın ve erkeğin rolleri kesin olarak birbirinden ayrılmış, dışarıya ait roller erkeğe bırakılmış, eve ait roller de kadına kalmıştı.²⁹

Günümüzde bu toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bazı televizyon programlarında, örgün eğitim sisteminde kullanılan ders kitaplarında, gündelik konuşmalarda sıkça kullanılan atasözlerinde ya da deyimlerde hala varlığını korumaktadır.

Gümüsoğlu, Cumhuriyet Döneminin ders kitapları üzerinde yaptığı çalışmasında, cumhuriyetin ilk yıllarında ders kitaplarında, toplumda ve aile içinde dayanışmayı güçlendirmeyi hedef alan örnekler bulunduğunu, aile içi işbölümünün, “kadın işi- erkek işi” ayrımı temelinde anlatılmadığını, kadın ve erkeğin aile içindeki görevlerinin kesin sınırlarla ayrılmış olarak tanımlanmadığını; 1950’lerden sonra ise ders kitaplarının büyük bir çoğunluğunda “baba evin direğidir” cümlesi ve “yemek yapan, sökülük diken, çamaşır, bulaşık yıkayan... annemiz” sözlerinin yer aldığını tespit etmiştir.³⁰ Bu yıllardan başlayarak günümüze dek, ilkokula daha yeni adımını atmış olan çocuklara sistematik olarak nasıl “kadın” ve “erkek” olacakları öğretilmekte ve ders kitaplarındaki kadınlara toplumsal yaşamda edilgen, erkeklere etken olmalarına yönelik bir toplumsal kimlik verilmektedir. Ders kitaplarında erkekler, kamusal alanda üretken olmaya yönlendirilirken; kadınlar, eşleri, çocukları ve ev işleriyle sınırlandırılmaktadır.³¹

Gündelik konuşmada hala çokça kullanılan bazı deyimler ve atasözleriyle* dürüstlük, çalışkanlık, cesurluk, başarılı olmak gibi özelliklerin erkeklerle özdeşleştirilirken; nerede nasıl

²⁹ Serpil Çakır, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İstanbul, 1994, s.158

³⁰ Firdevs Gümüsoğlu, Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Rollerini, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berkay Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul,1998, s.103

³¹ Firdevs Gümüsoğlu, “Cumhuriyetin İlk Yıllardan Günümüze Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet (1928-2000)”, **Görüş**, Eylül 2000, s.48

* Gündelik konuşmada hala çokça kullanılan bazı deyimler ve atasözleriyle “karı gibi gülmek”, “karı gibi korkak”, “bir yeri kadınlar hamamına çevirmek”, “adam gibi”, “adam olmak” gibi deyimler dürüstlük, çalışkanlık, cesurluk, başarılı olmak gibi özelliklerin erkeklerle özdeşleştirilirken; nerede nasıl davranacağını bilmemek, düşünmeden hareket etmek, kargaşaya neden olmak gibi davranışların kadınsı özellikler olarak algılanılmaya devam edildiğini göstermekte ve bu tür düşünce yapısını pekiştirmektedir. Sıkça eleştirilen ve bir

davranacağını bilememek, düşünmeden hareket etmek, kargaşaya neden olmak gibi davranışların kadını özellikler olarak algılanılmaya devam edildiğini göstermekte ve bu tür düşünce yapısını pekiştirmektedir.

Cinsiyet ayrımcılığına gerek çocuk gerekse yetişkin edebiyatında da pek çok örnek bulunmaktadır. Kadın ve erkek yazarların içinde doğup büyüdüğü toplumdaki cinsel hiyerarşiye uyarak hareket etmeleri kaçınılmazdır. Yazarların yaratıcılık sürecinde cinsel koşullandırmaları kırıp kıramadıkları ise yaşadıkları tarihsel dönemler ve bireysel konumları göz önünde bulundurulurken ele alınmalıdır.³²

hakimin mahkeme kararında kullanması yüzünden yürüyüşler yapılmasına neden olan “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etme.” ve “Kızını dövmeyen dizini döver.” gibi atasözlerinin yanı sıra özellikle İç Anadolu bölgesinde yaygın olan “Yağmurdan sonra ekilen darıdan, kocasından sonra kalkan kardan hayır gelmez.”, “Kadının kazandığı para kapı eşiği gibidir, her gün ayağına takılır.” gibi kadının aile iş bölümündeki yerini pekiştiren ve kadının para kazanmasının aile mutluluğunu bozacağına inanıldığının bir göstergesi olan yada “Dişi köpek kuyruk sallamazsa...” gibi tacizin asıl sorumlusunun kadın olduğunu ima eden atasözleri hala kullanılmaktadır. Anlamsal olarak yakınlık söz konusu olmasa da kadınlara ilgili olumsuz düşünceler diğer kültürlerde de atasözlerine yansımıştır, örneğin “Kadın cehennemin kapısıdır.” (Latin atasözü), “Kadının egemen olduğu yerde şeytan başbakandır.” (Alman atasözü), “Su, ateş ve kadın hiçbir zaman yeter demez.” (Polonya atasözü), “Tanrı sizi kötü kadınlardan korusun, iyi kadınlardan da siz kendinizi koruyun.” (Yahudi atasözü)...(detaylı bilgi için Afşar Timuçin, “Kadın Sorunu”, Felsefelogos, Bulut Yayınevi, Yıl:4, Sayı:15, İstanbul, 2001)

³² Tülin Tankut, Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı, *Evrinsel Kültür*, Sayı:84, 1998, s.46

1.2. KENTSEL ALANDA CİNSİYET İLİŞKİLERİ

1.2.1. Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Dünya sanki ikiye bölünmüş ve kadınlara daha azı düşmüştür. Bir yanda ev; diğer yanda ev dışındaki her şey, sokaklar, siyaset, partiler, çalışma yerleri, fabrikalar, eğitim kurumları, eğlence yerleri, kültürel alanlar bulunmaktadır. İçinde yaşadığımız toplum, insani faaliyet alanlarını keskin biçimde ikiye bölüp ve bir yana kadınları, bir yana da erkekleri koymaktadır. Neredeyse her şey kadın-erkek diye ayrılmıştır ve işbölümü de cinsiyet üzerinden yapılan temel alanlardan birisidir. Bu işbölümünde erkekler ev dışındaki gelir getirici çalışma yaşamına, kadınlar ise çoğunlukla evdeki çalışma alanına sıkıştırılmaktadırlar.³³

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadınların ev dışında çalışmalarının önündeki en belirgin engellerden biri cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Toplumdaki ve ailedeki konumları öncelikli olarak “eş” ve “anne” olarak belirlenen kadınların çoğu ev dışında çalışmaya başından yönlendirilmemekte, aileleri tarafından eğitim olanakları kısıtlanarak işgücü piyasasına girmeleri için gerekli nitelikleri edinme şansından yoksun bırakılmaktadır.³⁴ Kadına en uygun yer ev ve en uygun iş de çocuklarına bakmak ve kendi evinin işlerini yapmaktır düşüncesi, Türk toplumunda kültürel olarak ağırlıklı bir yer taşımaktadır. Buna göre evi geçirecek olan esas olarak erkektir.³⁵ Bu noktadan hareket ederek Türkiye’de 1950’lerden başlayarak çalışan kadınlar üzerine yapılan değerlendirilmelerde kadınların ev dışında ücret karşılığında çalışmasının birincil amaç olmadığı; kadınlar eğer çalışıyorlarsa, buna geçici ve zorunlu bir uğraş olarak baktıkları; esas bulunmak istedikleri alanın ev ve yapmak istedikleri faaliyetlerin ev kadınlığı ve annelik olduğu tezi savunulmuştur. Ecevit, kadınların kentsel ekonomik faaliyetlere az katılımının, onların aile içi rol ve bu role bağlı tercihleri ve aile içindeki ataerkil ilişkilerle açıklanmasının ekonomik yapıdan kaynaklanan nedenlerin çözümlenmelerde hemen hemen hiç yer almamasının o dönem için isabetsiz olmadığını ancak

³³ G. Toksöz, A. Özkazanç, B. Poyraz, **Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet**, KSSGM Yayını, Ankara, 2001, s.4

³⁴ İpek İlkaracan, “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, Derleyen: A. B. Hacımirzaoğlu **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Bilanço Dizisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.285-286.

³⁵ Kalaycıoğlu, Rittersberger, a.g.e., s.32.

1970 sonrasında kadınların iş gücü piyasasında marjinal kalışlarına aynı geleneksel açıklamalarla cevap aranmasının uygun olmayacağını belirtmektedir.³⁶

Son yıllarda ücretli bir işte çalışan kadın sayısının artmasına rağmen cinsler arasındaki mesleki farklılıklar bütün dünyada devam etmektedir. Kadın ve erkek mesleklerinin keskin bir biçimde ayrışması, genellikle kadınlar için olumsuz çalışma koşulları anlamına gelmekte. Yani kadınlar ancak düşük ücret, düşük statü ve sınırlı kariyer olanaklarıyla çalışabilmektedirler. Erkeklerle göre oldukça sınırlı iş alanlarında iş bulabilen kadınlar, genellikle öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerde ve hizmet sektöründe idari işlerde ve sekreterlik, garsonluk, tezgahçılık, kuaförlük, hizmetçilik türü işlerde çalışabilmektedirler. Kadının ev içindeki rolleriyle özdeşleşen bu işler çoğu zaman düşük ücretli ve düşük itibarlı işler olmaktadır.³⁷

Kadınların büyük kısmının ev işleriyle ilgilendiğini yani “ev kadını” olduklarını varsayarsak bile, kadınların evde yaptığı işleri çalışma olarak kabul etmemek, sadece ev dışında ücret karşılığı yapılan işin adını “çalışma” olarak nitelendirmek; kadınların sarf ettiği emeğin erkek bakış açısı tarafından ‘üretken olmayan emek’ olarak adlandırılarak ‘değersizleştirilmesi’ ve ‘görünmez’ kılınmasıdır.³⁸ Marksist feministler bu görüşü daha da ileriye götürmüşler ve kadınların yaptıkları işleri üretken olmayan işler olarak görüp kadın sorununu çözmeye kalkmanın temelde yanlış bir varsayıma dayandığını söylemektedirler. Onlara göre; kadınlar farkında olmasalar bile, üretken işler yapmaktadırlar; onların yaptıkları işi, yemek, temizlik ve çocuk bakımı olarak nitelemek de yanlıştır. Kadınlar aile yapısı içinde duygusal ilişkilerin düzenlenmesinde de merkezi rol oynamaktadırlar. Marksist feministlere göre; kadınların ev dışında çalışması yerine, ev işlerinin ücretlendirilmesi, sorunu çözmek için en uygun yol olacaktır.³⁹

³⁶ Yıldız Ecevit, “Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu ve Değişen Biçimleri”, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz:Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995,s.119

³⁷ Toksöz, ve diğerleri, a.g.e., s.19

³⁸ a.g.e., s.5

³⁹ Zekiye Demir, *Modern ve Postmodern Feminizm*, İz Yayıncılık,İstanbul, 1997,s.60

1.2.2. Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu

Kadınların ekonomik hayattaki konumlarına bakıldığında ilk göze çarpan özellikleri şöyle sıralanabilir:⁴⁰ Bütün dünyada kadınlar genellikle en az ücret ödenen işleri yapmakta, düşük statülü işlerde yoğunlaşmaktadırlar. Kadınların mensup olduğu hane fakir olduğu ölçüde düşük ücretli işlere katılmaları artmaktadır. Kadın emeğinin yalnızca bir bölümüne parasal karşılık ödenmektedir ve kadınlar ailenin bir çok ihtiyacını karşılamak zorundadır. Piyasada istihdam edilen kadınlara, aynı işi yapmış dahi olsalar erkeklerden daha az ücret ödenmektedir.

Bazı iktisatçılar, cinsiyetin ekonomik eşitsizliği yaratmada nedensel bir rolü olmadığını iddia etmekte ve piyasa süreçlerinin toplumsal cinsiyet açısından nötr olarak işlediğini, ekonominin diğer yapılar karşısında özerk hatta egemen bir yapısı olduğunu, ekonomik davranışların kişisel olmayan, rasyonel ilişkiler içinde geliştiğini savunmaktadırlar. Bu iktisatçılara göre ayrımcılığı yaratan işgücü piyasasıdır ancak piyasanın bu ayrımcılığı yaratmadaki rasyonelliği tamamen ekonomik temele dayanmaktadır yani tercihler, fiyat ve verimliliklerdir. Kadınlar; düşük iş verimi ve zayıf kariyere bağlılıkları, çalışma hayatında yüksek kararsızlık oranları, eğitime ilişkin arzu ve başarılarının düşüklüğü, birikmiş iş deneyimlerinin olmaması, emeklerinin erkeklere kıyasla düşük değere sahip olmasıyla karakterize edilir ve bu nedenle de piyasa tarafından tercih edilmeleri zorlaşmaktadır.⁴¹

Türkiye’de kadın istihdamını üç ayrı grupta ele almak mümkündür:⁴² Yoğunlukla tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kırsal alan kadınları; kentlerde düşük ücretli, emek yoğun işlerde istihdam edilen, eğitimsiz ya da kısıtlı eğitime sahip, alt sosyo-ekonomik sınıftan kadınlar; meslek sahibi, yüksek eğitilmiş, orta ya da yüksek orta sınıf kadınları. Her üç gruptaki kadınlar, cinsiyete dayalı işbölümüne ve kadınların toplumdaki ikincil konumlarına bağlı olarak belli sorunlarla karşılaşmakta olmalarına rağmen; yaşantılarına, sosyo-ekonomik özelliklerine ve çalışma şartlarına bağlı olarak değişen özgül sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

⁴⁰ KSSGM, *Çalışmaya Hazır İşgüçlü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi*, Yay. Haz: Raul Mansur, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999, s.13.

⁴¹ Ecevit, *“Türkiye’de Ücretli Kadın...”*, s.269

⁴² İlkaracan, a.g.m., s.287.

Kadınların geliri evi geçindiren değil, aile bütçesine katkı yapan gelir olarak kabul edilmekte dolayısıyla geleneksel rollerini sürdürmelerine engel olmayacak işlerde çalışmaları benimsenmektedir. Çocuk ve yaşlı bakımı ve ev işlerinin devamı, kadınların "doğal" görevi olarak görülürken erkeklerin bu yükü paylaşmaması, sosyal destek hizmetlerinin yetersizliği ve varolan hizmetlerin pahalı olması kadınların işgücüne katılımını olumsuz yönde etkilemektedir.⁴³ Türkiye'de hem sanayide, hem de hizmetlerde toplumsal cinsiyet temelli ayrışma kendini çok açık şekilde göstermektedir. Kadınlar, el emeği yoğun hafif sanayi dallarındaki montaj işlerinde yoğunlaşmışlardır. Genel olarak yönetimle ilgili, bilimsel bilgi, sermaye ve teknolojinin kontrolünün gerektiği dallardan dışlanmışlardır. Yardımcılığa dayanan işler ve rutin işler, sosyal refah, halk sağlığı, bakım ve hizmet işleriyle ilişkilendirilmektedirler ve çoğu kez başkalarının aldığı kararları yerine getirmektedir.⁴⁴

Kentlerde erkekler için olduğu gibi kadınlar içinde uzmanlık isteyen örgütlü güvenceli işlerde çalışma olanağı azdır bunun da etkisiyle genelde ev dışında çalışan kadın sayısı azdır.⁴⁵ Şehrin özelliğinden dolayı İstanbul'da en çok fabrika işçiliği, Ankara'da küçük memurluk yaptıkları görülmektedir. Ayrıca tezgahçılık gibi beyaz yakalı işler, kuaförlük, terzilik yapanlar da bulunmakla birlikte alt sosyo-ekonomik gruptaki kadınların geneli ya evlere gündelikçi olarak gitmekte ya da çalışma sayılmayacak ama evde para karşılığı yapılan işlerle uğraşmaktadır.⁴⁶ Sanayi sektöründe süregelen durgunluk, ucuz işçiliğin egemen olduğu fason üretimin artışına neden olmuştur bu da kadın işgücü açısından oldukça önemlidir. İç pazara satış yapamayan, dış pazarda başarılı olmak için de maliyetleri düşürmeye çalışan sanayi kuruluşlarından bazıları, işçilerine sanayi tipi ev makineleri vererek onları fabrika yerine evde üretim yapmaya teşvik etmektedirler. Ayrıca, evlerinde, fabrika için çalışacak yeni kadın işçiler de bularak, kendilerini krizden korumaya çalışmaktadırlar. İş yasalarının kapsamı dışında, sigortasız, güvencesiz ve düşük ücretli ev üretiminin kadınlar için sakıncaları da oldukça fazladır.⁴⁷ Evde enformel iş yapan kadınların

⁴³ D.Gediz Geleğen, "Çalışma Yaşamında Kadın Olmak", www.ttb.org.tr, (10.08.2003)

⁴⁴ Yıldız Ecevit, "Türkiye'de Ücretli Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi", Derleyen: A. B. Hacımirzaoğlu **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Bilanço '98 Dizisi, İstanbul,1998 s.271

⁴⁵ Ünal, a.g.m., s.2-3.

⁴⁶ a.g.m., s.2-3.

⁴⁷ Yıldız Ecevit, " Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu ve Değişen Biçimleri", **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yay. Haz:Şirin Tekeli, İletişim Yayınları , İstanbul, 1995, s.123.

büyük çoğunluğu evli ve çocuk sahibi olduğundan; işin niteliği, evde esnek saatler içinde yapılabilmesi, annelik ve ev kadınlığı sorumluluklarına bir engel oluşturmamaktadır.⁴⁸

Vasıfsız işgücü söz konusu olduğunda işverenler genç ve bekar kadınları tercih etmekte ve bunu çeşitli nedenlere bağlamaktadırlar. Bekar, vasıfsız bir “genç kız” ev geçindirme sorumluluğu taşımaz ve çalışmasının esas nedeni çeyiz hazırlamak ve aile bütçesine katkıda bulunmaktır dolayısıyla genç kızlar asgari ve ya daha az ücretle çalışmaya kolaylıkla razı olmaktadır. Genç kızların ev içi işlerin esas sorumluları olmamaları ve aile yükümlülüklerinin evli kadınlar kadar ağır olmaması nedeniyle mesaiye kalmalarının daha kolay olması; evli kadınların çocukların hastalandığında geç gelmesi yada izin alması, ücretli doğum izni kullanmasına rağmen genç kızların böyle gereksiz (!) sorunlarının olmayışı işverenler tarafından seçilmelerinin en belirgin nedenleridir.⁴⁹ Yapılan bir araştırmada hayatlarının herhangi bir döneminde çalışmış olan kadınların yarısına yakını, haftada 6 ya da daha fazla gün, 45 saatten fazla mesai yaptıklarını, %54’ü işyerlerinde sosyal güvenceleri olmadan çalıştıklarını, yalnızca %6’sı sendika üyesi olduğunu belirtmiştir.⁵⁰ Yapılan bir başka araştırmada da aşağı yukarı aynı sonuçlara ulaşılmış ayrıca işyerlerinin çoğunda temizlik, havalandırma ve ısınma koşullarının kötü olduğu ortaya konulmuştur.⁵¹

Eğitim ve beceri düzeyleri sınırlı olan ve iş bulmakta zorluk çeken kadınlar, daha çok ev temizliğine giderek, kısıtlı para karşılığında ve iş güvencesi olmadan ailelerine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Kendilerini hala ideal olarak gördükleri “ev hanımı” diye tanımlayarak, böylece para kazandıkları ekonomik faaliyetlerini önemsiz ve görülmez kılarak, hem ev içi ve hem ev dışı çifte sorumluluklarını, pek de takdir ve değer görmeden yüklenerek, ailelerinin kentte tutunabilmelerinde ve yükselmelerinde önemli roller oynamışlardır.⁵² Ancak genellikle yaptıkları iş “başkalarının evini temizlemek” olduğundan, toplumsal olarak düşük statülü bir işte çalıştıklarını varsayan kadınlar, prestij kaybına uğradıklarını düşünürler.⁵³ Bu kadınların işverenlerinden en önemli beklentileri maddi

⁴⁸ Kalaycıoğlu, Rittersberger , a.g.e. , s.45.

⁴⁹ KSSGM, *Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak ...*,3, s.44.

⁵⁰ İlkaracan, a.g.m., s.293.

⁵¹ Ayda Eraydın, “Dış Pazarlara Açılan Konfeksiyon Sanayiinde Yeni Üretim Süreçleri ve Bu Sektörde Çalışan Kadınlar”, *İktisat Dergisi*, Sayı:377, Mart 1998, s.45.

⁵² Erman, “*Türkiye’de Köyden Kente ...*”, s.18 .

⁵³ Kalaycıoğlu, Rittersberger, a.g.e. ,s.53.

olmaktan çok manevidir. İşverenlerinden iyi davranış, anlayış, hoşgörü, saygı, güven ve en önemlisi kendilerine “aileden biri gibi davranılması”nı beklemektedirler.⁵⁴

Evlere temizliğe giden kadınların ödemeleri genellikle günlük-aylık ücret şeklinde olduğu kadar, ücretin yanında ek destek de almaktadırlar.⁵⁵ Bu destekler daha çok giyim, gıda, sağlık konularında yardım, kocalarına ve ya çocuklarına iş, dersaneye katkı şeklinde görülür. Bunun yanında bazı işveren kadınlar ve aile fertleri, yanlarında çalışan kadının çocuğuna bilgisayar kullanma, kitap okuma, genç kızlara misafir ağırlama, masa hazırlama, yemek pişirme gibi beceriler kazandırmaya çalışırlar. Çalışan kadınlar ve aileleri bürokratik zorluklarla karşılaştığında, işveren kadınların ve eşlerinin ilişkilerini, nüfuzlarını kullanarak destek sağladıkları da görülmektedir. Yaygın olarak yararlanan bu destekler, kadınlar için ücretten daha büyük önem taşımaktadır.⁵⁶

1.2.3. Çalışma Hayatı ve Çifte İş Yükü

Ücret karşılığı çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu, ağır çalışma koşulların yanı sıra ev işleri ve çocuk bakımı ile bağlantılı sorumlulukları taşımaya devam etmektedir. Bu ikili rolün zorlukları kentsel çevrenin biçimiyle daha da ağırlaşmaktadır.⁵⁷ Çalışan bir kadının işyerinde kendisine verilen ya da kendisinden beklenen çok ve çeşitli rolleri dışında özel yaşamında da oynaması gereken bir çok rol bulunmaktadır. Eş, anne, kız çocuk, gelin, abla, kayınvalide olmak gibi... Ayrıca, evinin ve aile üyelerinin beklentileri ve toplumsal rol dağılımının sonucu olarak aşçı, temizlikçi, dekoratör, hemşire, şoför, tamirci, öğretmen, çiçek yetiştirici, ev hayvanları bakıcısı gibi çok ve çeşitli mesleklerin rollerini de üstlenmektedirler. Çalışan bir kadının sorunu, iş sorumluluklarının yanı sıra tüm bu işlerin ve uğraşların yoğun baskısı ile de baş etmek ve mutlu ve huzurlu bir yaşam sürebilmektir.⁵⁸ Ayrıca ücretli işlerin örgütlenmesi ve yer seçimi, çalışanların evle ilgili en az sorumluluğa

⁵⁴S.Kalaycıoğlu, H.Rittersberger, “İş İlişkilerine Kadınca Bir Bakış: Ev Hizmetinde Çalışan Kadınlar”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Ed.Oya Baydar, Haz.A.B.Hacımırzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Şubat 1999, s.229.

⁵⁵Kalaycıoğlu, Rittersberger, *Evimizdeki Gündelikçi Kadınlar*, s.56.

⁵⁶Kalaycıoğlu, Rittersberger, “İş İlişkilerine Kadınca Bir ...”, s.229.

⁵⁷Suzanne Mackenzie, “Kentte Kadınlar”, *20.Yüzyıl Kenti*, Der ve Çev.Bülent Duru, Ayten Alkan, İmge Kitabevi, Ankara, Mayıs 2002, s.254.

⁵⁸İsmet Barutçugil, *İş Hayatında Kadın Yönetici*, Kariyer Yayıncılık, Yönetim Dizisi, No:9, İstanbul, Haziran 2002, s.203.

sahip oldukları varsayılarak ayarlanmıştır. Kadınların evdeki çalışmasıyla işteki çalışması arasında köprü görevi görev pek az hizmet bulunmaktadır. Kadınlar için çok önemli olan ulaşımı ve maliyeti düşük çocuk bakımı ve kreş gibi kolaylıklar yoktur. Pek çok kadının çocuk bakımı hizmetlerinin yetersizliği ya da pahalı olması nedeniyle bir süreliğine ya da tamamen çalışmayı bıraktığı bilinmektedir. Bazen de eve yakın işler yeğlenerek hareket edilir ki bu da kadınların çalışma olanaklarını bir kez daha sınırlamaktadır. Kadınların çalışması genellikle düzensiz saatlerde ve kesintili bir biçimde yolculuk yapmayı gerektirirken, transit güzergahlar işinsal ve mesai saatlerine ayarlanmış durumdadır.⁵⁹

Kadınların çalışarak, göreceli de olsa ekonomik bağımsızlığa sahip olmaları aile içindeki güç dengelerini kısmen etkilenmekte ancak yine de aile içindeki konumlarının çok değişmediği görülmektedir. Gerek özel, gerekse kamu yaşamına ilişkin konularda çalışan evli kadınların karar güçleri çalışmayan evli kadınlara kıyasla daha fazladır. Ancak kendilerine ait iş kurma, ev dışında çalışma, bir siyasi parti ya da derneğe üye olma, seyahat etme gibi ev dışındaki kamu yaşamına ilişkin konularda çalışan ve çalışmayan kadınların karar güçleri arasındaki farklılıklar çok belirgin; kadının giyimi, kimlerle ahbaplık edeceği, kendi ailesiyle görüşmesi, hangi eğlencelere katılacağı, dini ibadet gibi özel yaşama ilişkin konularda bu farklılıklar azalmakta, hatta kimi zaman yok olmaktadır.⁶⁰

⁵⁹ Mackenzie, a.g.m. , 254.

⁶⁰ İlkaracan, “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, s.297-298.

1.3.ULUSLARARASI METİNLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE KENTSEL SİYASET

Kadınların statüsünü yükseltmek üzere sürdürülen mücadeleler, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey çatısı altında 1946 yılında oluşturulan Kadının Statüsü Komisyonu'nun öncülüğünde farklı bir önem ve resmiyet kazanmıştır.⁶¹ Kadınlar ve erkekler arasında hak ve fırsat eşitliğinin gözetilmesi gereği Birleşmiş Milletler Kurucu Belgesi ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer almıştır.⁶² 1948 yılında ülkelerin onayına sunulan İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kaleme alınmasına da Kadının Statüsü Komisyonu önemli katkıda bulunmuştur.⁶³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden dört yıl sonra, 1952'de yine Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme, cinsiyetler arasında hak ve fırsat eşitliğinin siyasal boyutu ile ilgili olarak kadınların hiçbir ayırımla karşılaşmaksızın, erkeklerle eşit koşullarda seçme hakkını, seçilme hakkını ve kamu makamlarında görev yapma hakkını hükme bağlamaktadır.⁶⁴

Birleşmiş Milletler tarafından 1975 yılında, Mexico City'de **Birinci Dünya Kadın Konferansı** düzenlenmiş, bunu takiben Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1975-1985 yılları arasındaki dönem Kadın On Yılı olarak ilan edilmiştir. "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerine ulaşmayı amaçlayan Kadın On Yılı'nın ana teması "İstihdam, Sağlık ve Eğitim" olarak belirlenmiştir. Meksika Konferansı ve Kadın On Yılı bağlamında yapılan uluslararası ve ulusal çalışmalar sonucunda 127 ülkede eşitlik mekanizmaları kurulmuş Birleşmiş Milletler bünyesinde de Kadının İlerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW) BM Kadın İçin Kalkınma Fonu (UNIFEM) oluşturulmuştur. Kadın konusunda

⁶¹ KSSGM, "Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma Ve Barış" (Pekin+5) Başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun Hazırlık Dönemi Ve Sonuçları Hakkında Özet Bilgi, Ankara, 2000, s.1

⁶² İnsan Dağı, Necati Polat, **Herkes İçin Demokrasi ve İnsan Hakları**, Liberte Yayınları:104, Ankara, 2004, s.163

⁶³ KSSGM, "Kadın 2000: 21.Yüzyıl ...", s.1

⁶⁴ İnsan Dağı, Necati Polat, **a.g.e.**, s.163

da yaklaşım değişikliği yine bu çalışmalar sonucunda gerçekleşmiş, kadın artık destek ve yardımın nesnesi değil, kalkınmanın temel ve eşit öznesi olarak algılanmaya başlamıştır. ⁶⁵

1980 yılında Kopenhag'da **İkinci Dünya Kadın Konferansı** düzenlenmiş, burada kadınların durumunun iyileştirilmesi için alınacak önlemleri belirleyen "Hareket Planı" kabul edilmiştir. İkinci Dünya Kadın Konferansının ardından günümüzde uluslararası hukukta kadın haklarının tartışmasız en önemli hukuksal kaynağı olan, yine Birleşmiş Milletler çerçevesinde, 1979'da devletlerin onayına sunulup 1981'de yürürlüğe girmiş bulunan "**Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Anlaşması**" (CEDAW)dır. Bu anlaşmayı Türkiye dahil, BM üyesi devletlerin yaklaşık 9/10'u ve tüm dünya ülkelerinin çoğu kabul etmiştir.

15-26 Temmuz 1985 tarihlerinde Nairobi'de Kadın İçin Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı'nın Başarılarının Gözden Geçirilmesi ve Değerlendirilmesi konusunda **Üçüncü Dünya Konferansı** gerçekleştirilmiş ve 157 ülkenin resmen temsil edildiği, pek çok hükümetlerarası organizasyon ve kuruluşun katıldığı Konferansta "**Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri**" kabul edilmiştir. Üçüncü Dünya Kadın Konferansı kararları bağlamında alınacak önlemler, kurucu ve yasal adımlar, sosyal katılımı eşitlik, siyasi katılım ve kara almada eşitlik üzere üç kategoride toplanmıştır. ⁶⁶

Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve "**Yeryüzü Zirvesi**" olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda benimsenen Gündem 21'in 24. Maddesi, "**Sürdürülebilir ve Hakkaniyetli Gelişme Yönünde Kadımlar için Küresel Eylem**" başlığını taşır. Bu bölümde, uluslararası topluluk tarafından, kadınların tüm gelişme-kalkınma faaliyetlerinde eksiksiz, eşit ve kendileri için en yararlı olabilecek biçimde yer almalarını sağlamak üzere çeşitli eylem planları ve anlaşmalar benimsenmiş olduğuna dikkat çekilmektedir. ⁶⁷

⁶⁵KSSGM, "**Kadın 2000: 21.Yüzyıl ...**", s.1

⁶⁶a.g.m., s.1

⁶⁷IULA-EMME, **Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı**, Haz. Sadun Emrealp, İstanbul, 2004, s.22

1995 yılında toplanan **Dördüncü Kadın Konferansı** sonunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kadın erkek eşitliğine yönelik somut politikalar ortaya konulmuştur.⁶⁸ “Birleşmiş Milletler Kadın Onyılı” olarak ilan edilen 1976-1985 dönemindeki uygulamaları değerlendirmek, Nairobi’de belirlenen stratejilerin yaşama geçirilmesine yönelik gelişmeler ve dünya ölççeğindeki uygulamalar olmak üzere geçen on yıllık dönemin değerlendirildiği Pekin Zirvesi’nde, kendisinden önceki konferansın izinden gidilerek, geleceğe yönelik stratejiler ve eylem alanları da ortaya konmuştur. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nın temel çıktıları, bu Zirve sırasında benimsenen **Pekin Bildirgesi** ile birlikte, “kadının yapabilir kılınmasına yönelik bir gündem” olarak tanımlanan **Eylem Platformu** başlıklı belgedir.⁶⁹

Türkiye, her iki belgeyi de hiçbir çekince koymadan kabul etmiştir. Pekin Deklarasyonu, hükümetleri kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ana politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir.. Eylem Platformu kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabilceğini ifade etmektedir.⁷⁰

Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı’ndan beş yıl sonra 5-9 Haziran 2000 tarihlerinde New York’ta yapılan “**Kadın 2000: 21.Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış**” başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu özel oturumu, tüm dünyada kısaca Pekin+5 adıyla anılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının sadece kadınların değil, erkeklerin de sorunu olduğu ve onların da bu çabaya katılıp sorumluluk üstlenmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Eylem Platformu’nun hedefini kadının güçlendirilmesi olarak koyup genel çerçeveyi çizen konferans, Pekin’de öncelikle harekete geçilecek alanlar olarak belirlenen 12 kritik alanda kaydedilen mesafeyi değerlendirerek hedef ve taahhütlerin tam olarak gerçekleştirilmediği sonucuna vararak; karşılaşılan engelleri tek tek saptamıştır.⁷¹

⁶⁸ “Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Çiftçiler”, www.tzob.org.tr (24.11.2004)

⁶⁹ IJLA-EMME, a.g.e., s.22

⁷⁰ KSSGM, “Kadın 2000: 21.Yüzyıl ...”, s.2

⁷¹ KİHP-WWHR, **Pekin+5: Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları Ve Türkiye’nin Taahhütleri**, Haz. Ela Anıl ve diğerleri, s.6

2000 Yılı Eylül ayında New York’da aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 189 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla, “yeni bin yılın başlangıcında” yapılan liderler zirvesinde günümüzün en güçlü ve öncelikli küresel taahhüt belgelerinden biri olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Binyıl (Millennium) Bildirgesi imzalanmıştır.⁷² Millennium Zirvesi’nde,⁷³ özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önem taşıyan konular da temel hedef olarak gösterilmektedir. Bildirgeye imza atan BM üyesi ülkeler, 2015 yılına kadar bu hedeflere ulaşılacağını ve ayrıca, kadına karşı her türlü şiddet ve ayrımcılığın giderilmesi için yürütülen çalışmaların artırılmasını taahhüt altına almıştır.

Kısaca içeriklerinden bahsettiğimiz bu uluslararası metinlerdeki kadınları güçlendirme politikaları, kent ve yerel yönetimlerle ilgili bazı maddeleri şu şekilde inceleyebiliriz.

1.3.1.Kadınlara İlişkin Bilgi ve Verilerin Zenginleştirilmesi

Gündem-21’de toplumsal cinsiyetlere duyarlı veri-tabanları ve bilgi dizgelerinin yanı sıra, akademik kuruluşlar ve yerel kadın araştırmacıların işbirliğiyle katılımcı eylem-yönelimli araştırma ve politika çözümlerinin geliştirilmesi; söz konusu araştırma ve çözümlerinin, kadınların doğal kaynaklarının yönetimi ve korunması ile ilgili bilgi ve deneyimleri, özellikle toplumsal hizmetler, eğitim ve sağlığa yönelik harcamaların kısıldığı, yiyecek ve yakıt yardımlarının kaldırıldığı yapısal uyum izlencelerinin kadınlar üzerindeki özel etkileriyle ilgili olarak yapılması; kadınların ekonomiye katkılarının gerçek değerini daha iyi temsil edebilmek amacıyla, “ev-içi” diye adlandırılan işleri de kapsayacak biçimde karşılıklı ödenmeyen çalışmanın kaynak hesaplama düzeneklerine, Birleşmiş Milletler Ulusal Bütçeler Dizgesi’nin yenilenmiş ilkeleri kullanılarak düzenlenmesi öngörülmektedir.⁷⁴

Kahire Eylem Planı’nda devletlerin, uluslararası kuruluşların, yönetim-dışı örgütlerin, kredi kuruluşlarının ve araştırma kuruluşlarının kadınların rolleri ve konumları ile nüfus ve kalkınma süreçleri arasındaki bağlantılara yönelik araştırmalara öncelik vermesi gerektiği;

⁷² IJLA-EMME, a.g.e., s.24

⁷³ UNDP, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yeni Binyılın Hedefleri”, www.undp.org.tr, (01.10.2004)

⁷⁴ “Women and Sustainable Development, Women’s Action Agenda, Preamble: Toward A Healthy Planet”, www.iisd.org, (02.12.2004)

özellikle değişen aile yapıları, aile gönenci, zaman kullanımı, erke, karar alma konumlarına ve kaynaklar üzerinde denetime erişimi de içerecek biçimde kadınlarla erkeklerin farklı rolleri arasındaki etkileşimler, bütün bunlarla bağlantılı norm, yasa, değer ve inançlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik ve nüfusbilimsel sonuçları konularında araştırmaları yoğunlaştırmasının gerektiği üzerinde durulmuştur.⁷⁵

Kopenhag Eylem Programı'nda kadınların karşılıksız çalışmaları, topluma katkıları, enformel ekonomiye ve sürdürülebilir yaşam çevrelerine katkıları gibi toplumu yararlandırıcı etkinliklerini kapsayacak uluslar arası veri tabanlarını geliştirmek üzere uluslar arası veri birikimi ile istatistiki dizgelerin güçlendirilmesi ve iş sahibi olma, işsizlik ve kazançlar üzerine uygun veri birikimi ve göstergelerin geliştirilmesi yoluyla işgücü pazarı bilgi dizgelerinin güçlendirilmesi, işgücü pazarlarıyla ilgili bilgilerin olabildiğince formel pazarlar dışındaki çalışma durumunu da içerecek biçimde genişletilmesi, erkeklere göre kadınların konumunu izlemek için bu tür verilerin cinsler açısından ayrıştırılmasının gerekliliği belirtilmiştir.⁷⁶

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda tüm yasal politika, program ve projelere toplumsal cinsiyet bakış açısını yerleştirmek için kurumsal mekanizmaların, sınırlı mali kaynaklara rağmen çok önemli katkılarda bulunduğu bu mekanizmaların cinsiyet ve yaş ayrımlı bilgi edinilmesi ve bilginin yayılması, toplumsal cinsiyet duyarlı araştırma ve belgeleme konularında da çabalarını artırmaları gerektiği belirtilmiştir.⁷⁷

Habitat II- Küresel Eylem Planı'na göre cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler üretmeli ve yayınlanmalı; söz konusu istatistiklerin yaşa ve cinsiyete göre toplanmasını, derlenmesini, analizini ve sunulmasını sağlamalı; hükümet yapılarında izleme mekanizmaları oluşturmalı ve

⁷⁵UNFPA, **Report Of The International Conference On Population And Development**, United Nations Population Information Network (Popin) UN Population Division, Department Of Economic And Social Affairs With Support From The Un Population Fund , A/CONF.171/13: Report of the ICPD (94/10/18), Cairo,1994, <http://www.un.org>, (01.12.2004)

⁷⁶UN, **Report Of The World Summit For Social Development** , A/Conf.166/9, Copenhagen 1995, www.un.org, (01.12.2004)

⁷⁷ KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu** , Ankara, 2001, s.23

sonuçları sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesine ilişkin ana politika akımları ile bütünleştirmelidir.⁷⁸

1.3.2. Üretim- Yeniden Üretim ve Cinsiyetçi İşbölümü

Türkiye'nin 1967 yılında kabul ettiği ILO'nun 111 Sayılı İş ve Meslek Bakımından Ayrımlı Hakkındaki Sözleşmesiyle Türkiye ulusal koşullara ve uygulamaya uygun yöntemlerle, bu sözleşmede ele alınan anlamda her türlü ayrımlı (ırk, renk, cinsiyet, din, politik inanç, ulusal ya da toplumsal köken bakımından yapılan ve iş ya da meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici ya da bozucu etkisi olan her türlü ayrımlı gözetme, ayrı tutma ya da üstün tutmayı) ortadan kaldırmak amacıyla, iş ya da meslek edinmede ve edinilen iş ya da meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği geliştirmeyi amaçlayan ulusal politika saptama ve izlemeyi taahhüt etmiştir.⁷⁹ Yine 1967'de kabul edilen 100 Sayılı Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşme ile de cinsiyet esasına dayanan bir ayrımlı gözetmeksizin ücret hadlerinin tespitiyle ilgili olarak yürürlükte bulunan usullere uygun yollardan, eşit değerde iş için erkek ve kadın işçiler arasında ücret eşitliği prensibini teşvik ve bu prensibin bütün işçilere uygulanmasını temin edeceği taahhüt edilmiştir.⁸⁰

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile “her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyarguların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek...” ve “anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi gelişmesinde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınması...” için uygun önlemlerin alınacağı

⁷⁸ Hak-İş Konfederasyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II, Habitat Gündemi Ve İstanbul Deklarasyonu (Yoksulluk Sorunu Ve Yoksullukla Mücadele İle İlgili Bölümlerden Ahntılar), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ed.C.Can Aktan, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002, s.13, www.canaktan.org, (15.12.2004)

⁷⁹ 111 Sayılı Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi, www.ilo.org ,(07.12.2004)

⁸⁰ 100 Nolu Sözleşme: Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşme, www.belgenet.com, (07.12.2004)

naylanmıştır.⁸¹ Ayrıca çalışma alanında kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek ve kadın erkek
çitliğı esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için işe alınmada eşit seçim ölçütleri, eşit
alışma fırsatı, özgürce meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvencesi, hizmetim tüm koşulları
e avantajlarından yararlanma hakkı, sosyal yardım dahil eşit ücret hakkı sağlanmalıdır.
amilelik ve annelik izni nedeniyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımı bu
ygulamaya karşı müeyyideler getirerek yasaklanmalı, çocuk bakım evleri ağının kurulması
e geliştirilmesiyle anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev ve sorumlulukları ve kamu
ayatına katılmayı bir arada yürütebilmelerini mümkün kılan destek sosyal hizmetlerin
ıgılanmasını teşvik edilmeli ve hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara
zel koruma sağlanmalıdır.⁸²

Nairobi Stratejileri'ne göre hane halkı ve çocukların bakımıyla ilgili sorumlulukların
lede eşit paylaşımının yanı sıra, toplumsal altyapı önlemlerine öncelik verilerek toplumun bu
rumlulukları aileyle paylaşması sağlanmalıdır.⁸³

Gündem-21'de yerel yönetimler, işverenler ve öteki ilgili kuruluşlarca daha çok ve
hası ödenebilir bakımevi ve kreş kurulması; hane içi sorumlulukların kadınlarla erkekler
asında eşit bir temelde bölüştürülmesini özendirerek, kadınlarla kız çocukların evdeki ve ev
şındaki ağır iş yükünün azaltılmasının hedeflenmesinin gerekliliğı vurgulanmıştır.⁸⁴

Kahire Eylem Planı'nda aile planlaması, çocuk bakımı ve ev işlerini de kapsayacak
çimde bütün aile ve hane halkı sorumluluklarının kadınlara ve erkeklerce eşit paylaşımının
vletlerce desteklenip özendirilmesi, bu doğrultuda bilgilendirme, eğitim, iletişim ve
lendirmeyle ilgili yasal düzenlemeler yapılması kararlaştırılmıştır.⁸⁵

KSSGM, **Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan İkinci ve Üçüncü
riştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu**, Ankara, 1993, s.18-20, www.kssgm.gov.tr, (27.07.2004)

JNDP, **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol**, Çev. Ayşe
ym, New York, 2003, s.99

JN, **The Nairobi Forward-looking Strategies for the Advancement of Women**, 3rd World Conference on
omen, Report of the World Conference to Review and Appraise the Achievements of the United Nations
cade for Women: Equality, Development and Peace, , Nairobi ,1985, s.23-24, www.earthsummit2002.org,
0.11.20049

**"Women and Sustainable Development, Women's Action Agenda, Preamble: Toward A Healthy
anet"**, www.iisd.org (02.12.2004)

JNFPA, **Report Of The International Conference On Population And Development**, United Nations
pulation Information Network (Popin) UN Population Division, Department Of Economic And Social Affair

Kopenhag Eylem Programı'na göre, toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimin desteklenmesi, kadınlarla kız çocuklarının geleneksel olarak erkek-egemen mesleklere erişiminin desteklenmesi, cinsiyetçi işbölümünü güçlendiren politika ve tutumların değiştirilmesi, annelik ve ebeveynlik izni için toplumsal koruma, iş paylaşımını da içerecek biçimde esnek çalışma düzenlemeleri, çalışan ebeveynlerin çalışma ile aile sorumluluklarını uzlaştırmalarını kolaylaştırmak, ulaşılabilir ve maliyeti karşılanabilir nitelikli çocuk bakımı hizmetleri gibi kurumsal destek sağlanması, erkeklerin, çocuk bakımı ve ev işi de içinde olmak üzere aile ve hane halkı sorumluluklarının bütün alanlarda etkin rol üstlenmeye özendirilmesine yönelik eylemler zorunludur.⁸⁶

Pekin Eylem Platformu'na göre birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkedeki ekonomik durgunluk, özellikle kadınların istihdama katılımını olumsuz yönde etkilemiştir. Kadınların, genellikle, uzun vadeli iş güvenliği olmayan, tehlikeli çalışma koşulları içeren işlere girmek, sigortasız ev içi üretimde çalışmak ya da işsiz kalmak dışında bir seçeneği yoktur. Birçok kadın, hane halkı gelirini artırmak amacıyla emeğinin karşılığını alamadığı ya da gerçek değerini bulamadığı işlerde çalışma hayatına başlar, diğerleri aynı amaçla göç etmeye karar verirler. Öteki sorumluluklarında hiçbir bir azalma olmadığından bu durumlar, kadınların toplam çalışma yükünü artırmakta ve rollerini çeşitlendirmektedir.⁸⁷ Ancak kadınların rollerindeki değişim erkeklerin rollerindeki değişimden daha fazla ve çok daha hızlı olmuştur ve erkeklerle kadınların başarılarıyla etkinlikleri arasındaki ayrımlar, hala, toplumsal olarak yapılandırılmış toplumsal cinsiyet rollerinden çok değişmez biyolojik farklılıkları sonucu olarak görülmektedir.

Kadınlar ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına büyük katkıda bulunmaktadır ancak buna gereken önem hala verilmemektedir. Anneliğin, ebeveynlerin ailedeki ve çocuk yetiştirilmesindeki rolünün sosyal önemi tanınarak, çocukların yetiştirilmesinde kadın ve erkek ebeveynlerin ve bir bütün olarak toplumun sorumlulukları paylaşması gerekmektedir. Gebelik, annelik, ebeveynlik ve kadınların doğumadaki rolü ayrımcılık için bir dayanak

With Support From The Un Population Fund , A/CONF.171/13: Report of the ICPD (94/10/18), Cairo,1994 www.un.org. (01.12.2004)

⁸⁶UN, **Report Of The World Summit For Social Development** , A/Conf.166/9, Copenhagen 1995, www.un.org , (01.12.2004)

⁸⁷ KSSGM, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve...**, s.170

İmaması gerektiği gibi, toplumda kadınların tam katılımını da kısıtlamamalıdır. Aynı zamanda, birçok ülkede, öteki aile üyelerine bakım sağlamada kadınların üstlendiği önemli rol öz ardı edilmemelidir.⁸⁸

1.3.3. Kadın Yoksulluğuyla Mücadele ve Ekonomik Açıdan Güçlendirme

Nairobi Stratejileri'nde kentli yoksul kadınların güçlendirilmesi doğrultusunda hükümetlerce multi-sektörel programların örgütlenmesi, kadınların ekonomik, sosyal ve eğitimel faaliyetlerden erkekler kadar yararlanabilmesi için işyerlerinde çocuk-bakımı gibi destekleyici hizmetlerin sunulması, çok sayıda yoksul kadının iş sahibi yapılması için büyük nem taşıyan enformel kesime dikkatlerin yöneltilmesi gibi stratejiler benimsenmektedir.⁸⁹

Kahire Eylem Planında; kadın yoksulluğunun önemi vurgulanmış ve kadınların alınma sürecine tam olarak katılımı için gerekli bilgi, beceri ve kendine güveni elde lebilmelerinde eğitimin bir güçlendirme aracı olarak kullanılmasının gerektiğini vurgulamıştır.⁹⁰ Devletlerin, kırsal kesimden kente göçenleri -özellikle kadın hane halkı islerinin durumuna özel dikkat göstererek- iş sahibi yapma; kredi, üretim, pazarlama anakları; temel ve mesleki eğitim, sağlık hizmetleri, çocuk bakım merkezleri ile ulaşım laylıkları konularında desteklemesi gerektiği belirtilmiştir.⁹¹

Kopenhag Eylem Programı'nda hane halkı reisi kadın olan ailelerin gittikçe artan bir kilde yoksullaştığı hatta yoksulluğun kadınlaşmasının söz konusu olduğu belirtilmiş; bunu lemek için öncelikle gelir kaynağı olmayan kadınların ekonomik fırsatlarının ve üretken ınyaklara erişim olanaklarının genişletilmesi ve güçlendirilmesi için politika ve ölçülebilir eadeflerin oluşturulmasının gerektiği vurgulanmıştır.⁹² Kadınların ve öteki dezavantajlı ıpların gereksinimlerine özel dikkat gösterilerek, küçük kırsal ve kentsel üreticilerin krediye işimlerinin geliştirilmesi amacıyla ulusal yasal, düzenleyici ve kurumsal çerçevelerin gözden

a.g.e., 174

UN, *The Nairobi Forward-looking ...*, s.51-52

UNFPA, *Summary of the ICPD Programme of Action*, www.unfpa.org, s.6 (10.12.2004)

a.g.k., s.13

JN, *Report Of The World Summit For Social Development*, s.46

geçirilmesinin gerektiği⁹³; kiralama, ücretler, kredi olanakları, ödenekler, teşvik, mesleki eğitim ve ilerleme, işe alma, çalışma koşulları, iş güvenliği ve toplumsal güvenlik alanlarında, uygun olduğu durumlarda olumlu eylemin de kullanılması yoluyla, cinsiyet ayrımcılığının ortan kaldırılmasının gerektiği; kadınların gelir yaratan toplumsal cinsiyet rollerini üretim süreci içinde dönüştürerek basamaklıp düşük ücretli işlerin dışına çıkılmalarını sağlayacak teknolojilere erişimlerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁴

Pekin Eylem Platformu'nda kadınların evde, toplumda ve işyerinde hem ücretli hem de ücretsiz işlerde çalışarak ekonomiye ve yoksullukla mücadeleye katkıda buldukları; kadınların güçlendirilmesinin yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir. Kadınların yoksulluğunun ekonomik fırsatlar ve özerklikten yoksunlukla, kredi, toprak mülkiyeti, miras hakları ve destek hizmetleri de içinde olmak üzere ekonomik kaynaklara erişilememesiyle ve karar alma sürecine çok az katılma ile doğrudan bağlantılı olduğu ve yoksulluğun kadınları aynı zamanda cinsel sömürüye açık bir hale getirdiği belirtilmiş; buna engel olmak için kadınların üretken kapasitesinin sermaye, kaynaklar, kredi, toprak, teknoloji, bilgi, teknik yardım ve eğitime erişim kanalıyla artırılmasıyla mümkün olacağı vurgulanmıştır.⁹⁵ Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadınların konumunun geliştirilmesini destekleme ya da güçlendirmeyi amaçlayan politika ve önlemlerin başarısının, yeterli kurumsal ve finansal destekle olumlu eylemin bütün düzeylerde yaşama geçirilmesi kadar, toplumsal cinsiyet bakış açısının toplumun bütün alanlarıyla ilgili genel politikalarla bütünleştirilmesine bağlı olduğu belirtilmiştir.⁹⁶

1.3.4. Kentsel Güvenlik ve Kadına Yönelik Şiddet

Viyana Bildirgesi'nde kamusal ve özel yaşamda yaşanan toplumsal cinsiyet temelli şiddetin insan onuru ve değerleriyle bağdaşmadığı ve bunların bütün boyutlarıyla ortadan

⁹³ a.g.e., s.55

⁹⁴ a.g.e., s.72

⁹⁵ UN, **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu...**, s.185

⁹⁶ a.g.e., s.187

İdirdılması gerektiği; bu konuya ilişkin olarak, devletler, uluslar ve uluslar arası resmi ve inetim-dışı örgütler ve BM Örgütü'nün sorumlu olduğu belirtilmiştir.⁹⁷

Pekin Eylem Platformu'na göre kadına karşı şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak in bütünlüklük önlemler almalı, yerel yönetimler de içinde olmak üzere devlet kurumları, plumsal örgütler ve hükümet dışı kuruluşlar, eğitim kurumları, kamu ve özel sektör ruluşları ve kitle iletişim araçlarının geliştirilmelidir. Şiddete maruz kalan kadınlar ve kız ıçukları için psikolojik, tıbbi ve diğer danışma hizmetleriyle birlikte, mali açıdan yeterince ısteklenen sığınma evleri, ücretsiz ya da düşük ücretli hukuksal yardım ve yaşamlarını ırdürebilmeleri için uygun geçinme yolu sağlanmalıdır.⁹⁸

Habitat II-Küresel Eylem Planı'na göre ilgili politikaları uygulamaktan sorumlu anların kadınlara karşı şiddetin nedenleri, sonuçları ve mekanizmaları hakkındaki bilgi ve ılayışlarını derinleştirmek suretiyle, suç önleme politika ve programlarında cinsiyet ırspektifini teşvik ederek kadınların topluluk içindeki güvenliği artırılmalıdır.⁹⁹

Pekin+5 Sonuç Belgesi, Pekin Konferansı'nda yapılan kadına karşı şiddet tanımını ınışleterek, hükümetleri “evlilik içi tecavüz dahil olmak üzere, aile içi şiddetin her türüne ırşı” adımlar atmaya ve “zorla evlendirme” ve “namus suçları” gibi zararlı gelenek ve ıreneklerin uygulanmasına son vermek için yasalar, politikalar ve eğitim programları gibi ılemleri geliştirmek, benimsemek ve eksiksiz uygulamakla ve yerel kadın gruplarıyla ırlığı yaparak bu zararlı geleneksel uygulama ve âdetlerin kadınların insan haklarını nasıl ıdal ettiği konusunda toplumsal ve bireysel bilinci yükseltmekle yükümlü tutulması gündeme ılmıştır. Şiddete karşı sağlık sistemi, işyerleri, medya, eğitim sistemi ve de yargı sistemini ıeren disiplinler arası eşgüdümlü bir yaklaşım birçok ülkede sınırlı olduğu ve koruma ıratejilerinin dağınık ve tepkisel kaldığı ve bu konularda az sayıda program bulunduğu ıalırılmıştır. Namus suçlarının ve zorla evlendiriminin kadına karşı şiddet kapsamı içinde

UN, **Vienna Declaration and Programme of Action, World Conference on Human Rights**, Vienna, 14-25 me 1993, U.N.Doc. A/CONF.157/24 (Part I) at 20 (1993), www1.umn.edu., (10.12.2004), s.6

UN, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu**..., s.274-248

Hak-İş Konfederasyonu, a.g.e., s.14

değerlendirilmesi önerisini yapan ülke Türkiye olmuş ve Türkiye heyeti, bu kararların alınmasında son derece etkin bir rol oynamıştır.¹⁰⁰

2000 yılında Birleşmiş Milletler Sınırlar Ötesi Organize Suçlar Sözleşmesi'ni tamamlayıcı nitelikteki Kadınlar ve Çocuklarla İlgili İnsan Kaçakçılığının Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılması ile ilgili protokolde, özellikle kadınlar ve çocuklarla ilgili yasa dışı insan kaçakçılığı konularını ele alınmış, bunlara karşı önlem alınması ve mücadele edilmesi amaçlanmış ve bu tür kaçakçılığa karşı uluslar arası işbirliğini kolaylaştırmak istenmiştir.¹⁰¹

1.3.5. Konut ve Taşınmaz Hakları

CEDAW'da kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgah seçme ve nakletmede eşit yasal hak tanınacağı; evlilik ve aile ilişkileri konusunda kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldıracak önlemlerin alınarak, ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel karşılığında malın mülkiyeti, edinimi, işletmesi, yönetimi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere eşit hakların tanınmasının devletin yükümlülükleri arasında olacağı yer almıştır.¹⁰²

Nairobi Stratejileri'nde hükümetlerin, temel konut ve altyapı önlemlerinin alınmasına yönelik proje, program ve politikaların oluşumu süreçlerinde kadınları da içine alan katılımcı politikalar izlemesi gerektiği,¹⁰³ kadınlar ve kadın gruplarının konut ve altyapı projelerini hem hazırlanmasına katılan kişiler hem de bunlardan yararlananlar olması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra konut kredisi programları gözden geçirilmeli ve kadınların konut yapımı ve iyileştirilmesi kredilerini doğrudan alabilme imkanları güvence altına alınması sağlanmalıdır.¹⁰⁴

¹⁰⁰ KİHP-WWHR, Pekin+5 Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri ,s.21-26

¹⁰¹ UNDP, Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol, s.111

¹⁰² a.g.e., s.101

¹⁰³ ¹⁰³ UN, The Nairobi Forward-looking..., s.37

¹⁰⁴ KSSGM, Kadına Yönelik Uluslar arası Sözleşme ve Kararlar, Eğitim Sensi, Yayın No:75, Ankara, 1993 s.103

Kahire Eylem Planı'nda kadınların erkeklerle eşit bir biçimde mal ve toprak satın alabilme, kullanabilme ve satabilme, kendi adlarına sözleşme yapabilme ve miras haklarından yararlanabilme haklarının devletlerce sağlanması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁵

Pekin Eylem Platformu'nda kadınların miras, toprak ve diğer mülk sahibi olma hakkı ahlil olmak üzere, kredi, doğal kaynaklar ve uygun teknolojiler gibi ekonomik kaynaklara tam ve eşit ulaşabilirliklerini sağlayacak yasal ve idari reformların gerçekleştirilmesi gerektiği¹⁰⁶ ve özellikle yoksul kadınların ve ailelerin kadın reislerinin ihtiyaçlarına özel bir önem vererek, nüdeki bütün engelleri kaldırarak bütçelerinin yeteceği barınmayı sağlamaları ve arazi edinmeye ulaşabilirliklerini mümkün kılmanın gerektiğine yer verilmiştir.¹⁰⁷

Habitat-II Küresel Eylem Planı'nda kadınlar ve yoksullar da dahil olmak üzere herkese topraktan yasal yararlanma emniyeti ve toprağa eşit erişim imkanı sağlamak; adınlara miras hakkı ve toprak ve diğer mülklere, krediye, doğal kaynaklara ve ilgili teknolojilere sahip olma hakkı da dahil olmak üzere, ekonomik kaynaklara tam ve eşit erişim imkanı vermek için gereken yasal ve idari reformları üstlenmek; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik ya da diğer düşünceler, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum ve diğer özellikler edeniyle herhangi bir ayırım yapmaksızın, konut ve temel hizmetlere erişimde ayrımcılığın ökünü kazımak ve ayrımcılığa karşı yasal koruma sağlamak; evsizler, yerinden edilmiş işiler, yerliler, aile içi şiddete maruz kalmış kadın ve çocuklar, özürlüler, yaşlılar, doğal ve insan yapısı afetlerin kurbanları, korunmasız ve muhtaç gruplara mensup insanlara, ıgıncılara verilen geçici konut ve temel hizmetler de dahil olmak üzere, konut sağlanmasını özendirmek gibi maddeler yer almıştır.¹⁰⁸

¹⁰⁵UNFPA, **Programme Of Action Of The International Conference On Population And Development**, www.unfpa.org, (10.12.2004)

¹⁰⁶UN, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu**..., s.193

¹⁰⁷a.g.e., s.189

¹⁰⁸Hak-İş Konfederasyonu, a.g.e., s.4

1.3.6. Sağlık, Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde eğitimle ilgili olarak; bütün eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitiminde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit koşulların sağlanması; kadınlarla erkeklerin aynı ders programından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları ve aynı standarttaki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina, araç ve gereçlerine sahip olmaları; kadın ve erkek rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin desteklenmesi ve özellikle de ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilerek, eğitim yöntemlerinin bu amaca göre düzenlenmesi; özellikle kadınlar ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve işlevsel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi; kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocuklar ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi vb. maddeler yer almaktadır.¹⁰⁹

Sağlıkla hizmetleriyle ilgili olarak da kadınların ve ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması konusunda bilgi ve tavsiyeler dahil, belirli eğitici bilgilere erişimlerinin sağlanması; kadınlara hamilelik loğusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetlerin sağlanması; hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenmeyle birlikte gerektiğinde parasız hizmet verilmesi gerektiği gibi maddeler yer almaktadır.¹¹⁰

Viyana Bildirgesi'nde kadınların yaşam süreleri boyunca en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardını yakalayabilmelerinde ulaşılabilir ve yeterli sağlık bakımı, geniş kapsamlı aile planlaması hizmetleri ve bütün düzeylerde eğitime erişimin önemi vurgulanmaktadır.¹¹¹

Nairobi Stratejileri'nde eğitimde kızların yüksek oranda devamsızlığı ve başarısızlığına dikkat çekilerek bunun nedenlerinin araştırılması gerektiği belirtilmiş ve

¹⁰⁹ UNDP, **Kadınlara Karşı Her Türü...**, s.98

¹¹⁰ a.g.e., s.99-100

¹¹¹ UN, **Vienna Declaration and...**,s.17

adınlara her seviyede eşit eğitim yapma imkanı sağlanması yanında, yaptıkları eğitimi dışıma veya kariyer yapma amacıyla kullanabilmeleri için teşvik edici önlemler geliştirilip uygulanmasının gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra hükümetlerin aile sorumlulukları, aile yetersizlikler veya genç yaşta hamilelik gibi nedenlerle eğitimlerini yarım bırakmak durumunda kalmış kadınlar için yetişkin eğitimini teşvik ve finanse etmeleri gerektiği; burs ve bursuza benzeri desteklerin erkek ve kız öğrencilere eşit olarak tahsisi ve yurt veya pansiyon gibi konaklanılardan kız ve erkek öğrencilerin eşit yararlanabilmeleri için çaba harcanması gerektiği; eğitimde cinsiyete dayalı her türlü klişeleşmiş önyargıların ortadan kaldırılabilmesi için özel olarak kadınların eğitim müfredatının incelenmesi, eğitim personelinin eğitilmesi gibi tedbirler yer almıştır.¹¹²

Sağlıkla ilgili olarak da sıhhi şartların iyileştirilmesi çabalarına (içme suyu kaynakları ile ilgili çalışmaların dahil olmak üzere), konu ile ilgili çevresel faktörler açısından özellikle kentlerin kenar bölgeleri ve gecekondu alanları ve kırsal bölgeler başta olmak üzere tüm topluluklarda ağırlık verilmesi gerektiği; bu çalışmaların ev ve çevresinin iyileştirilmesini de kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve kadınların bu konuda planlama ve uygulama sürecine her düzeyde katılımının sağlanması vurgulanmıştır.¹¹³

Habitat-II Küresel Eylem Planı'nda yerel yönetimler dahil olmak üzere uygun düzeylerde hükümetler, sivil toplum örgütleri, semt örgütleri, kooperatif sektörü, kamu kurumları ve özel vakıflar ile yakın işbirliğinde bulunarak, sosyal bütünleşmeyi geliştirmek için; çevre sağlığı tehlikelerini azaltacak politikaların geliştirilmesi; bütün insanların, özellikle kadınların ve yoksulların sağlık ve refahını yaşam süresi boyunca iyileştirmek için kadınların yaşamları boyunca aile planlaması ve cinsel sağlık dahil, her çeşit pahası ödenebilir sağlık hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını sağlayacak programların geliştirilmesi ve uygulanması gerektiği yer almaktadır.¹¹⁴

Pekin Eylem Platformu'nda eğitimle ve sağlıkla ilgili maddeler genellikle daha önceki uluslararası anlaşmalarda yapılması hedeflenenlerle örtüşmektedir. Okuryazarlıkla

¹¹² KSSGM, *Kadına Yönelik...*, s.87-88

¹¹³ *a.g.e.*, s.107

¹¹⁴ Hak-İş Konfederasyonu, *a.g.e.*, s.15

ilgili olarak ise yaşam için gerekli becerileri, bilimsel ve teknolojik bilgiyi yaygınlaştırmak ve günümüze ait hedeflerle referans noktalarını dikkate alarak okuryazarlık tanımının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmasının gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁵

Kadının insan haklarının, cinsel sağlık ve üreme sağlığı dahil, cinsellikleriyle ilgili konularda kontrol sahibi olma, baskı, ayrımcılık ve şiddete maruz kalmadan özgürce ve sorumlulukla karar verme hakkını kapsadığı; kadınla erkek arasında, cinsel ilişki ve üremeye yönelik konulardaki eşit ilişki, kişinin bütünlüğüne tam saygı duymak dahil, karşılıklı saygı, anlayış ve cinsel davranış ile onun sonuçlarına ilişkin sorumlulukların paylaşılmasının gerektiği üzerinde durulmuştur. Bundan başka kadınların, cinsellik ve üremeyle bağlantılı sağlık ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetlerin yokluğu veya yetersiz olması yüzünden belirli sağlık riskleriyle karşı karşıya kaldıkları bunların önlenmesi için yeterli sağlık-bakım hizmetlerine ulaşabilirliğin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁶

Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu'nda güvenli annelik sağlamaya ve göğüs, rahim ve üreme yolları kanserini, kemik erimesini ve HIV/AIDS gibi cinsel yoldan bulaşan enfeksiyonları önleme, teşhis ve tedavi etmeye öncelikli önemin verilmesi için, anne ölüm oranı ve hastalıklarının azaltılmasının bir sağlık sektörü önceliği olduğu belirtilmiş; kadınların doğum öncesi gerekli bakıma her an erişimlerinin sağlanabilmesi, iyi donatılmış ve yeterli personele sahip anne sağlık hizmetleri, doğumda nitelikli yardım, anında doğum hizmetleri, gerektiğinde daha fazla bakım ve erişim, doğum sonrası bakım ve aile planlamasının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Sağlıkla ilgili toplumsal hizmetlere, eğitim, temiz su ve sıhhi temizlik, beslenme, gıda güvenliği ve sağlık eğitim programlarına kadın ve erkeklerin yaşam boyu evrensel ve eşit erişimlerinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁷

¹¹⁵ UN, **Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu...**, s.202

¹¹⁶ a.g.e., s.215-216

¹¹⁷ a.g.e., s.42-43

1.3.7. Yönetim Süreçlerine Katılma ve Eşit Temsil

Kadımlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde taraf devletlerin kadımlara karşı kamusal ve siyasal yaşamda ayrımcılık yapılmasını ortadan aldıkları teklif edilmiş, kadınların seçme, seçilebilme, hükümet politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunabilme ve kamu görevleri üstlenebilme haklarının olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca hükümet dışı kuruluşlar ile ticaret odaları ve meslek kuruluşları gibi toplumsal ve politik oluşumlara erkeklerle eşit şartlarda katılabilmeleri gerektiğine değinilmiştir.¹¹⁸

Nairobi Stratejileri'ne göre hükümetler ve siyasal partiler, kadınların tüm ulusal ve yerel hukuk kurumlarındaki faaliyetlere eşit katılımlarının sağlanması ve yönetim, yasama ve yargı ile ilgili görev almalarında eşitliğin temini konusunda çabalarını yoğunlaştırmalıdır. Kadınların politik katılımlarının yerel seviyede sağlanabilmesi için gerekli stratejilerin otomatik olması, yerel kadının sorunlarını içeren konularla yakından ilişkili olması ve ıpsadığı tedbirlerin yerel ihtiyaç ve değerlere uygunluğu dikkate alınmalıdır. Hükümetin ve diğer işverenlerin tüm kadınların yönetime her düzeyde katılımı ve yönetimde yer alması için ıba harcamaları gerektiği ve hükümetlerin, yasal ve idari bir takım tedbirlerle kadınların ulusal ve yerel düzeyde karar alma sürecine katılmalarını etkin olarak sağlamaları gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanısıra kadınların erkeklerle eşit düzeyde temsil edilmesi sağlanıncaya kadar, belli görev pozisyonlarını kamuoyuna daha yakından tanıtmak, yukarı doğru hareketliliği artırmak vs. suretiyle kadınların özellikle karar alma ve politika belirleme konularını bulabilecekleri görevlere aday olma, bu görevleri üstlenme ve yükselme konularını artıracak özel faaliyetlere girilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur.¹¹⁹

Gündem 21'in 24. Bölümü, “Sürdürülebilir ve hakkaniyetli gelişme yönünde kadınlar için küresel eylem” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, uluslararası topluluk tarafından, kadınların tüm kalkınma faaliyetlerinde eksiksiz, eşit ve kendileri için en yararlı olacak biçimde yer almalarını sağlamak üzere çeşitli eylem planları ve anlaşmalar imzalanmış olduğuna dikkat çekilmektedir. Gerek bu eylem planlarının ve anlaşmaların

UNDP, **Kadımlara Karşı Her Türü...**, s.16
KSSGM, **Kadın Yönelik...**, s.60-61

tam olarak yaşama geçirilmesi ve gerekse Gündem 21'in başarılı olarak uygulanması açısından, kadınların ekonomik ve politik karar alma sürecine etkin olarak katılımının yaşamsal bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır.¹²⁰

Kahire Eylem Planı'nda üretim, istihdama katılım, gelir getirici etkinlikler, eğitim, sağlık, bilim ve teknoloji, spor, kültür ve nüfusla ilgili etkinliklerin bütün boyutlarına kadınların, hem etkin karar veren hem de katkıda bulunan ve yararlanan anlamında katılımı hedeflenmektedir.¹²¹

Kopenhag Eylem Programı'nda toplumsal kalkınmanın hedeflerini destekleyecek politik çerçevenin oluşumunda, karar alma ve uygulama süreçlerinin bütün düzeyleriyle politikaların oluşturulup uygulandığı ekonomik ve politik düzeneklere kadınların tam olarak dahil edilmesinin ve katılımının zorunlu olduğu belirtilmiştir;¹²² sürdürülebilir kalkınma için kadınların güçlendirilmesi, kadınlar için eşit iş fırsatları ile ücret oranlarının yaratılması, aile ve iş sorumluluklarının paylaşımında erkeklerle kadınlar arasında uyumlu ve karşılıklı yararlandırıcı bir ortaklığın kurulması için, karar alma süreçlerinin bütün düzeylerinde toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanması ve politika geliştirmede toplumsal cinsiyet çözümlemesinin yapılması gerekli olduğu vurgulanmıştır.¹²³

Pekin Deklarasyonu'nda kadınların güçlendirilmesi ve karar vermeye yetkiye ulaşma sürecine katılmaları dahil, eşitlik anlayışıyla toplumun bütün alanlarına tam katılmaları eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için temel koşul olarak nitelendirilirken,¹²⁴ **Pekin Eylem Platformu**'nda karar almada eşitliğin, kadının güçlendirilmesi için temel koşul olduğu belirtilmiştir. Yetkinin ve karar almanın bütün düzeylerde adil dağılımının, hükümetlerin ve diğer aktörlerin istatistiklere dayalı toplumsal cinsiyet analizi yapmasına, toplumsal cinsiyete

¹²⁰ IULA-EMME, *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*, Haz. Sadur Emrealp, İstanbul, 2004, s.22

¹²¹ UNFPA, *Programme Of Action Of...*

¹²² UN, *Report Of The World Summit For ...*, s.41

¹²³ a.g.e., s.65

¹²⁴ KSSGM, *Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu...*, s.154

dayalı bir bakış açısının politika geliştirme ve programların uygulanmasında ana görüş olarak yerleştirilmesine bağlı olduğu üzerinde durulmuştur.¹²⁵

Pekin+5 Sonuç Belgesi'nde eğitim için mali ve insan gücü kaynaklarının, siyasi kariyer teşviklerinin, toplumda kadına yönelik toplumsal cinsiyet duyarlı davranış, kadının karar almaya yönelik katılım bilici, seçilmişlerin ve siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların kamusal hayata katılımlarını artırma yolunda sorumluluk alma, karar almaya tam ve eşit katılımlarına yönelik bilinç yetersizliği, erkeklerin güç paylaşma konusundaki isteksizliği, hükümet dışı kuruluşlarla işbirliği ve iletişim eksikliği, organizasyonel ve siyasi yapıların yetersizliği kadının karar almaya daha fazla katılımlarını hedefleyen girişim ve programları engellemekte olduğu belirtilmiştir.¹²⁶ Tüm alanlarda ve toplumsal yaşamın tüm düzeylerinde, özellikle karar alma ve politika yapma konularında, siyasi partilerde ve siyasi eylemlerde, bütün bakanlıklarda, kilit politika kurumlarında ve yerel kalkınma organ ve otoritelerinde kadınlarla erkeklerin eşitliğinin sağlanması için uygun olan yerlerde kotalar dahil, açık, kısa ve uzun vadeli, zaman sınırlı ölçülebilir hedeflerin belirlenip kullanımının özendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁷

²⁵ a.g.e., s.298

²⁶ a.g.e., s.22

²⁷ a.g.e.,s.37

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE KENTSEL SİYASET

2.1. KENTSEL SİYASET

Günümüzde hızlı kentleşme ve demokratikleşme, kenti siyasal erk paylaşımı için yapılan savaşımın önemli odaklarından biri durumuna getirmiştir. Bunun sonucunda da, kent ve siyaset ilişkileri, hem kuramsal yönden, hem de görgül araştırmalarla ele alınmaya başlanmıştır.¹²⁸

2.1.1. Kentsel Siyaset Kavramı

Tekeli; Türkiye’de kentsel siyaset denilince, belediye yasamındaki tanımın akla geldiğini bu tanımda da yerel yönetimin, yerel bir topluluktaki bireylerin birlikteki gereksinimlerini karşılayan, kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen kurumlar olarak tanımlandığını belirtmektedir.¹²⁹

Kentsel siyaset dar ve geniş anlamlarda olmak üzere iki türlü tanımlanabilmektedir. Dar anlamında yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesini konu edinmiş bir bilim dalı anlaşılırken; geniş anlamında kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikleri ve politikaları kapsamına almaktadır. Özellikle kırsal ve kentsel alanlarla ilgili konular, yerel yönetimlerle devlet arasındaki ilişkiler, yerel seçimler, siyasal erki eline geçirmek isteyen güçlerin yerel düzeydeki güç odaklarıyla devlet arasındaki çelişkileri ve çevre duyarlılığını kullanmak istemeleri kentsel siyasetin kapsamına girmektedir.¹³⁰

2000’li yıllarda Türkiye kentlerinin hem eskiden devraldığı, hem de yeni dönemde gündeme gelmesi olası bir dizi sorunla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu sorunlara

¹²⁸ Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, 4. Basım, İstanbul, 2000, s.101

¹²⁹ İlhan Tekeli, “Yerel Siyaset ve Demokrasi, Çoğulculuk, Sivil Toplum”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, 1999, s. 195

¹³⁰ a.g.e., s.101

geçmiş dönemin müdahale biçimleri ve politika yapma tarzları ile çözüm aranamayacaktır. Geleceğin yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerini kurabilmenin yolu, sadece yeni kent yönetimi ve işletmesi biçimleri geliştirmekten değil, aynı zamanda yeni kentsel politika yapma tarzlarından geçmektedir. Yani kentlerin karşılaşacağı sorunları çözebilmenin temel yolu, yeni bir kentsel demokrasiyi kurabilmektir.¹³¹

Bu yeni kentsel demokrasi için, kent yönetiminin de kendini yeniden yapılandırması gerekmektedir. Çünkü demokratik yerel yönetim anlayışı, yerel yönetimin kendi gücünü ya da iktidarını kendiliğinden bir amaç olarak değil, sivil toplum içindeki diğer grup ve toplumsal hareketlerle paylaşılacak ve birlikte kullanılacak bir kaynak olarak görmesini ve kendisini devlet ile sivil toplum arasında konumlandırmasını gerektirmektedir.¹³² Bu anlayış içinde yerel yönetimler, yerel topluluğa yönelik hizmetleri bu topluluğun yararları doğrultusunda yerine getiren, işleyişleri sırasında açıklığın, şeffaflığın, insan haklarının, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerinin yaşama geçirilebildiği özerk ve demokratik yönetimler olmalıdırlar.¹³³

Kentsel demokrasinin sağlanabilmesi için tek başına yeniden yapılanma yeterli değildir. Seçim dönemleri dışında da katılım kanallarının açık olması, katılma hakkının yere düzeyde kurumlaştırılması gerekmektedir. Katılma alanlarının belirlenmesi, yerel aktörlerin her türlü bilgiye kolay ulaşmasının sağlanması, bazı yerel hizmetlerin gönüllü gruplarca yerine getirilmesinin sağlanması ve olabildiği ölçüde toplumsal grupların karar süreçlerine dahi edilmesi, katılımın kurumsallaşması ve işlevselliği için gerekli stratejilerdir.¹³⁴ Aynı zamanda kentte yer alan farklı aktörler arasında yeni işbirliği mekanizmaları geliştiren yönetimlere de gereksinim bulunmaktadır. Yani kentli aktörler arasında yeni işbirliği mekanizmaları geliştirer yönetimler söz konusu olduğunda, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, bu işbirliğinin gerçekleştirecek iki önemli aktörler grubu olarak tanınmalı ve katılımcılığın önem:

¹³¹ C.Behar vd., "Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demokratik Dönüşüm ve İzdüşümleri, TÜSİAD, İstanbul 1999,s.109

¹³² Yıldız Ecevit, "Yerel Yönetimler Ve Kadın Örgütleri İlişisine Eleştirel Bir Yaklaşım, **Yerli Bir Feminizm** Doğru,Sel Yayıncılık, Yay. Haz.A.İlyasoğlu, N.Akgökçe, İstanbul, 2001, s.230

¹³³ a.g.e., s.230

¹³⁴ Çukurçayır, **Siyasal Katılma Ve Yerel...**, s.85

vurgulanmalıdır. Çünkü kentsel demokrasi bir taraftan yerel yönetimlerin halka danışmasını, halkın katkısını ve yardımını sağlamasını, bir taraftan da halkın katılımını ifade etmektedir.¹³⁵

2.1.2. Kentsel Siyasetin Konuları

A.B.D., İngiltere, Fransa ve Japonya gibi ülkelerde kent yönetimlerinin mali bunalımları; kiracılar, genel olarak tüketiciler ve işçi sendikalarının yürütülen toplumsal hareketler; kentlerin yenilenmesine ve planlı gelişmesine ilişkin siyasal sorunlar; yerel ve merkezi erk odakları arasındaki ilişkiler ve çevre sorunlarının türlü yönleri kentsel siyasetin konuları arasında yer almaktadır.¹³⁶

Üçüncü dünya ülkelerinde kent olgusunun uzun bir geçmişi olmaması yeni yeni kentleşmekte olmaları; yerel yönetimlerin yeterince gelişmemiş olması, merkeze geniş ölçüde bağımlı olmaları; yerel sorunların ve politikaların merkezdeki siyasal partilerin güdümünde olması; kaynakların merkezden dağıtılıp yerel ve bölgesel toplulukların ve örgütlerin kaynak dağıtımında söz sahibi olmaması gibi nedenlerle Batı'daki anlamda kentsel siyasetle tam olarak örtüşmemektedir.¹³⁷

Keleş, gelişmişlik yönünden yerel siyasal kurumların özellikleri açısından, az gelişmiş ülkelerin kendi aralarında önemli ayrımlar olduğunu, bu ülkelerde hızlı, dengesiz ve sağlıklı kentleşme; gecekondular sorunu; kentleşen yığınların siyasal katılma isteklerinin artması; toprak sahipliğinin yol açtığı ekonomik ve siyasal sorunlar; bölgesel dengesizlikler; marjinal kesimin yarattığı siyasal istikrarsızlıklar ve çevre sorunları gibi konuların kentsel siyasetin konusu olabileceğini belirtmektedir.¹³⁸

¹³⁵ İlhan Tekeli, "Kent Planlaması Konuşmaları, TMMOB Yayınları, Ankara, 1991, s.182

¹³⁶ Keleş, a.g.e., s.103

¹³⁷ a.g.e., s.103

¹³⁸ a.g.e., s.104

2.2. KADINLARIN KENTSEL ALANDAKİ SOSYO-POLİTİK SORUNLARI

2.2.1.Çalışma ve Ekonomik Refah

Günümüzün insan yerleşimlerinde ekonomik refahla ilgili en önemli sorun, “yoksulluğun kadınlaşması” olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde yoksulluk içinde yaşayanların büyük bir çoğunluğu kadınlar ve çocuklardan oluşmaktadır. Bu gün yaklaşık 6 milyar olan dünya nüfusunun 4 milyarı yoksulluk sınırının altında yaşamaktayken, mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayan 1.3 milyar kişinin %70’ini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır.

Dünyadaki toplam üretimin üçte ikisini gerçekleştiren kadınlar, dünya gelirinin sadece %5’ini almaktadır ki bu yoksulluğun en çarpıcı göstergesidir. Sadece geri kalmış ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de en yoksul kesimi kadınlar oluşturmaktadır.¹³⁹

Yeryüzünde yoksulların büyük bir çoğunluğunun kadın olmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:¹⁴⁰

- Kadınlar üretim kaynaklarına, sermayeye, mülkiyete, kredilere ulaşamamaktadırlar
- Ekonomik ve politik karar mekanizmalarında yer alamamaktadırlar.
- Eğitim ve bilgi teknolojilerine ulaşamamaktadırlar.
- İş piyasasında erkeklerle rekabet edememektedirler.
- Hamile kalıp doğum yapmakta; çocuklarına, kocalarına, yaşlı ve hastalara evlerinde bakmak zorunda kalmaktadırlar.

Yoksullukla başa çıkmaya çalışan ailelerde en elverişsiz, en kötü koşullarda çalışanlar genellikle kadınlar olmaktadır. Yoksul ve giderek yoksullaşan ailelerde, yaşam standardını koruyabilmek için her bireyin tek tek, ama en çok da kadınların geliştirdikleri stratejiler önem kazanmaktadır. Kadınlar ekonomik kriz dönemlerinde, işsizlik, gelir kayıpları, borçlanma ve benzeri durumlarda, hem hanelerini hem de kendilerini mutlak yoksulluktan koruyucu pek çok

¹³⁹ UNICEF, 2000. *Unicef: Ending Poverty Begins With Children*, www.unicef.org, (16.05.2003)

¹⁴⁰ Ayten Alkan, *Kadınlar Tarafından Kadınlarla Birlikte ve Kadınlar için Yerel Politika*, KADER Yayınları, Ankara, 2003, s.6

stratejiler geliştirmektedirler. Ekonomik krizler ve yoksulluk üzerine yazılan dünya literatürü, krizler nedeniyle yoksullaşan ölkelerde, nüfusun önemli bir bölümünün mutlak yoksulluk çizgisi altına düşmemesinin nedenini, kadınların hane içindeki yeniden üretim ile ilgili faaliyetlerini yoğunlaştırmalarına bağlamaktadır. Refah dönemlerinde piyasa mallarına bağlı tüketim yapan hanelerin, azalan hane geliri karşısında tüketimlerinde ciddi değişmeler olmaktadır. Evde üretilen mal ve sunulan hizmetlerin artırılması, azalan hane gelirini telafi edici ve yoksullaşmayı geciktirici en önemli strateji, bu stratejiyi uygulayanlar ise hiç şüphesiz kadınlardır.¹⁴¹

Kırsal geçimlik üretim becerilerinin kent ortamında devreye sokulması bir tür "geçim stratejisi" işlevi görmektedir. Geçimlik üretim, ailenin parasal anlamda gelir getiren bir kaynağı olmaktan çok, ailenin parasal gelirini ikame eden, ailenin para ödeyip piyasadan alamadığı mal ve hizmetleri, mümkün olduğunca emek ve hammadde kullanarak kendi olanaklarıyla üretmesidir. Kentsel kesimde geçimlik üretim faaliyetlerini şu üç kategori içinde ele alabiliriz:¹⁴²

Ev içi geçimlik faaliyetleri: Ev içinde aile üyelerinin ihtiyaçlarına yönelik olarak, gıda üretimi ve işlenmesi, giyim-kuşam dikimi ve onarımı, temizlik, çocukların bakımı ve sosyalleştirilmesi, yaşlı ve hastaların bakımı başlıcalarıdır. Bu faaliyetlerin bir kısmı ev dışına da sarkabilir. Yaratıcı bir şekilde, birkaç kuruşu bir araya getirerek, okula giden çocuklarının üstünü, başını düzeltmeye, böylece çocukların arkadaşlarının yanında küçük düşmemelerine çalışmaktadırlar. Ancak kendi giyimlerinden kısmakta tereddüt etmemektedirler. Evde dikiş, örgü, dantel yapmak, böylece ailenin ihtiyaçlarını karşılamak, alıcı bulduğu takdirde bunları satmak da kadınların sorumluluğu içindedir.

¹⁴¹ Yıldız Ecevit, "Ekonomik Kriz Yoksulluk ve Kadın İlişkisi, Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bir Yaklaşım Olmadan Kurulamaz", www.ucansupurge.org, s.19 (11.10.2003)

¹⁴² Erol Demir, " Yeni Kentli Ailelerde Geçimlik Üretim ve Yoksulluk", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Editör: Yasemin Özdek, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Deleme Merkezi Yayınları, Yayın No:19, Ankara, 2002, s.295-296

Konutun yapımı ve bakımı: Kentlerde genelde yoksulluğun mekanı olarak bilinen gecekondularda yaşayan kadınların konutun inşaatına, iyileştirilmesine, eklemeler yapılmasına, tamirat ve bakımına yaptıkları katkılar bu kategori içine alınabilir.

Konut bahçesindeki geçimlik faaliyetler: Kentlerin özellikle çeperindeki gecekondu bölgelerinde bahçesi olan konutları dikkate aldığımızda, bahçede yapılan küçük çaplı hayvancılık ve tarımsal faaliyetler, örneğin kümes hayvanı, sebze ve meyve yetiştirme geçimlik faaliyetlerin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Ayrıca, domates haşlayıp, buzdolabında dondurup, azar azar yemeklere katarak, ya da pişirdikleri sebzenin suyunu çorba yapmak için kullanarak, az miktarda malzemeyle yenilebilir yemek üretme yollarını yaratmaktadırlar. Ayda ya da haftada bir, çok sayıda 'kışlık yufka' yaparak, ailenin bakkal ekmeğine para ödemek zorunda kalmamasını sağlamaktadırlar.¹⁴³

Toplumsal cinsiyet rolleri, evi kadının hayatında merkez mekan haline getirirken; bu mekanda gerçekleştirilen emeği ve ürünleri görünmez kılmaktadır. Kadınların evden yaptıkları, üretim ve yeniden üretim aktiviteleri toplumsal değer sistemi içinde değersiz ve önemsiz olarak algılanmaktadır.¹⁴⁴

Ekonomik durumu bozuk olan ailelerde çoğu kocalar, eşlerinin ev dışında çalışmalarına ilk başta itiraz etseler bile, sonunda kabul etmek zorunda kalmışlardır.¹⁴⁵ Bazen de, eve esas geliri sağlayan erkeğin ölmesi, sakatlanması ve ya boşanma sonucunda ailede yaşanan ekonomik krizi çözmek amacıyla kadınlar iş hayatına atılmak zorunda kalabilmektedirler.¹⁴⁶ Ancak, "aile namusu"na verilen önem ve kadının ev dışında çalışmasının buna bir tehdit olarak görülmesi, kadınların çalışmasını engelleyici unsurların arasında yer alır. Kadının, ekonomik şartların zorlaması sonucunda bir işte çalışmaya başlaması halinde, namus kaygısı davranışlarına çok dikkat etmesini gerektirmektedir.¹⁴⁷

¹⁴³ Tahire Erman, "Köyden Kente Göç, Yoksulluk ve Kadın", www.ucansupurge.org. ,(11.04.2003)

¹⁴⁴ Saniye Dedeoğlu, "Ev Eksenli Yoksulluk:Türkiye'de Kadın Yoksulluğu", www.evenselbasim.com.tr, s.5 (12.11.2003)

¹⁴⁵ Tahire Erman, "Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşamı",75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Ed.A.B.Mirzaoğlu, Koor.O..Baydar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.215

¹⁴⁶ S.Kalaycıoğlu, H.Rittersberger, Evimizdeki Gündelikçi Kadınlar, Su Yayınları, Ankara, 2001, s.51

¹⁴⁷ Erman, "Kadınların Bakış Açısından..."s.215

Ancak kadınların dışarıda veya evde çalışması iç dinamiklerle göre değil, dışsal ve çoğu kez ailevi nedenlere göre belirlenmektedir. Ailenin genel geçim durumu ya da diğer kaynaklardan gelirinin maruz kaldığı değişimler, çocukların varlığı ve bakacak kimse bulunmaması gibi dışsal etkenler, kadınların işe girme, iş alma ya da tam tersine işten çıkma, iş bırakma kararlarını doğrudan etkilemektedir.¹⁴⁸

2.2.2. Temel Kentsel Hizmetlerin Yeterliliği

Kentsel hareketlerin kaynağında yaşama alanlarındaki eşitsizliklerin yattığını belirten Erder, özellikle konut alanlarının niteliğinin, o alanda yaşayanların günlük yaşam kalitesini, iş olanaklarını, çevre koşullarını, yaşam şansını, eğitim olanaklarını, çocukların geleceğini doğrudan etkilediğini ve dolayısıyla konut alanlarının, orada yaşayanlara salt barınak sunmanın ötesinde kısa ve uzun dönemli, çok boyutlu toplumsal etkileri olan bir ortam sunduğunu dile getirmektedir.¹⁴⁹

Yerel düzeyde sunulan pek çok mal ve hizmet vardır. Bunlar; elektrik, su, yol gibi fiziksel altyapının, sağlık kuruluşları, anaokulları gibi toplumsal altyapının sağlanması, çöplerin toplanıp tahliye edilmesi, yeterli açık ve yeşil alan ayrılması, çeşitli kuruluşların sağlık koşullarına uygunluğunun denetimi, kömür, meyve, sebze gibi çeşitli malların ucuz sağlanması ve dağıtımı, toplu taşımacılık gibi geniş bir etkinlik alanına yayılır.¹⁵⁰ Sözü edilen mal ve hizmetlerin yeterince ya da hiç sunulmaması ya da maliyetin artması durumunda ortaya çıkan boşluk, ağırlıklı olarak kadınlarca doldurulmaktadır ya da kadınların üstlenmek durumunda olduğu birtakım işleri yerine getirmelerini güçleştirmektedir.

Özellikle gecekondu alanlarında düzenli kullanma ve içme suyu sağlanmaması durumunda suyu uzaktan taşıyanlar, çamaşırını yıkamak için su kaynağına götürüp getirenler, ulaşık yıkamak için çeşmelerden su doldurup eve taşıyanlar, çöplerin sokaktan toplanmaması durumunda belli bir yere taşımak durumunda kalanlar, sürekli taşın kanalizasyonların ve

⁴⁸ Dilek Hatıatoğlu, "Ev Eksenli Çalışma Stratejileri: Kadın Özgürleşmesi Açısından Bir Tartışma", Yay. Haz. Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.174

⁴⁹ Sema Erder, **Kentsel Gerilim**, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, No:31, Ankara, 1997, s.36

⁵⁰ Alkan, **Kadınlar Tarafından...**, s.10

patlayan boruların yarattığı sağlıksız koşullara göğüs geren, yeterli çocuk ve yaşlı bakım hizmetinin olmaması durumunda onların bakımını üstlenen ve bunun gibi bir çok sorunla ilgilenmek zorunda olan kadınlardır.¹⁵¹

Ayrıca ev dışında çalışmak isteyen ya da çalışmak zorunda olan pek çok kadının yaşadığı farklı sıkıntılar da bulunmaktadır. Ücretli işlerin örgütlenmesi ve yer seçimi, çalışanların evle ilgili en az sorumluluğa sahip oldukları varsayılarak ayarlanmıştır. Kadınların evdeki çalışmasıyla işteki çalışması arasında köprü görevi görev pek az hizmet bulunmaktadır. Kadınlar için çok önemli olan ulaşımı ve maliyeti düşük çocuk bakımı ve kreş gibi kolaylıklar yoktur. Pek çok kadının çocuk bakımı hizmetlerinin yetersizliği ya da pahalı olması nedeniyle bir süreliğine ya da tamamen çalışmayı bıraktığı bilinmektedir. Bazen de eve yakın işler yeğlenerek hareket edilir ki bu da kadınların çalışma olanaklarını bir kez daha sınırlar. Kadınların çalışması genellikle düzensiz saatlerde ve kesintili bir biçimde yolculuk yapmayı gerektirirken, transit güzergahlar ınsal ve mesai saatlerine ayarlanmış durumdadır.¹⁵²

Sonuç olarak, kadınların toplumdaki ikincil rolü, bir yandan aslında, birçok yerel hizmet için yapılan yatırımı en aza indirmeye olanak sağlar. Donanımlı sağlık merkezlerine yaygınlık kazandırılmadığında, hastaları, çocukları kent merkezindeki hastanelere götürmede refakat edenler çoğunlukla kadınlardır. Tıpkı yakında meyve-sebze pazarı olmadığında yiyecek erzakını uzaktan taşıyanların, ucuz gıda ürünleri sağlayacak düzenlemeler yapılmadığında alışveriş için daha çok zaman harcayanların, uygun maliyetli kreş olmadığında tüm gün çocuklara bakanların, hemen hemen her zaman kadınlar olması gibi. Ve aslına kadınlar, çok göze görünmeyen bütün bu işleri yapmayı durdurursa, kent yaşamı felç olur.¹⁵³

¹⁵¹ a.g.e., s.10-22

¹⁵² Mackenzie, a.g.m., 254.

¹⁵³ Alkan, a.g.e., s.10

2.2.3. Yaşamı Kolaylaştıran Kent Planlaması

Kent, planlaması, dokusu, çalışma yerleri, kamu açık alanları ile erkekler tarafından ve erkekler için düzenlenmiş gözükmetedir. Kadınlar kentsel alanlarda ancak erkeklerle birlikte veya onlarla çeşitli uzlaşmalar yaratarak var olabilmektedirler.¹⁵⁴

Özgüç'e göre,¹⁵⁵ çağdaş şehirdeki örgütlenme, kadınların yaşam kaliteleri üzerinde bir çok bakımdan etkili olmakla birlikte günümüz kent planlama uygulamalarının çoğu kadını izole etme ya da onlara özellikle bütün yükü üzerlerine yıkacak bir şekilde yer verme eğilimindedir. Bu tür uygulamalar arasında hep aynı model konut alanları yaratılması, yüksek apartman blokları, tek kullanımlı zonlamalar, kentsel yayılma alanları, yetersiz kamu taşımacılığı, kentsel yenilenme ve bunun sonucunda söz konusu alandaki toplumların parçalanması, konutların sınırlı elde edilebilirliği ve sağlık gibi hizmetlerdeki yetersizlikler bulunmaktadır.

Kadınlar, özellikle yoğun olarak ücretli çalışma yaşamına katılmaya başladıktan sonra, kentsel yapı çevreyle ilişkili olarak mekansal ve organizasyonel bazı sorunlarla daha fazla karşılaşmaya başlamışlardır. Kadınların talepleri çoğunlukla "yeri evi" olarak düşünüldüğünden yerel yönetimlerce mahalle bazında ve hane ile ilgili sorunlar olarak ele alınması; erkeklerin daha çok iş piyasası, ulaşım, iş yerleri konularındaki sorunlarının öncelikle değerlendirilmesinde bunu görmek mümkündür.¹⁵⁶ Bir çok kadın bir yanda ailesinin, öte yandaysa çalışma yaşamının gereklerini karşılamaya çalışmaktadırlar. Ancak çalışma alanlarının oturma alanlarından ayrılması (özellikle fabrikaların halk sağlığına zarar vereceği gerekçesiyle) sorunların temel nedenidir. Bu ayrımın diğer bir nedeni de çalışma alanlarının "erkek mekanları", oturma alanlarının ise "kadın mekanları" olarak algılanmasıdır.¹⁵⁷ Peki ya kadın da çalışıyorsa bu işleri nasıl yapacaktır? İşe giderken ve işten eve geri dönerken başka bir çok işi de yapmak zorundadırlar, ancak bu işlerin yapılacağı yerler hep kentin farklı farklı alanlarına yerleştirilmiştir. Bu nedenle çalışan kadınlar, kentsel mekanın farklı yerlerinde

⁵⁴ Kümbetoğlu, "Kentsel Alan ve Yerel ...", s.259

⁵⁵ Nazmiye Özgüç, *Kadınların Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998, s.72

⁵⁶ a.g.e., s.259-300

⁵⁷ Alkan, a.g.e., s.12

düzenlenen bir dizi etkinliği, sorunlu bir biçimde, bir arada gerçekleştirmek zorundadır. Bu da kadınlar için “kayıp ücretler” ve “kayıp zamanlar” anlamına gelmektedir.¹⁵⁸

Kadınların kentsel alan içindeki hareketlilikleri kısıtlıdır. Yapılan çalışmalar kadınların yol üzerinde daha çok durdukları için daha kısa mesafeli yolculuklar yaptıkları, ortalama olarak daha düşük gelire sahip olduklarından daha az devingenlik içinde buldukları, özel otomobil sahipliği ve kullanımı oranlarının çok düşük olduğundan toplu taşıma araçlarını daha çok kullandıkları gibi saptamalarda bulunmuştur. Bunun temelinde yatan toplumsal kökenler incelendiğinde ise “bölünmüş kent”; cinsiyetçi açıdan ayrılmış kamusal-özel karşıtlığının, kent planlaması ve tasarım kararlarıyla güçlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁵⁹

Kadınlar ancak hanenin ihtiyaçlarını karşılamak için pazar yerlerinde, hastane ve okul civarında hareketliliklerini sürdürmekte, kendilerinden beklenen bakım hizmetleri doğrultusunda kentteki konumları görünür bir hale gelmektedir. Eğlence mekanları, büyük iş yerleri toplumsal cinsiyet ayrımının en fazla hissedildiği yerlerdir. Bu yerler buldukları semtler, kamuya açık oldukları saatler ve hizmetlerden yararlananları ile çoğunlukla erkek mekanlarıdır. Kadınların buralardan yararlanmaları fiziksel engellerin (uzaklık ve kadınların izole edilmişliği vb.) yanı sıra kültürel olarak onaylanmaması nedeniyle de güçleşmektedir.¹⁶⁰

2.2.4. Kentsel Güvenlik ve Kişisel Bütünlük

Güvenlik herkesin kaygısıdır. Kent sakinlerinin güvenliği sağlanmadıkça ve suç korkusu azalmadıkça, kent hakkından söz edilemez.

Belli hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet farklarını “görmeme” sorununu belki de en çarpıcı biçimiyle açığa çıkaran alan, kadınlar söz konusu olduğunda “kamusal / özel karşıtlığının karşı karşıya geldiği fay hattında duran, kentsel güvenlidir. Kent-içi ulaşım

¹⁵⁸ Ayten Alkan, **Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekanın Düzenlenmesi Çerçevesinde Kent Planlaması Disiplini**, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No:17, Ankara, 1999,s.15

¹⁵⁹ a.g.e., s.6-7

¹⁶⁰ Kümbetoğlu, “Kentsel Alan ve Yerel ...”,s.26

ilişkin planlama ve kararlar da içinde olmak üzere mekansal düzenlemeler, kentsel güvenliğin kadınlar için daha farklı ve genellikle de daha fazla bir anlam taşıdığını pek çoğunlukla hesaba katmaz.¹⁶¹ Oysa kadınlar erkeklerin de karşı karşıya kalabilecekleri kişisel tehditlere ek olarak, cinsel tacizin bir çok biçimlerine; ev içinde sözel, fiziksel ve ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.¹⁶² Kentsel ortamda kadınların evlerinde ve tanıdıkları insanlardan zarar görme olasılığı çok yüksek olmasına rağmen,* kadınlar kendilerini kamu mekanlarında ve yabancı insanlar arasında çok daha zarar görebilir hissetmektedirler.¹⁶³ Geleneksel “kentsel güvenlik” kavrayışı çok büyük ölçüde kamusal mekan ve ilişkilere göndermeyle kurulduğundan, ev içinde şiddetin türlü biçimlerine maruz kalan kadınların yalnızca “özel alan kişileri” olarak değil, aynı zamanda “yurttaş” ve “kenttaş” olarak da zarar gördükleri unutulmaktadır.¹⁶⁴

Claire Hutchings’in “Tasarım Yoluyla Korku Yaratmak” adlı yazısında, kırsal alandaki koruluk vb. yerlerde de olmakla birlikte, özellikle kentsel alanlardaki kötü ve yanlış planlamalar nedeniyle insanların bazı mekanlardan (yer altı geçitleri, bazı otoparklar, boş şehir merkezleri, bazı binaların ve toplu konutların tasarımları vb.) korku duyduklarını ve bu korkunun kadınlar için daha da şiddetli olduğunu belirterek, İngiltere’deki mimar ve plançıların insanların çevreyi “algılama” şekillerine ve çeşitli önerilere dayanarak yeniden tasarıma gitme çabasında olduklarına değinmektedir.¹⁶⁵

İngiltere’de bazı araştırmacılar mekanın fiziksel unsurlarına karşı kısmen bir tepki olarak beliren “korku”nun giderilmesinin yaşanılacak alanın doğru düzenlenmesiyle sağlanabileceğini ileri sürmüş ve bunun için kadınların hangi mekanları “güvenli” hangilerini “korkulan” olarak algıladıklarını, hangi mekanların hangi yaşlarda ve hangi hayat tarzını süren kadınlar arasında nasıl değerlendirildiğinden yola çıkılarak “suç” ve “korku” alanlarının haritalanabileceğini belirtmişlerdir.¹⁶⁶

¹⁶¹ Ayten Alkan, “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?” *Biriktim*, Sayı:179, 2004

¹⁶² Alkan, *Kadınlar Tarafından...*, s.15

* Yapılan bazı çalışmalarda kadınlara yönelik saldırıların üçte ikisinin tanıdıkları tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Rosalind Wiseman, *Cinsel Şiddete ve Tecavüze Karşı Kendimizi Savunurken*, çev.Lale Akahın, Sel Yayıncılık,İstanbul, 1996, s.65

¹⁶³ Özgüç, a.g.e., s.74

¹⁶⁴ Alkan, “Yerel Siyaset Kadınlar...”, s.5”

¹⁶⁵ Claire Hutchings, “Creating fear by design”, *The Geographical Magazine* 8,s.32-34’den aktaran Özgüç, a.g.e., s.74

¹⁶⁶ a.g.e., s.75

Kadınların kentsel alanlardaki hem güvenliğini hem de yardım istemelerini güçleştiren koşulları şöyle sıralayabiliriz:¹⁶⁷

- Otomobil güvenliğini yaya güvenliğinden öncelikli hale getiren karanlık al geçitler
- Yürüyüş yolları boyunca ilerleyen yüksek duvarlar
- Yetersiz sokak ve cadde aydınlatması
- Binalar arasındaki dar geçitler
- Bakımsız ve tehlikeli açık alanlar
- Ortak kamusal mekanlarda yeterli ve eğitilmiş güvenlik görevlilerinin bulunmaması
- Karakollarda ve hastanelerde özel durumlar için eğitilmiş personel bulundurulmaması

Yerel yönetimlerin kadınların güvenliği için neler yapabileceğinin güzel bir örneği Almanya (Freiburg)'da belediye ve eyalet tarafından desteklenen ve kadınların zaman sorunu olmadan ve bütçelerini zorlamadan istedikleri yere gitmesini sağlamak için verilen "Kadın Taksisi" hizmetidir. Gece geç vakitte başına olağanüstü bir hal gelen, toplu taşıma araçlarının son seferini kaçıran ya da gezip eğlendikten sonra geç saatte evine dönmek isteyen kadınlar bedava servis numarasını aradıklarında bir taksi gelip servis numarasını arayan kadınları dolmuş usulü toplayıp, normal taksiden daha ucuz bir tarifeye evlerine bırakmaktadır.¹⁶⁸

2.2.5. Yeterli Konut

Herkesin her türlü ayrımcılıktan korunma durumu sağlanarak, mahremiyeti ve dokunulmazlığı güvence altına alınmış, eşit erişilebilir, güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir yeterli bir konutta yaşamaya hakkı vardır.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Alkan, *Kadınlar Tarafından...*, s.16

¹⁶⁸ Talin Sucuyan, "Kadın Taksisi Ne İşe Yarar?", *Kozmopolit*, Haziran 2003, www.kozmopolit.com, (05.10.2003)

¹⁶⁹ *Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II İstanbul Deklarasyonu*, 3-14 Haziran 1996, www.canaktan.org

Konut insan hayatının önemli bir bölümünün geçtiği yapay ortam koşullarının belirleyicisidir. Konutla sağlık arasındaki bağlantılar öteden beri bilinmektedir. Konutların sağlık alt yapısını sağlayan su ve atık uzaklaştırma sisteminin yanı sıra, yapı teknolojisinin de sağlıkla bağlantısı vardır. Uluslararası kaynaklara göre sağlık yönünden sakıncalı koşullar taşıyan evlerde yaşayan insan sayısı 1.5 milyarın üzerindedir ve bunun bir milyarı kırsal kesimdedir. Kentsel kesimde yaşayan 600 milyonu aşkın kişinin de sağlık açısından sakıncalı koşullarda yaşadıkları bilinmektedir.¹⁷⁰

Konut çalışan kadın ve erkek için gündüz terkedilen bir fizik alandır. Ancak çalışmayan kadın için ev sürekli yaşam alanıdır.¹⁷¹ Ev ve kadın; iki ayrılmaz parça gibi görünür. Çünkü (özellikle yoksul ailelerde) ev, kadının hem yaşamsal hem de üretim mekanıdır.¹⁷² Ancak yaşadığımız kentlerde konutlar genellikle erkekler tarafından tasarlanarak yapılmış ve bu süreçte kadınların özgül gereksinimleri göz önünde bulundurulmamıştır. Çoğu kadının yaşadığı ev ve mahallesi neredeyse tek yaşama alanıdır ve bu alanın planlanması bile kadınların ihtiyaç ve beklentileri göz ardı edilerek hazırlanmıştır. Bir konut tasarlanırken,¹⁷³ konut içi trafik, uygunluk, gereksinimler sağlama, görünüm, güvenlik ve gizlilik öğelerinin göz önüne alınması gerekir. Bu öğeler içinde yaşayanların bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığı ile de ilişkilidir. Sonuçta yaşama alanı, etkinlik alanı, oda büyüklükleri ve ilişkileri, araç gereç, donanım ve mobilya özellikleri göz önünde alınarak kesin biçimleme sağlanmalıdır.

Kadınların konut mülkiyetine sahip olma konusunda ihtimalleri, ekonomik cayınlardan erkekler kadar yararlanamadıkları ve gerekli kredi imkanlarına ulaşmaları güç olduğu için erkekler kadar fazla değildir. Bunun yanı sıra yalnız yaşamak zorunda olan kadınların, eşleri öldüğü ya da boşandıkları için hane halkı reisi kadın olan ailelerin kiralık konut temininin de fazlasıyla sıkıntı yaşadıkları da bilinmektedir.

⁷⁰ Ç.Güler,Z.Çobanoğlu, **Konut Sağlığı**, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No:10, Ankara, 1994, s.13

⁷¹ a.g.e., s.14

⁷² Saniye Dedeoğlu, "Ev Eksenli Yoksulluk: Türkiye'de Kadın Yoksulluğu", www.evrenselbasim.com.tr, 12.11.2003)

⁷³ Ç.Güler,Z.Çobanoğlu, a.g.e., s.15

2.2.6. Sağlıklı Bir Çevre

Sağlıklı bir çevre tüm canlıların yaşayabilmesi için ilk koşuldur. Ancak günümüzde sağlıklı bir çevre, yerini hastalanmış bir çevreye ter etmiş bulunmaktadır.¹⁷⁴

Ülkemizde hemen tüm kentler hızlı, plansız ve çarpık gelişmektedir. Bu nedenle çoğunda su, çöp, artık su, vektör, gıda, trafik, hava kirliliği, gürültüyle ilgili sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle kentlerimiz sağlıksızlık üreten mekanlar haline gelmiştir. Kentlerin sosyo-ekonomik açıdan en gelişmiş merkezlerinde bile sindirim sistemi enfeksiyonları, gıda zehirlenmeleri, solunum sistemi rahatsızlıkları vardır. Gürültü, ulaşım, güvenlik, ekonomik nedenlerin yarattığı psikiyatrik sorunlar, trafik kazaları, standart dışı evlere bağlı ev kazalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Kısaca; kent merkezinin sağlık sorunları, kentin yapısı ve olumsuzlukları ile yakından ilgilidir.

Çevre kalitesi; fiziki konfor, güvenlik gibi ölçütlerin ötesinde çevrenin taşıdığı psikolojik ve sosyo-kültürel anlamla ölçülür. Bu açıdan tasarım, kullanıcıların özel ihtiyaçlarının ve kimliklerinin ifade edilmesine, yansıtılmasına imkan tanımalıdır. Zamandan ve mekandan bağımsız bir teknolojik yaklaşımla kitleler için standart çözümlere karşıt olarak, çevrenin fiziki ve sosyal yönleri arasındaki karşılıklı bağımlılığı, insanların süreklilik kazanma, kimliklerini ifade edebilme ihtiyaçları da dikkate alınmalıdır.¹⁷⁵

Hava, gürültü, su ve toprak kirliliğinden en çok etkilenenler, gelişme çağındaki çocuklar ile yaşlılardır. Çevre kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi için yeterli kamu kaynakları ve personeli ayrılarak etkili önlemler alınmadığı durumlarda, hastalıklar artar, hasta bakımı da “kadın işi” olduğundan kadınların yükü katlanarak artar.¹⁷⁶

Gelişmekte olan ülkelerde çevre ve doğal kaynaklarla ilgili koruyucu ve iyileştirici önlemlerin alınması, bu alana kaynak ayrılması genellikle “lüks” olarak nitelendirilir. Çevre

¹⁷⁴ Necmettin Çepel, **Doğa, Çevre, Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 120

¹⁷⁵ Olcay İmamoğlu, “Psikolojik Açıdan İnsan- Çevre İlişkileri”, **İnsan, Çevre, Toplum**, İmge Kitabevi, Yay. Haz. Ruşen Keleş, Ankara, 1992, s.191-192

¹⁷⁶ Alkan, **Kadınlar Tarafından...**, s.22

kaynaklarının korunması ve iyileştirilmesi sorumluluğu daha çok halkın gönüllü etkinliklerine bırakılır.¹⁷⁷

2.2.7. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre, sağlık, “sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir”. Kadınlar açısından düşünüldüğünde bu tanımlama büyük bir önem taşımaktadır. Sağlık alanındaki eşitliğin kadınların sağlık hizmetlerinden erkeklerle eşit düzeyde yararlanmasının ötesinde kadın sağlığını etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı ve sosyo-ekonomik koşulları da içermesi gerektiği anlayışıyla birlikte kadın sağlığına yönelik çalışmalar yeni bir yön ve boyut kazanmıştır.¹⁷⁸

Kadın sağlığının yalnızca üremeye/doğurganlığa ilişkin sağlık olmayıp bundan çok daha fazla olduğunun vurgulanması önemlidir. Aynı zamanda cinsel ve üremeye ilişkin alanlar belki toplumsal cinsiyet ayrımcılığının en fazla yapıldığı yerdir ve kadın-erkek ilişkisindeki eşitsizlik kadının cinsel ve üreme sağlığı üzerinde en fazla etkiye sahiptir. Ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler sıklıkla kadınları erkeklerle olan ilişkilerinde daha güçsüz yapmaktadır. Bu güçsüzlük, kadınları istenmeyen cinsel ilişki, gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve şiddete karşı kendilerini koruyamamalarına neden olabilir. Cinsel ve üreme sağlığı problemlerine yönelik politika ve programlar, şayet etkili olmak istiyorlarsa risk ve sonuçlarını belirleyen biyolojik ve toplumsal cinsiyete dayalı faktörlerin rolünü anlamak zorundadırlar.¹⁷⁹

Bebeklerin ve küçük çocukların sağlığı annelerinin sağlığına bağlıdır. Varolan yaygın düşünceye göre ana çocuk sağlığı yaklaşımında bebeğin sağlığı birinci derecede önemli iken kadının sağlığı biraz göz ardı edilmektedir. Bu bakış açısı kadının sağlık gereksinimlerini bebeğin/çocuğun gereksinimlerinden ayrı olarak gördüğü için tehlikelidir.

¹⁷⁷ a.g.e., s.21

¹⁷⁸ A.Akın Ç. Esin, K. Çelik, “Kadının Sağlık Hakkı Ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa'da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı”, www.huksam.hacettepe.edu.tr. (15.12.2005)

¹⁷⁹ Tomris Türmen, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı”, www.huksam.hacettepe.edu.tr. (05.01.2005)

Çünkü kadının ihtiyaç duyduğu sağlık bakımını yeterli derecede almasına engel olabilmektedir.¹⁸⁰

Toplumsal cinsiyet rolleri ruh sağlığı üzerinde etkilidir. Kadınlar bazı ruh sağlığı problemlerinden aşırı derecede etkilenmektedir ve bu duyarlılık medeni durum, iş ve toplumda sahip olunan rolle yakın bir ilişki içindedir. Kadınlar eş ve anne olarak ve çocuklarına ve hasta aile üyelerine bakan kişi olarak esas yükü kaldırmaktadır. Aynı zamanda kadınlar sıklıkla para da kazanırlar. Tüm bunlara ek olarak, kadınlar toplumsal cinsiyete dayalı ciddi bir ayrımcılıkla; yoksulluk, açlık, beslenme bozukluğu, aşırı çalışma ve yakın partnerlerinden (eş, arkadaş) gördükleri şiddet ve cinsel şiddet ile ilişkili faktörlerle de uğraşmaktadırlar. Gelir elde edecek işleri olmayan evli kadınlar, evli erkeklerle karşılaştırıldıklarında daha yüksek oranda ruh sağlığı problemleri yaşamaktadırlar. Ancak, ücretli bir işte çalışıyor olmanın kadının ruh sağlığına getireceği maliyet ya da yarar onun eşinin tutumuna ve çocuk bakımı ile ilgili doyumuna bağlıdır. Aşırı rol yüklenilmesi, daha fazla belirtiler çıkmasına ve daha düşük kişisel kontrol hissine neden olabilir. Otonominin ya da kişinin hayatı üzerindeki kontrolünün yokluğu hissi, depresyonla ilişkilidir. Ancak, birden fazla role sahip olmanın, fiziksel ve ruh sağlığı üzerinde pozitif etkilerinin olduğu da gösterilmiştir.¹⁸¹

2.2.8. Spor, Dinlenme ve Kültür

Her birey; yaş, cinsiyet, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun istediği zaman spor yapabilmeli ve boş zamanlarını değerlendirebileceği olanaklara sahip olmalıdır.

Kentlerimizde ne kadınların gereksinimlerine uygun spor tesisleri ne de boş zamanlarını değerlendirebilecekleri kapalı ve açık kamusal mekanlar yeterlidir. Var olanlar ise sınırlı gereksinimlere hitap edebilen ve ancak az sayıda zengin kadının gidebildiği özel sektör tarafından işletilen tesislerdir. Özellikle hafta sonu tatilleri için uygun olan geniş piknik alanları ya da yüzme havuzları, çoğunlukla kentin dışında ve ancak özel arabayla

¹⁸⁰ Akın vd. "Kadının Sağlık Hakkı Ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa'da Kadın Sağlığını İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı", www.huksam.hacettepe.edu.tr, (06.01.2005)

¹⁸¹ Türmen, a.g.m.,

ulaşılabilir uzaklıktadır. Bu da birçok kadını, bu tesislere ulaşmada erkeklere bağımlı olmaktadır.¹⁸²

2.2.9. Katılım

Günümüzde siyaset kurumunun, özellikle de modern siyasal yapılanmanın en önemli sorunu bir meşrulaştırma tarzı olarak siyasal katılma ve onu gerçekleştirme biçimleridir. Çağımızın baskın siyasal sistemi olan demokrasiyi vurgulayan da budur.¹⁸³ Klasik demokrasi kavramı yerini katılımcı ve çoğulcu demokrasi kavramlarına bırakmıştır. Çoğulcu demokrasi, toplumda devletle vatandaş bağdaştıracak gönüllü organizasyonlar ağı kurulmasını vurgularken; katılımcı demokrasi ise klasik demokrasinin modern toplumlarda uygulanabilmesini sağlamak amacıyla güderek, ortak karar almada vatandaş katılımının imkanını ve sonuçlarını en çoğa çıkarmak için siyasi aktiviteleri oy vermenin ötesine taşımak ve demokrasinin tabandan uygulanması amacıyla gütmektedir. Katılımcı demokrasi de karar alma işlemi, kişilerin kendi hayatlarını etkileyen kararlarda kendi önerileri, tartışmaları, karar vermeleri, planlamaları ve uygulamaları yoluyla olmaktadır.¹⁸⁴

Kadınların yerel alanda kendi özgül sorunlarını kent yönetimine aktarabilmeleri, kendilerine en yakın çevresini değerlemesi ve bu çevrenin biçimlenmesinde güç sahibi olabilmesi için planlama çemberleri, yurttaş kurulları, gelecek atölyeleri, yuvarlak masa toplantıları ve forumlar, halk toplantıları gibi katılım kanallarını kullanabilmeleri oldukça önemlidir.

Daha çok toplumsal yapının ihmal ettiği grupları, (kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve yabancılar gibi) yerel düzeyde karar oluşturma süreçlerine katma, sorunlarını kent yönetimine iletebilmelerini sağlama ve ayrıca bu kesimlerin kent yönetiminde temsil edildikleri duygusunun kazandırılarak, yabancılaşmalarının önlenmesini amaçlayan yurttaş kurulları

¹⁸² Alkan, **Kadınlar Tarafından...**, s.28

¹⁸³ Mustafa Aydın, **Siyasetin Sosyolojisi Bir Sosyal Kurum Olarak Siyaset**, Açılım Kitap, İstanbul, 2002, s.171

¹⁸⁴ A. Şahin, H. Temizel, M. Temizel, "Türkiye'de Demokrasiden E-Demokrasiye Geçiş Süreci Ve Karşılaşılan Sorunlar", **3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, O.G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Yayını, Eskişehir, 2004, s.254

sadece danışmanlık işlevi görmelerine rağmen, yönetimi etkileme güçleri yüksek olan oluşumlardır.¹⁸⁵

Kadınların yetiştirilme tarzı ve yaşam biçimleri çoğu durumda onları, gereksinimlerini dile getirmekten alıkoymaktadır. Buna yönetsel makamlarda kullanılan dilin tartışmaya dayalı, otoriter ve sert nitelikte olması da eklenince kadınlar genellikle sessiz kalmakta ve yabancılaşmaktadır.¹⁸⁶ Genellikle bu tür nedenlerle kadınlar, oy vermek gibi hem aileleriyle birlikte yerine getirebilecekleri hem de fazla zaman ve enerji harcamayacakları katılma türlerini seçmektedirler.¹⁸⁷

¹⁸⁵ M.Akif Çukurçayır, “Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılır Olanakları”, **Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri**, TODAİE, Yayın No:304, Ankara, 2000, s.215

¹⁸⁶ Alkan, **Kadınlar Tarafından...**, s.30-31

¹⁸⁷ M.Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2000 ,s.64

2.3. KADINLARIN KENTSEL ALANDA GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN SOSYO-POLİTİK MEKANİZMALAR/ YÖNTEMLER

Günümüz toplumlarında kentsel siyasetten sorumlu başlıca kurum olarak yerel yönetimler kabul edilmektedir. Merkezi yönetim ulusal güvenlik, dış politika, iç güvenlik ve esenliğin sağlanması, yasal düzenlemelerin yapılması gibi ülkenin geneliyle ilgili politikaların yürütülmesinden sorumluyken; yerel yönetimler merkezi yönetimin çizdiği yasal sınırlar ve belli bir yasal denetim çerçevesinde, yerel nitelikli kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik politikaları yürütmektedir.

Literatürde, yerinden yönetimin, merkezden yönetime göre varolan bir takım üstünlükleri, aynı zamanda, yerel yönetimin varlık nedenleri olarak belirtilmektedir. Yerel halkın istek ve beklentilerinin yönetsel düzeye yansıtılması olanağının daha geniş olması, hizmetlerin yerelliği ya da bazı hizmetlerin yerel düzeyde daha etkin sunulabilecek olması, hizmetlerin sunumunda çabukluk, kolaylık ve etkenlik, halkın kendi sorunlarını çözmek için farklı katılım kanallarını kullanabilmesi açısından elverişli olması bu nedenler arasındadır. Yerel yönetimlerin dayandığı değerlerse özgürlük, katılım, etkenlik, yerel özerklik ve demokrasidir.¹⁸⁸

2.3.1. Yerel Katılım ve Temsil

Kadınların; yerel topluluk içindeki konumları, yaşam çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar, hizmet öncelikleri, yerel nitelikli gereksinimleri toplumsal cinsiyetle ilgili özgüllükler taşımaktadır. İşte, temsil sorunu da burada düğümlenir; çünkü yerel temsil lüzüneği, beldeyi ilgilendiren kararlarda kenttaşların bir tür yetki devri anlamına gelmektedir.. Yetkinin dizgesel olarak bir cinsten ötekine devredilmesiyse nüfusun yarısının gereksinimlerine karşı daha baştan bir körlük oluşmasının altyapısını hazırlar, çünkü /aşayışların farklılığı temsil düzeneklerine taşınan bilgi ve deneyimin farklılığını da irlikteliğinde getirmektedir.

¹⁸⁸ Keleş, a.g.e., s.21-27, Çukurçayır, a.g.e., s.85-95

Kuşkusuz, ulusal seçim düzeneklerinde olduğu gibi, yerel temsil düzeneklerinde seçimi olmasa da seçilme süreci oldukça karmaşıktır ve temsilin bir “yansıtma” işlevi görmesi uygulamada olanaksızlaşmaktadır. Özellikle giderek büyüyen kentsel alanlarda varolan politil ve tüzel yapı içinde, çok özel durumlar dışında, bağımsız aday olup seçilebilmek neredeyse olanaksızdır. Bugünkü koşullarda siyasal partilerin aday listelerini belirleme ölçüt ve yöntemleri ise, demokratikliğin sağlanabilmesi açısından oldukça sorunludur. Adaylar genellikle parti örgütlerinin üst yönetimleri belirlemekte; bu düzenle de bağlantılı olarak ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de ancak -para, zaman, güçlü kamusal ilişki ağları eğitim, deneyim gibi- gerekli politik kaynak ve olanaklara sahip olanlar öncelikle aday gösterilmekte ve seçilmektedir. Bunların hemen hemen tamamında kadınların dezavantajlı olduğu açıktır.¹⁸⁹

Türkiye’de kadınlar, yasal olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olsalar da siyaset karar mekanizmalarına katılım ve temsil oranları erkeklere kıyasla halen çok düşük. Parlamentoda 1999 Genel Seçimi sonucu kadın temsil oranı %4,2 (550 milletvekilinin 23’ü kadın) olmuş, 2002 Genel Seçimi sonrasında da bu oran sadece % 4,36’ya (550 milletvekili 24’ü kadın) ulaşmıştır. Bu kadın temsil oranıyla, Türkiye 119 ülke arasında 103. sırada Bakanlar Kurulu’nda sadece geleneksel olarak kadından sorumlu devlet bakanlığı görev yürüten bir bakan vardır. Mecliste kadın olmayınca Komisyonlarda da kadın olmadıkça TBMM’nde oluşturulmuş 16 komisyonda toplam 11 kadın vekilin görev aldığı görülmektedir. Komisyon başkanı ya da başkan vekili tek bir kadın vekil bile yoktur. Siyasi partiler kadın vekillerini Komisyonlarda üye olarak az, başkan ve vekil olarak da hiç görevlendirmemektedir. Yerel meclislerde parlamentodaki kadın temsil oranı bile söz konusu olmadığı **Dördüncü Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu’ na hitaben CEDAW- Türkiye Gözetim Raporu’**nda yer alan aşağıdaki tabloda net olarak görülmektedir.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Ayten Alkan, “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, *Birikim*, Sayı 179, Mart 2004, s.2

¹⁹⁰ **Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu’ na hitaben CEDAW- Türkiye Gözetim Raporu**, 2004, s.5, www.bianet.org (30.04.2005)

Çizelge1: Türkiye’de Kadınların Yerel Meclislerde Temsil ve Katılım Oranları

	Kadın Sayısı	Toplam Sayı	Yüzde (%)
1999 Yerel Seçimleri			
Belediye başkanı	20	3.216	0,6
İl genel meclisi üyesi	44	3.122	1,4
Belediye meclis üyesi	541	34.084	1,6
2004 Yerel Seçimleri			
Belediye başkanı	19	3.216	0,6
İl genel meclisi üyesi	54	3.184	1,7
Belediye meclis üyesi	864	34.477	2,5

Türkiye yerel seçilmişlerinin cinsiyet bileşimine bakıldığında, kadınların ulusal temsilden %4,3 de düşük bir oranda yer aldığı görülür. 1999 yerel seçim sonuçlarına göre, 3216 belediye başkanından ancak 20’si yani %0.6’sı kadındır. Belediye meclislerinde kadınların temsili %1,6’yken, bu oran il genel meclislerinde daha da düşmektedir. 2004 yerel seçim sonuçlarında belediye başkanlıklarında bir önceki seçim dönemine kıyasla fazla bir değişiklik görülmemekle birlikte belediye meclislerinde temsil oranı %2,5’e yükselmiş, il genel meclislerindeki oran ise %1,7’ye yükselebilmektedir. Dolayısıyla aslında, “eksik temsil”in de ötesinde, Şirin Tekeli’nin anlatımıyla¹⁹¹, “yokluk sendromu”ndan söz etmek daha gerçekçidir. Nitekim, bu düşük oranlar, ne geçici / dönemsel ne de (Ankara, İstanbul ve İzmir’de ortalama olarak %10’lara yaklaşıp da) yöreseldir.

Öte yandan; uluslararası karşılaştırma için, kadınların ulusal parlamentolarda temsiliyi yansıtan verilere ulaşmak görece kolayken, yerel düzeyle ilgili olarak aynı şey söylenemez. Bu konuda, ülkelerin çok farklı yerel yönetim dizgelerine sahip olmasıyla da bağlantılı olarak, ciddi bir istatistikî bilgi eksikliği vardır. Bununla birlikte, sınırlı verilerin sunduğu göstergelerin yanı sıra, birçok araştırmacının da vurguladığı ortak nokta, kadınların yerel düzeyde temsiliinin parlamenter temsile göre genellikle daha yüksek olduğu yönündedir. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği IULA’nın bir raporuna göre¹⁹² kadın belediye

¹⁹¹ Şirin Tekeli (1991) Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, **Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak-Eşit Katılım**, Cem Yayınevi, İstanbul, s.117.

¹⁹² Azza M. Karam (1998) Beijing+5: Women’s Political Participation: Review of Strategies and Trends-Background Paper No.1, UNDP: 11-2’den aktaran Alkan, **Yerel siyaset...**, s.4

başkanlarının oranı Orta Amerika ülkeleri olan Costa Rica'da %12, Honduras'ta %9 ve Nikaragua'da %7'dir. 1992-95 yılları arasında Latin Amerika'dan toplanan veriler, kadın belediye başkanları ortalama oranının %8 olduğunu göstermektedir. ABD'de 1990 rakamlarıyla, kadın belediye başkanı oranı %17, yerel meclislerde kadın temsil oranı %23'tür. Ocak 1997'de ülkenin 100 en büyük kentinden 12'sinin, Mart 1997'de 30 bin nüfustan büyük 975 ABD kentinden 202'sinin belediye başkanı ya da kent yöneticisi kadındır. Kanada'da yerel meclis üyelerinin %18'i kadındır.

1997 yılında AB ülkelerinde seçilmiş her beş yerel yöneticiden biri kadındır. Kadınların belediye meclislerinde temsil oranı İsveç'te %41, Finlandiya'da %30, Danimarka'da %28, Almanya ve Hollanda'da %23, İtalya'da %22, Belçika'da %20'dir.

Genel olarak, yerel düzeyin kadınların temsili açısından daha üstün oluşunu açıklamada bazı tezler bulunmaktadır. Bunların başında, "makamın, iktidarının daha az olduğu yerlerde sayılar yükselir" önermesi gelmektedir.¹⁹³ Örneğin Fransa'da son seçimlerde %47'lik bir orana ulaşılmış olmakla birlikte, birincisi, kadın belediye başkanları çok azdır, ikincisi de hem mali gücün belediyelere göre yüksek olduğu hem de senatoya ulaşmanın bir atlama tahtası olarak görülen il düzeyi yine büyük ölçüde kadınlara kapalı kalmıştır. "Temsil hiyerarşisi" ulusalla yerel düzey arasında olduğu gibi yerel yönetimlerin kendi içinde de vardır ve kadınlar hem ulusal-yerel hiyerarşisinde hem de yerel yöneticiler hiyerarşisinde atlarda yer alır¹⁹⁴. Bununla birlikte bu sav, Türkiye'de eksik temsilin yerel içi karşılaştırmasını (başkanlar-meclis üyeleri) açıklayabilse de ulusal-yerel karşılaştırmasını açıklayabilmekten yoksundur. Yerel yönetimlerin mali, yönetsel ve politik açılardan özerkliğiyle gücü, dolayısıyla iktidarı son derece sınırlı görünmesine karşın, "iktidar gücüyle kadın temsili arasındaki olumsuz ilişki" önermesinin doğrulaması bekleneneği üzere kadınların temsil oranı daha yüksek değildir. Fakat burada bir nokta üzerinde daha durmak gerekir ki, o da yerel ile ulusal politik söylem arasındaki ayrılaşma derecesiyle ilgilidir. Çitçi ve diğerleri¹⁹⁵, 1963-1999 dönemi yerel seçim değerlendirmelerinde her dönem ve seçim için geçerli olan temel özelliğin yerel seçimlerin ulusal siyasete bağımlı bir biçimde gerçekleşmesi olduğunu, varolan

¹⁹³ Anne Phillips (1995) **Demokrasinin Cinsiyeti**, çev. Alev Türker, Metis, İstanbul: 83.

¹⁹⁴ Oya Çitçi, **Yerel Yönetimlerde Temsil -Belediye Örneği-**, TODAİE, Ankara, 1989, s.230.

¹⁹⁵ Oya Çitçi, **Yerel Seçimler Panaroması: 1963-1999**, TODAİE, Ankara, 2001, s. 265.

verilerin; propaganda temaları ve yöntemleri, seçimlere katılma, seçim sonuçları açısından ulusal siyasete endekslenmiş bir sürecin 1963-1999 dönemindeki tüm seçimlerde geçerli olduğunu göstermekte olduğunu belirtmişlerdir. Siyasal partilerin çok azı bir yerel yönetim seçimi bildirgesi hazırlamıştır ve genelde ulusal siyasete ilişkin sorunlarla gündemde yer almışlardır

Öyle anlaşılıyor ki, kentsel siyaset mali-yönetmelik düzlemde “halka yakınlığı” doğrulayacak ölçüde özkerleşmiş olmadığı gibi, “özgün politik gündem”in oluşması düzleminde de bağımsız değildir. Bu durumda, birinci düzlemin -yeryüzü deneyimine koşut olarak- kadınların görece yüksek temsili lehine işleyebileceği düşünülse de ikinci düzlemin bu etkiyi “nötrleştirdiği” öne sürülebilir.¹⁹⁶

Türkiye’deki durumu açıklamak için ise; kadınların kurumsal politikadaki “simgeselliği”, kadınların yerel topluluk düzeyinde dahi toplumsal hareketliliğinin son derece sınırlı olması ve kadın örgütlenmesinin yakın dönemlere kadar yerel’i ilgi alanı dışında bırakmış olması sayılabilir.¹⁹⁷

2.3.2. AB Sürecinin Getirdiği Fırsatlar

Avrupa Birliği’nin kuruluş aşamasında en önemli ve acil misyonlarından biri, milliyetçi ve etnik çatışmalarla bölünmüş kıtada barışı sağlamak olmuştur. Sayısız etnik, dini, kültürel grubun oluşturduğu Topluluk, barındırdığı çeşitlilikleri koruyarak ortak bir yaşama alanı oluşturmayı hedeflemiştir. Bu amaçla Topluluk’ ta uzun yıllar boyunca milliyetçilik ve cinsiyet ayrımcılığının giderilmesi üzerine odaklanılmıştır.¹⁹⁸

Kadın-erkek eşitliği konusu, AB mevzuatına ilk olarak 1957 yılında, Roma Antlaşması’nın kadın ve erkeklerin eşit ücret almasına dair maddesiyle girmiştir.¹⁹⁹ Avrupa Birliği, istihdam, mesleki eğitim, terfi ve çalışma koşulları bakımından kadınlarla erkekler

¹⁹⁶ Alkan, *Yerel Siyaset...*, s.5

¹⁹⁷ a.g.e., s.6

¹⁹⁸ İKV, *Ayrımcılıkla Mücadele, Kadın-Erkek Eşitliği Programları*, Türkiye’nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları Serisi, No:7, İstanbul, 2004, s.9

¹⁹⁹ a.g.e., s.27

arasında eşit muamele edilmesi esasını kabul etmiştir. Söz konusu direktif, sektör veya faaliyet alanı ne olursa olsun tüm işlere, pozisyonlara ve mesleki hiyerarşinin tüm basamaklarına ulaşmada cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasını öngörmektedir.²⁰⁰

Birlik, kadın-erkek arası ücret eşitliğini de sağlamak amacıyla 1975 tarihli **Kadın ve Erkek İçin Eşit Ücret Prensiplerinin Uygulanması Direktifini** çıkartmış ve bu yasal çerçevede, kadın ve erkeğin aynı işveren için çalışması koşuluyla, kadının, aynı işi yapan erkeklerle aynı ücreti alması gerektiği belirtilmiştir. Topluluk hukuku, kadın ve erkeğin aynı işveren için farklı işler yaptığı durumlarda ise eşit değerde iş için eşit ücret alma hakkını tanımaktadır. Bu durum, bir kadın (veya erkek) diğer cinsle aynı zorlukta bir iş yaptığında, işleri farklı olsa bile, kadına (veya erkeğe) aynı ücret ve/veya ek yardımların verilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.²⁰¹

1997 yılında üye devletlerin Amsterdam Antlaşması'nı imzalamasıyla Topluluk kurumları ayrımcılıkla mücadele için yeni yetkilerle donatılmıştır. Ayrımcılık uygulanmaması prensibi, ırk ve etnik köken ve kadın-erkek eşitliğinin yanı sıra din ve inanca dayalı engellilere yönelik, yaşa yönelik ve her tür cinsel ayrımcılığı da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Konsey 2000 yılında biri ırk eşitliği diğeri istihdamda eşitlik üzerine iki direktif yayınlamıştır. Direktifler hem doğrudan hem dolaylı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Ayrıca taciz, ayrımcılığın talimat yoluyla gerçekleştirilmesi ve cezalandırma da yasaklanmıştır. Komisyon, 2004 yılı Mayıs'ında, ayrımcılığa ilişkin mevzuatı Amsterdam Antlaşması'nın ayrımcılığa ilişkin 13. maddesi temelinde tek bir düzenlemede bütünleştirmek amacıyla bir "Yeşil Kitap" yayınlamıştır.²⁰²

Avrupa Birliği'nin kadın-erkek eşitliğine yönelik düzenlemeleri çalışma hayatının yanı sıra sosyal güvenlik sistemlerini de kapsamaktadır. Birlik, sosyal güvenlik alanında kadınlarla erkekler arasında eşit muamele esasını sağlamaya yönelik bağlayıcı ve detaylı hükümlere sahiptir.²⁰³

²⁰⁰ [KV, **Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası**, 15 Soruda AB Politikası Serisi, No:12, İstanbul, 2004, s.12

²⁰¹ a.g.e., s.13

²⁰² [KV, **Ayrımcılıkla Mücadele, Kadın-Erkek Eşitliği Programları**, s. 9

²⁰³ [KV, **Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası**, s.13

Ayrımcılığın yalnızca hukuki düzenlemelerle ortadan kaldırılabilecek bir olgu olmaması, bireylerin de ayrımcılığı davranış ve tutumlarından çıkarması gerektiğinden Topluluk, ayrımcılıkla toplumsal boyutta da mücadele etmek amacıyla “eylem programları” yürürlüğe koymuştur. Halen “5. Kadın-Erkek Eşitliği Programı” yürürlüktedir. Genellikle dört senelik sürelerle yenilenerek uygulanan bu programların 20 yılı aşkın süredir uygulamada kalmasının sebebi ise, kadın-erkek eşitliği alanında elde edilen başarıları sürdürme çabasının yanı sıra, her ne kadar mevzuatla katı şekilde korunsu da, kadın-erkek eşitliğinin günlük hayatta ve özellikle de uygulamada tam olarak sağlanamamış olmasıyla açıklanmaktadır. Kadın-erkek eşitliği alanında elde edilen önemli kazanımlara rağmen, kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi alanda erkeklerle aynı katılım ve temsil düzeyine sahip olmaması, kadınların halen şiddete maruz kalması bunun en belirgin göstergeleridir.²⁰⁴

2000 yılında uygulamaya konulan “Ayrımcılıkla Mücadele Topluluk Eylem Programı”nın hedefleri çerçevesinde ulaşmayı öngördüğü spesifik amaçlar şu şekilde özetlenmektedir.²⁰⁵

- Kamu idareleri içinde ve bizzat idareler tarafından ayrımcılık yapılmaması
- Medya içinde ve bizzat medya aracılığıyla ayrımcılık yapılmaması
- Siyasal, ekonomik ve sosyal karar alma mekanizmalarına eşit katılım
- Kamuya açık mal ve hizmetlere erişimin eşit şekilde sağlanması (konut edinme, ulaşım, kültür, eğlence, spor, vb.)
- Ayrımcılığın etkin olarak izlenmesi
- Eşit muamele ve ayrımcılığın önlenmesine dair hakların etkin olarak tanıtılması
- Ayrımcılığın önlenmesine dair Topluluk politikalarının ve uygulamalarının yakınlaştırılması

Son yıllarda gerek uluslar arası yazında, gerekse kadın-erkek eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini öncelikli ve ertelenemez konulardan biri olarak ele alan AB mevzuat ve politikalarında en çok kullanılan kavramlardan biri, “toplumsal cinsiyet bakış açısının ana

²⁰⁴ İKV, **Ayrımcılıkla Mücadele, Kadın-Erkek Eşitliği Programları**, s.27
²⁰⁵ a.g.e., s.10

politikalara yerleştirilmesi”dir. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda cinsiyet eşitliği ilkesinin içselleştirilmesi ilkesi olarak ele alınmış ve tüm politika ve programlarda toplumsal cinsiyet bakış açısını temel bir perspektif haline getirmek için etkin ve görünür bir politikanın izlenmesi ve kararlar alınmadan önce, bu kararların kadın ve erkekler üzerindeki olası farklı etkilerinin analiz edilmesi olarak tanımlanmıştır.²⁰⁶

Alkan, İngilizcesi “gender mainstreaming” olan bu kavramı “toplumsal cinsiyetin merkezileştirilmesi” olarak kullanmayı tercih etmiştir. Merkezileşme ile kastedilen, ana politika alanlarıyla kurumsal yapıların toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla gereksinimlerine duyarlı bir bakış açısından yeniden tasarlanmasıdır.²⁰⁷ Avrupa Komisyonu’nun konuyla ilgili bildirisinde merkezileştirme, “eşitliği geliştirmek yönündeki çabaların yalnızca özgül önlemlerin yaşama geçirilmesiyle sınırlı olarak değil, aynı zamanda bütün genel politikalarla önlemlerin özel olarak eşitliği sağlama amacına ulaşması yönünde hareket geçilmesi” biçiminde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet ve eşitlik boyutunun, bütün politika ve etkinliklerde; planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında göz önünde bulundurulması gereğine işaret etmektedir.²⁰⁸

2.3.3. Kadınlarm Güçlendirilmesi İçin Politikalar

Toplumsal cinsiyetin merkezileşmesi, “olumlu ayrımcılık bakış açısı”nın bir adımı olarak görülebilir. Olumlu ayrımcılık ya da “fırsat eşitliği” uygulamaları, bir yandan eşitlik hedefinin farklılığı gören bir genişlemeye uğraması, bir yandan da ayrımcılığa uğramış toplumsal gruba kamusal destek ve öncelik tanıyan bir bakış açısına işaret eder.²⁰⁹ İşte bunun bir adım ötesinde, kadınların güçlendirilmesi politikaları açısından bu zamana kadar olmayan bir kapsayıcılık söz konusudur. Olumlu ayrımcılık ile merkezileştirme arasındaki ayrım, Mitchell ve Oakley’in²¹⁰ işaret ettiği, harita yapımında “arazide dolaşmak” ile “çizim tahtasına geri dönmek” arasındaki ayrıma benzemektedir. Bundan böyle, dünyayı, kadınlar

²⁰⁶ Gülay Toksöz vd., **Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet**, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara, 2001, s.30

²⁰⁷ Alkan, **Yerel Yönetimlerde...**, s.50

²⁰⁸ ECDGE, **a.g.e.**, s.5-6

²⁰⁹ Sancar-Üşür, **a.g.e.**, s.6-7

²¹⁰ Mitchell and Oakley, 1984, s.17-20’den aktaran Alkan, **Yerel Yönetimler...**, s.51

da içine alacak bir bakış açısından yeniden yorumlamak, kadınları katmak değil, bakış açısını “yeniden kurmak” söz konusudur.

Toplumsal cinsiyetin merkezileştirilmesi, büyük ölçüde “güçlendirme” kavramıyla da örtüşmektedir. Wedel’in tanımıyla,²¹¹ kadınların güçlendirilmesinin dayandığı temel nokta:

“...toplumsal gücün ve kaynak denetiminin kadınların lehine iyileşmeler sağlamak üzere yeniden dağıtılmasıdır...(Bu amacı taşıyan) stratejiler, hem devleçe alınması beklenen önlemleri hem de toplumsal koşulların değişmesini kapsamaktadır.”

2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlı Yerel Hizmet

Süregelen değişimler çerçevesinde kenttaşlık ve kamusal hizmet daha farklı tartışmaların odağı durumuna gelirken, bütün bunlar kaçınılmaz olarak kadınlar yerel düzeydeki konumunu da etkilemekte, başka bir çok toplumsal hareketin olduğu kadar kadın hareketinin de ilgisini yerel düzeyde giderek yoğunlaştırmaktadır. Söz konusu yoğunlaşma, yerel kurumsal politikayla yönetime katılma süreçlerine olduğu kadar, yerel hizmet alanlarına da yönelmektedir toplumsal refah bakış açısının çöküşüyle kadınların çocukların yetiştirilmesi, hasta, yaşlı, çocuk bakımı gibi “özel alana ilişkin yük”ün yeniden ağırlaşması, buna koşut olarak artan kentsel yoksulluğun kadınlar üzerindeki özgül etkileri; bir yandan da yerel katılım ve yönetim modellerinin yeniden yapılanmasına kapı açan eğilimler, bu yönelimin temel belirleyenleri olarak değerlendirilebilir.²¹² Türkiye’de kadın örgütlerinin yerel yönetimlerle birlikte çalışma, işbirliğine girme, yerel yönetimden isteklerde bulunma eğilimlerinde hızlı bir artış görülmektedir.²¹³

Yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında değerlendirilmesinde, güçlendirme yaklaşımları kadar önem taşıyan iki kavram daha dikkate alınmalıdır. Bu da ‘pratik/stratejik gereksinimler ayrımıdır.

²¹¹ Heidi Wedel, *Siyaset ve Cinsiyet:İstanbul Gecekondularında Kadınların Siyasal Katılımı*, çev. Can Çurultay, Metis Yayınları, İstanbul, 2001, s.23

²¹² Alkan, *Yerel Yönetimler...*,s.55

²¹³ Eoçvit, *Yerel Yönetimler ve...*,s.228-229

Ancak bu iki gereksinim türünü birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmak her zaman mümkün ve gerekli olmamaktadır. Çoğu zaman kadınlar; bireysel yada örgütlü olarak, kendilerine atfedilen sorumlulukları kolaylaştırmaya çalışırken stratejik gereksinim bağlamında kazanımlar elde edebilirler.²¹⁴ Ayrıca stratejik gereksinimler genellikle kadınlarca tanımlanabilir değildir. Kadınlar çoğu durumda, ancak ortaklıktan ve kendilerine veriler destekten güç alarak”gereksinimlerini keşfederler.²¹⁵

2.3.4.1. Stratejik Gereksinimlere Duyarlı Yerel Hizmet

Stratejik toplumsal cinsiyet gereksinimi, ayrımı ve ataerkiyi koruyan yapılar dönüştürme savaşımına yön veren gereksinimler olarak tanımlanabilir.²¹⁶ Ecevit'e göre kadınların stratejik hedefleri şunlardır: ana amaç toplumsal cinsiyet duyarlılığı oluşturmak ister hane düzeyinde ister daha geniş sosyal çevrede olsun, daha eşitlikçi ilişkilerin kurulması (çünkü kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerinin yeniden oluşturulması yönünde değiştirici dönüştürücü boyutlar taşımaktadır), karar mekanizmalarına daha fazla katılmak (kaynaklardan daha eşitçe yararlanarak politika ve yasaların oluşturulmasında daha etkin rol oynamak ve böylece kadınların ikincil konumlarının değiştirilmesini sağlamak)

2.3.4.2. Pratik Gereksinimlere Duyarlı Yerel Hizmet

“Pratik toplumsal cinsiyet gereksinimi”, toplumsal cinsiyet örüntüleri ve rollerin belirleyen ayrımcı yapılar içinde varolmak için var olan gereksinimlerdir.²¹⁷ Çocuk bakımı temizlik, yemek, gündelik alışveriş gibi geleneksel işlerini daha kolay yerine getirebilmeleri için kadınlara yönelik olarak düzenlenen bir eğitim programı pratik gereksinimlere yöneliktir. Birey olarak güçlenmeleri, ezilme ve baskı altına alınmayla baş etme yollarını keşfedip kullanabilmelerine yönelik olarak düzenlenen bir programsa stratejik gereksinimlere yöneliktir.²¹⁸

²¹⁴ Alkan, a.g.e., s.52

²¹⁵ Phillips,a.g.e., s.182

²¹⁶ Wedel, a.g.e., s.4

²¹⁷ Wedel, a.g.e., s.42

²¹⁸ Alkan, a.g.e., s.52

2.4. KONYA'DA KENTSEL SİYASETTE KADINLARIN KONUMU

2.4.1. Karar Mekanizmalarında Kadınlar

Türkiye genelinde kadınların yerel düzeyde temsilini incelerken belediye başkanlarının %0,6'sının, il genel meclisi üyelerinin %1,7'sinin, belediye meclisi üyelerinin ise %2,5'inin kadın olduğunu belirttikten sonra bunun bir eksik temsil değil; bir "yokluk sendromu" olduğunu belirtmiştik. Konya'daki durumun tespitinde ise gerçek yoklukla karşılaşılıyor.

Büyükşehir belediye başkanı, başkan yardımcıları, meclis üyeleri, başkanlık danışmanları, özel kalem müdürü, KOSKİ genel müdürü, hukuk müşavirleri, teftiş kurulu başkanı, genel sekreter ve genel sekreter yardımcılarını hep erkek olmakla birlikte tüm daire başkanlıklarında bile tek bir kadın görev yapmamaktadır.²¹⁹ Benzer tablo merkez ilçe belediyeleri olan Selçuklu, Karatay ve Meram'da da gözlenmektedir. Karatay Belediyesi'nde başkan, 3 başkan yardımcısı ve 27 belediye meclis üyesi²²⁰; Meram Belediyesi'nde başkan, 2 başkan yardımcısı ve 31 belediye meclis üyesi,²²¹ Selçuklu Belediyesi'nde başkan ve 37 belediye meclis üyesi²²² tamamen erkeklerden oluşmaktadır. Yani Konya'da yerel karar mekanizmalarında kadınlar yer almamaktadır.

Bu kötü tablonun yanı sıra en olumlu gelişme 2005 Ocak ayı sonunda Meram Belediyesi Kadın Meclisi'nin kurulmasıdır. Meclis Başkanı; meclisin Konya'da yaşayan kadınların problemlerini ele almak ve kadının sosyal hayatta daha fazla rol almasını sağlamak amacıyla kurulduğunu belirtmiştir. Meclis, aynı ve nakdî yardımlar, çeşitli etkinlikler, fakir hastaların muayene ettirilmesi, öğrencilere kırtasiye yardımı gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.²²³

¹⁹ www.konya-bld.gov.tr. (01.04.2005)

²⁰ www.karatay-bld.gov.tr. (01.04.2005)

²¹ www.merem.bel.tr. (01.04.2005)

²² www.selcuklu.bel.tr. (01.04.2005)

²³ www.merem.bel.tr. (26.04.2005)

2.4.2. Belediyelerin Kadınlara Yönelik Faaliyetleri

Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere diğer belediyelerin kadınlara yönelik somut faaliyetleri az olmakla birlikte belediyelerde görev yapan yetkililerden öğrenilen faaliyetler şu şekilde sıralanabilir.

2.4.2.1. Büyükşehir Belediyesi'nin Faaliyetleri

Büyükşehir Belediyesi'nin kadınlara yönelik olarak en kapsamlı faaliyeti KOMEK yani Konya Meslek Edindirme Kursları'dır.

2.4.2.1.1.KOMEK Meslek Edindirme Kursları

Büyükşehir Belediyesi'nin bir hizmeti olarak 2002 yılında kurulan KOMEK bugün bir ana hizmet binası olmak üzere 7 ayrı binada farklı yerlerde hizmet vermektedir. Büyüklü Aymanas Mahallesi merkez binası bulunan KOMEK, merkez binasında 12 ayrı branşta 800 öğrenciyi, Adliye arkasında 3 ayrı branşta 80 öğrenciyi, Belediye Lojmanları altında 3 branşta 75 öğrenciyi, Selçuklu Rauf Orbay mahallesindeki binasında 3 ayrı branşta 80 öğrenciyi, Petek dükkanları, Lale bahçe ve Aydoğdu mahallesindeki kurs yerlerinde de 3 ayrı branşta toplam 1235 kadına hizmet vermektedir.

KOMEK kurslarında; makine ile çorap örme, makine nakışı, giyim, mefruşat, kılıf yama, ahşap boyama, tel kırma, kumaş boyama, dantel anglez, iğne oyası, bilgisayar, diksiyon ebru, ney, hat, ud, bağlama, bahçivancılık, yardımcı annelik branşlarında eğitim verilmektedir.

KOMEK kurslarına katılan kursiyerlere farklı sosyal ve kültürel konularda seminer ve konferanslar düzenlenerek tüm kursiyerlerin kentlik bilinci artırılmaya, metropol bir şehirde yaşamının verdiği bazı olumsuz etkenlerden kurtulma yolları anlatılmaya çalışılmaktadır. Tüm kursiyerlere inkılap tarihi, sağlık, spor vb. konularda eğitim verilmektedir. Ayrıca kursiyerlere ürettikleri ürünleri satma imkanı da sağlanmaktadır.

2.4.2.2. Meram Belediyesi'nin Faaliyetleri

Meram Belediyesi'nin kadınlara yönelik faaliyetleri yeni yeni şekillenmekte olup Ocak 2005'te kurulan Kadın Meclisi'nin yön verdiği şekilde gelişmektedir. Kadın meclisi Konya'da yaşayan kadınların problemlerini ele almak ve kadının sosyal hayatta daha fazla rol almasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Aynî ve nakdî yardımlar, çeşitli etkinlikler, fakir hastaların muayene ettirilmesi, öğrencilere kırtasiye yardımı gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

2.4.2.3.Selçuklu Belediyesinin Faaliyetleri

Selçuklu Belediyesi faaliyetleri diğerlerine göre daha kapsamlı görünmektedir. Şefkat Evleri ve Meslek Edindirme Kurslarının yanı sıra aile içi iletişim seminerleri ve henüz planlama aşamasında olan "Çeyiz Pazarı" projesi kadınlara yönelik faaliyetlerinin en belirginleridir.

Ayrıca her yıl sivil toplum örgütü temsilcilerinin, çalışan ve emekli kadınların, öğrencilerin ve tüm siyasi parti kadın kollarının katıldığı Kadınlar Kurultayı düzenlenmektedir.

2.4.2.3.1.Şefkat Evleri

Yerel Yönetimler Haftası nedeniyle İstanbul'da düzenlenen en iyi proje yarışmasında Türkiye Birincisi seçilen Şefkat Evleri Projesi'nin amacı yardımlaşma ve dayanışma geleneğini sistemleştirmek ve yardımları kanalize etmeye yönelik ortam hazırlamaktır. Şefkat Evlerinde planlama amaçları doğrultusunda, barınmaya muhtaç-kimsesiz dul kadınlar çocukları ile birlikte güvenli bir yaşam sürmektedirler.

Hocacıhan Mahallesinde 10.035 metrekarelik alanda 16'şar daireden oluşan ve 3 blok halinde planlanan proje kapsamında, 48 daire öngörülmüştür. Her daire; 2 oda, mutfak, banyo WC ve 2 adet balkona sahiptir. Yaşlı ve özürlü insanlara kolaylık olması açısından 2 katlı olarak planlanmıştır. Kadınlar bu evlerde kaldıkları sürece herhangi bir kira, elektrik, su bedeli ödememektedirler.

Bir çeşit sığınmaevi olarak sunulan Şefkat Evleri aslında bir sığınmaevinin taşınması gereken özellikleri taşımamaktadır. Öncelikli olarak sığınmaevleri ev içinde şiddete maruz kalan kadınlara hizmet veren bir kuruluştur. Oysa ki Şefkat Evleri eşinden boşanmış ya da du kadınlara hizmet vermektedir. Evde şiddete uğrayan kadınlar daha sorunlu bir grup olduğu için özellikle tercih edilmemekte eşinden boşanmamış kadınlar Şefkat Evleri'ne kabul edilmemektedir. Ayrıca sığınmaevlerinde danışma, psikolojik ve hukuksal destek veriliyor olması gerekmektedir. Şefkat Evlerinde ne bu tür bir hizmet verilmekte ne de kadınların kendi hayatlarını kazanmaları için meslek sahibi olmalarını sağlayacak bir mekanizma geliştirilmemiştir. Bunların dışında en önemli olan ise uluslararası bir kural olan sığınma adreslerinin gizliliğidir.²²⁴ Ancak Şefkat Evleri'ne şiddete uğrayan kadınlar alınmadığı için bu gizlilik zaten önemi yitirmektedir.

2.4.2.3.2. Selçuklu Belediyesi Meslek Edindirme Kursları

Çinicilik, makine nakışı, giyim ve boyama kursları da açmıştır. Dumlupınar, Yen Selçuk, Hocacihan ve Rauf Orbay mahallelerinde açılan meslek edindirme kurslarında 1500'den fazla genç kız ve kadın yararlanarak aile ve ülke ekonomisine katkıda bulunur hale gelmişlerdir. Bu kurslara halen 230 öğrenci devam etmektedir.

Düzenlenen seminerlerle, aile ve çocuk, trafik, genel görgü kuralları, halk sağlığı ve ill yardım konularında kursiyerler bilgilendirilmektedir.

2.4.2.3.3.Çeyiz Pazarı

Selçuklu Belediyesinin yeni bir projesi olan “Çeyiz Pazarı” kadınların el emeklerini değerlendirerek gelir sağlamlarına katkıda bulunacak bir girişimdir., Nalçacı semt pazarında cumartesi günleri kadınların ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğiyle düzenlenecek olan Çeyiz Pazarı'nda kadınların yıllardır sandıklarında duran bir çok ürünün satışa çıkarılması planlanmaktadır.

²²⁴ Arın, a.g.m., s.209.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA'DA KENTSEL SİYASETTE TOPLUMSAL CİNSİYET SORUNLARINA DUYARLILIK KONULU ALAN ARAŞTIRMASI

3.1.ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI VE YÖNTEMİ

3.1.1.Araştırmanın Amacı

Kadınlar, kendi yaşamlarını doğrudan ilgilendiren politikalar üzerinde hiç bir söz sahibi değildir diğer bir deyişle, kadınlar kendilerini doğrudan etkileyen politika ve kararların oluşum süreçlerinde de, karara bağlandıkları yerlerde de yer alamamaktadırlar. Böylece kendi özgün sorunlarına doğrudan çözüm getirme şansından da uzak kalmaktadırlar. Bunun en önemli sonucu olarak, kadınlar yaşamın her alanında (eğitim, çalışma yaşamı, aile yaşamı, sağlık vb) ağır sorunlarla karşı karşıya iken, bu sorunları ortadan kaldıracak politika ve programların geliştirilmemesi, bütçe ve kaynak ayırmaların yapılmamasıdır. Bu bir yandan mevcut eşitsizliklerin sürmesi, diğer yandan her kararda bir kere daha ayrımcılığa, haksızlığa uğraması ve 'fili eşitlik' anlayışını yerleştirecek süreçlerin yaşama geçirilememesi demektir.

Bu alan araştırmasının amacı, kadınlar için çok önemli olan kentsel siyasette toplumsal cinsiyet sorunlarına duyarlılığın Konya Örneğindeki durumunu saptayabilmektir. Konya kentsel alanında yaşayan 18 yaş ve üzeri kadınların kentsel sorunları ve hizmet öncelikleri nelerdir? Kadınların yerel yönetimlerce çözümlenmesi gereken özgül sorunları nelerdir? Kadınlar sorunlarını yönetime aksettirebiliyorlar mı ve sorunlarını yönetime aksettirecek bağlayıcı bir ağ oluşturulmuş mu? Belediyelerin kadınlara yönelik faaliyetleri var mı? Varsa bunlar neler? gibi temel sorular düzenlenecek olan anket sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesiyle değerlendirilmek istenmiştir.

3.1.2. Araştırma Evreni

Araştırma evreni, Konya'nın merkez ilçeleri olan Meram, Karatay ve Selçuklu ilçeleridir. Bu ilçelerin farklı semtleri ve mahalleleri raslantısal olarak belirlenmiş ve araştırma alanlarında gerçekleştirilmiştir.

3.1.3.Veri Toplama Teknikleri ve Çözümleme

Veriler anket uygulanarak elde edilmiştir. Ankette yer alan sorular, 2005 yılı Mart ayı içerisinde adı geçen ilçelerdeki 18 yaşın üzerindeki kadınlara uygulanmıştır. 420 anketten 415 tanesi uygulamaya alınmak için uygun görülmüş ve çözümleme, bu 415 anket üzerinden yapılmıştır. Bu 415 anketin; 24 tanesi Meram Yeni Yol'da, 38 tanesi Uzun Harmanlar Mahallesi'nde, 32 tanesi Hoca Faruk Mahallesi'nde, 51 tanesi Havzan Mahallesi'nde ,27 tanesi İhtiyaretin Mahallesi'nde, 25 tanesi Melikşah Mahallesi'nde olmak üzere toplam 197 tanesi Meram Belediyesi sınırları içerisinde; 32 tanesi Nişantaşı Mahallesi'nde, 34'ü Ferit Paşa Mahallesi'nde, 50 tanesi Bosna Hersek Mahallesi'nde olmak üzere toplam 116 tanesi Selçuklu Belediyesi sınırları içerisinde; 45 tanesi Ankara Yolu'nda, 29 tanesi Fetih Mahallesi'nde, 28 tanesi de Ferhuniye Mahallesi'nde olmak üzere toplam 102 tanesi de Karatay Belediyesi sınırları içerisinde oturan kadınlara uygulanmıştır. Her bir anket 43 sorudan oluşmuş olup iki soru dışında diğer bütün sorular kapalı uçlu soru olarak hazırlanmıştır. Sorular, uygulamaya katılan kadınların bireysel özelliklerini, aile içindeki konumlarını, gündelik hayatlarında karşılaştıkları özgül sorunlarını ve gereksinimlerini, yerel siyasete olan ilgilerini ve beklentilerini saptamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anketlerden elde edilen sonuçlar çizelgeler haline getirilmiş ve çözümlenerek genellemelere gidilmiştir. Çözümleme yöntemi olarak, sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda kullanılan SPSS (Statiscal Program for Social Sciences) programı kullanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1.Ankete Katılan Kadımlarla İlgili Genel Bulgular

Ankete katılan kadınların %42,2'si 18-30 yaş arasında,%36,6'sı 31-45 yaş arasında %16,9'u 46-60 yaş arasında ve %4,3'ü de 61 yaş ve üzerindedir.

Ankete katılan kadınların %33,5'i ilkokul mezunu, %29,6'sı lise mezunu, %18,3'ü üniversite mezunu, %12,5'i ortaokul mezunu, %3,4'ü yüksek lisans ya da doktora

mezunuyken, %2,2'si okuma yazma bile bilmemektedir. %0,5 oranında kadın ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge 1: Kadınların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	2	,5
Okur-Yazar Değil	9	2,2
İlkokul	139	33,5
Ortaokul	52	12,5
Lise	123	29,6
Üniversite	76	18,3
Y.Lisans/Doktora	14	3,4
Toplam	415	100,0

Ankete katılan kadınların %35,2'si yani 146'sı eğitimlerini yarım bıraktıklarını belirtirken eğitimini yarım bırakanların %18,6'sı babası izin vermediğinden, %16,9'u evlendiğinden, %13,8'i maddi yetersizliklerden, %4,3'ü buldukları yerde okul olmamasından, %6,8'i derslerinde başarısız olduğundan, %2,6'sı çevre hoş karşılamadığından eğitimini yarım bıraktığını belirtmişlerdir.

Çizelge 2 :Eğitimini Yarım Bırakanların Eğitime Devam Etmeme Nedenlerini Gösteren Dağılımı

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	269	64,8
Başarısız Olduğundan	10	2,4
Maddi Yetersizlik	32	7,7
Evlendiğinden	39	9,4
Anne İzin Vermediğinden	6	1,4
Baba İzin Vermediğinden	43	10,4
Çevre Hoş Karşılamadığından	6	1,4
Okul Olmamasından	10	2,4
Toplam	415	100,0

Çizelge 3'te kadınların medeni durumları görülmekte olup, %68,4'ü evli ve eşiyle birlikte, %19,5'i bekar, %5,3'ü eşini kaybetmiş, %2,2'si eşinden boşanmış, %0,7'si evli ama eşinden ayrı yaşamaktadır. Kadınların %0,2'si ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Çizelge 3: Kadınların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	1	,2
Bekar	81	19,5
Nişanlı/Sözlü	15	3,6
Evli ve Eşiyle Birlikte Yaşayan	284	68,4
Evli Ama Eşinden Ayrı Yaşayan	3	,7
Eşinden Boşanmış	9	2,2
Eşi Ölen	22	5,3
Toplam	415	100,0

Kadınlara resmi nikahları olup olmadığı sorulduğunda %71,3'ü resmi nikahı olduğunu, %0,5'i olmadığını belirtmiş, %2,7'si "yanıt yok" seçeneğini tercih ederek kesin bir cevap vermekten kaçınmış; %25,5 i ise hiç cevap vermemiştir. Ankete katılan kadınların %19,5'i zaten bekar olduğuna göre aslında kendisini evli kabul eden %6'lık bir oranının resmi nikahı olup olmadığına cevap vermekten çekindiği söylenebilir.

Çizelge 4: Kadınların Hanesinde Yaşayanları (Çekirdek Aile Üyeleri Dışında) Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Yanında kimse yaşamayanlar	339	81,7
Kayınvalide	26	6,3
Kayınpeder	6	1,4
Anne	7	1,7
Baba	2	,5
Gelin	5	1,2
Torun	4	1,0
Yeğen	4	1,0
Dede	6	1,4
Büyükanne	10	2,4
Kardeş	5	1,2
Yenge	1	,2
Toplam	415	100,0

Çizelge 4'te ankete katılan kadınlara hanelerinde çekirdek aile üyeleri dışında herhangi birinin yaşayıp yaşamadığı sorulmuş, kadınların %81,7'sinin hanesinde sadece çekirdek aile üyelerinin yaşadığı, %18,3'ünün yanında akrabalarından bir ya da bir kaçının yaşamakta olduğu öğrenilmiştir. Yanında hane dışından birinin yaşadığını belirten 76 kadının %34,2'sinin

hanesinde kayınvalidesinin, %13,2'sinin hanesinde büyükannesinin, %9,2'sinin hanesinde kendi annesinin, %7,9'unun yanında kayınpederinin, %7,9'unun yanında dedesinin, %6,6'sının yanında oğlu ve gelininin, %6,6'sının yanında kardeşinin, %5,3'ünün yanında torununun, %5,3'ünün yanında yeğeninin, %2,6'sının yanında kendi babasının, %1,3'ünün yanında ise ağabeyi ve yengesinin yaşadığı öğrenilmiştir.

Ankete katılan kadınların %22,9'unun hane halkı geliri 1000-1500YTL arasında, %20,2'sinin 250-500YTL arasında, %18,1'inin 500-750YTL arasında, %17,8'inin 750-1000YTL arasında, %15,9'unun 1500YTL'den fazla, %2,2'sinin 250YTL'den az olduğu görülmektedir. Ankete katılan kadınların %2,9'u ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge 5: Aile İçi Mal Varlığı Dağılımını Gösteren Dağılım

	Eşinin ya da Ailedeki Bir Başka Erkeğin Üstüne		Kendinin ya da Ailedeki Bir Başka Kadının Üstüne	
	Kişi Sayısı N	Yüzde %	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Kışık Konut	169	40,7	102	24,6
Yazlık Konut	35	8,4	13	3,1
Otomobil	182	43,9	32	7,7
Arsa-Tarla	51	12,3	26	6,3
Dükkan	47	11,3	14	3,4
Hisse Senedi	5	1,2	7	1,7
Banka Hesabı	23	5,5	41	9,9

Ankete katılan kadınlardan %34,7'si kışık konut sahibi olmayıp, %65,3'ü kışık konut sahibidir. Kışık konutu eşinin ya da ailedeki bir başka erkeğin üzerine kayıtlı olan kadınların toplamdaki oranı %40,7 iken, kışık konutu kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının üzerine kayıtlı olan kadınların toplamdaki oranı %24,6'dır. Yazlık konut sahipliğinin oranı oldukça düşük olup ankete kadınların %88,4'ü yazlık konut sahibi olmadıklarını söylerken, %8,4 yazlık konut sahibi olduğunu ve bu konutun eşinin ya da ailedeki bir başka erkeğin üzerine kayıtlı olduğunu, %3,1'i ise yazlık konut sahibi olduğunu ve bu konutun kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının üzerine kayıtlı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan kadınların otomobil sahipliği incelendiğinde %48,2'sinin otomobil sahibi olmadığı, %43,9'unun eşinin ya da ailedeki başka bir erkeğin üzerine kayıtlı olduğu, %7,7'sinin ise kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının üzerine kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan kadınların %81,4'ünün arsa ya da tarlası olmadığı, %12,3'ünün eşinin ya da ailedeki bir başka erkeğin

üzerine kayıtlı arsa ya da tarlası olduğu, %6,3'ünün ise kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının üzerine kayıtlı arsa ya da tarlası olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan kadınların %85,3'ünün ailesinde dükkan sahipliği mevcut değilken, %11,3'ünün eşi ya da ailesindeki bir başka erkek dükkan sahibidir, %3,4'ünün ise kendisi ya da ailedeki bir başka kadın dükkan sahibidir. Ankete katılan kadınların %84,6'sı ailesinde hiç kimsenin banka hesabı olmadığını, %5,5'i eşinin ya da ailedeki bir başka erkeğin banka hesabı olduğunu, %9,9'u ise kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının banka hesabı olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan kadınlardan ailelerinde hiç kimsenin hisse senedi olmadığını belirtenlerin oranı %97,1, eşinin ya da ailedeki bir başka erkeğin hisse senedi olduğunu belirtenlerin oranı %1,2, kendisinin ya da ailedeki bir başka kadının hisse senedi sahibi olduğunu belirtenlerin oranı ise %1,7'dir. Çizelge 5 genel olarak değerlendirildiğinde aile içindeki mal varlığı dağılımında erkeklerin daha fazla hak sahibi olduğu, kadınların genelde mal sahipliğinin düşük olduğu görülmektedir. Ankete katılan kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların bazıları ancak ikinci ev alınırsa kendisinin üzerine yapılacağını belirtirken, mal sahibi olan kadınlardan bir kısmı üzerine kayıtlı olan malların anne-babalarından miras kalan mallar olduğunu belirtmişlerdir.

3.2.2. Çalışma Hayatı

Kadınların %61,7'si kendisinin gelir getirici herhangi bir iş yapmadığını, %8,9'u önceden çalışmasına rağmen şu an çalışmadığını, %5,3'ü emekliye ayrıldığını, %23,9'u ise çalışmakta olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 6: Kadınların Çalışıp Çalışmadığını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	1	,2
Evet	99	23,9
Önceden Çalışıyordum	37	8,9
Emekliyim	22	5,3
Hayır	256	61,7
Toplam	415	100,0

Ankete katılan kadınlardan çalışanların (yani 118 kadının) %34,7'si kamu sektöründe, %33,9'u özel sektörde, %3,4'ü küçük esnaf olarak, %2,5'i mesleğini icra ettiği şahsına ait

büroda çalışmaktadır. %9,3'ü evde kendisinin yaptığı dantel, örtü vs.yi satarak, %5,1'i evde parça başı iş yaparak, %4,2'si çocuk bakarak, %4,2'si pazarlamacılık yaparak, %2,5'i gündelikçilik yaparak para kazanmaktadır.

Halen çalışmakta olduğunu belirten 99 kadın olmasına rağmen gelir getirici faaliyetler sıralandığında çalışan kadınların sayısının 118 olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak ev içinde gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucu para kazanan kadınların kendilerini çalışıyor olarak nitelendirmediğini söyleyebiliriz. Ankete katılan kadınlardan 19'u yani %4,6'sı hane halkı gelirine katkıda bulunmasına rağmen yaptıklarını iş olarak görmemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, evi kadının hayatında merkez mekan haline getirirken; bu mekanda gerçekleştirilen emeği ve ürünleri görünmez kılmaktadır. Kadınların evden yaptıkları, üretim ve yeniden üretim aktiviteleri toplumsal değer sistemi içinde değersiz ve önemsiz olarak algılanmakta.²⁵; kadınlar da evde gerçekleştirdikleri aktiviteleri para kazanıyor dahi olsalar iş olarak görmemektedir. Anket uygulaması esnasında da bazı kadınların gelir getirici faaliyette bulunsalar bile kendilerini "çalışmıyor" olarak nitelendirmişlerdir.

Çizelge 8: Kadınların Gelir Getirici Bir İş Yapma İstekliliğini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap Vermeyenler	89	21,4
Evet	209	50,4
Hayır	117	28,2
Toplam	415	100,0

Kadınlara gelir getirici bir iş yapmak isteyip istemedikleri sorulduğunda %50,4'ü stediğini, %28,2'si istemediğini belirtmiş, %21,4'ü ise yanıt vermemiştir.

Gelir getirici herhangi bir faaliyette bulunmayıp da çalışmak isteyen kadınlara (ankete katılan kadınların ortalama %52'sine), çalışmalarını etkileyen nedenlerin önem derecesini sorduğumuzda eşinin (nişanlısı ya da sözlüsünün) istememesinin %25,5'i hiç etkili olmadığını %8,9'u da en etkili olduğunu; ailesinin istememesinin %29,4'ü hiç etkili olmadığını %5,1'i en

²⁵Dedeoğlu, a.g.m., s.5

etkili olduğunu; eşinin ailesinin istememesinin %31,6'sı hiç etkili olmadığını %4,3'ü en etkili olduğunu; çocuğunun bakımsız ve ilgisiz kalacağını düşünmenin %22,9'u hiç etkili olmadığını %5,8'i en etkili olduğunu; ev işleriyle birlikte yürütemeyeceğini düşünmenin %30,1'i hiç etkili olmadığını %2,4'ü en etkili olduğunu; çevrenin hakkında kötü düşüneceği hissini %39,5'i etkili olmadığını %1,4'ü en etkili olduğunu; çalışmak için aranan yeterli bilgi ve eğitime sa olmadığını düşünmenin %30,1'i hiç etkili olmadığını %3,1'i en etkili olduğunu; oturdu bölgede çalışabileceği bir yer olmamasının %27,7'si hiç etkili olmadığını %3,1'i en etkili olduğunu; iş bulamamanın %28,0'i hiç etkili olmadığını %6'sı en etkili olduğunu belirtmişler Çizelge 9'a bakıldığında kadınların çalışmamasında en etkili olan faktörün nişanlısının ya eşinin istememesi olduğu, en etkisiz olanın ise çevrenin hakkında kötü düşünebileceğini endişe edilmesi olduğu görülmektedir. Evli kadının çalışmak için eşinden izin alması, ya olarak 1996'da sona erdirilmiştir; ancak kadınların eşten izin alarak çalışması geleneğinin²²⁶ çok ilde olduğu gibi Konya'da da hala devam ettiği görülmektedir.

Çizelge 9: Kadınların Çalışmamasını Etkileyen Faktörlerin Önem Derecesi

	Hiç etkili Değil		Etkili Değil		Etkili		Çok Etkili		En Etkili	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nişanlı/ sözlü/eşin istememesi	106	25,5	18	4,3	30	7,2	8	1,9	37	8,9
Ailenin istememesi	122	29,4	25	6,0	26	6,3	8	1,9	21	5,1
Eşinin ailesinin istememesi	131	31,6	22	5,3	19	4,6	9	2,2	18	4,3
Çocukların bakımsız ve ilgisiz kalacağını düşünme	95	22,9	13	3,1	40	9,6	22	5,3	24	5,8
Ev işleriyle birlikte yürütememe	125	30,1	21	5,1	32	7,7	10	2,4	10	2,4
Çevrenin hakkında kötü düşünmesi	164	39,5	19	4,6	10	2,4	3	,7	4	1,0
Çalışmak için aranan, yeterli beceri ve eğitimin olmaması	125	30,1	24	5,8	34	8,2	12	2,9	6	1,4
Çevrede çalışabilecek yer olmaması	115	27,7	24	5,8	38	9,2	12	2,9	13	3,1
İş bulamama	116	28,0	25	6,0	27	6,5	10	2,4	25	6,0

Erman'a göre ekonomik durumu bozuk olan ailelerde çoğu kocalar, eşlerinin ev dışında çalışmalarına ilk başta itiraz etseler bile, sonunda kabul etmek zorunda kalmaktadırlar,²²⁷ ancak çalışmada Konya'daki ailelerde ekonomik şartların ağırlaşmasına rağmen erkeklerin eşlerinin çalışması konusundaki fikirlerinde ciddi bir değişiklik

²²⁶ Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu' na hitaben CEDAW- Türkiye Gİ Raporu, 2004, s.9, www.bianet.org (30.04.2005)

²²⁷ Erman, "Kadınların Bakış Açısından ..." s.215

görülmeyeceği gözlenmiştir. Ancak Dedeoğlunun belirttiği gibi, eve esas geliri sağlayan erkeğin ölmesi, sakatlanması ve ya boşanma sonucunda ailede yaşanan ekonomik krizi çözmek amacıyla kadınlar iş hayatına atılmak zorunda kalabilmektedirler.²²⁸ Yine Erman'ın belirttiği üzere, "aile namusu"na verilen önemin ve kadının ev dışında çalışmasının buna bir tehdit olarak görülmesi, Konya'daki kadınların çalışmasını engelleyici unsurların arasında yer almamaktadır. Ancak ailenin genel geçim durumu ya da diğer kaynaklardan gelirinin maruz kaldığı değişimler, çocukların varlığı ve bakacak kimse bulunmaması gibi dışsal etkenler, kadınların işe girme, işe alma ya da tam tersine işten çıkma, iş bırakma kararlarını Hattatoğlu'nun da belirttiği gibi doğrudan etkilemektedir.²²⁹

3.2.3. Aile İçi İşbölümü

Kadınların çalışarak, göreceli de olsa ekonomik bağımsızlığa sahip olmaları aile içindeki güç dengelerini kısmen etkilemekte ancak yine de kadınların aile içindeki konumlarının çok değişmediği görülmektedir.²³⁰ Çalışan kadınlar evlerindeki tüm gereksinimleri eksiksiz karşılarlarken, çok iyi bir eş ve anne olmak için de yoğun çaba sarf etmektedirler.*

Konya'da aile içindeki işbölümünün nasıl şekillendiğini tespit edebilmek için kadınlara maddeler halinde sıralanan aşağıdaki işleri kimlerin yaptığı sorulmuştur. Bunun için beş madde belirlenmiş ve kadınların seçtiği maddelerin ne anlama geldiği aşağıdaki şekilde üzenlenmiştir:

²²⁸ S.Kalaycıoğlu, H.Rittersberger , a.g.e., s.51

²²⁹ Hattatoğlu, "Ev Eksenli Çalışma ...", s.174

²³⁰ İlkaracan, "Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı", s.297-298.

Günümüzde bir reklam cingilında geçen "çocuk da yaparım kariyerde!" sloganı aslında tıpta "süper kadın endromu" olarak bilinmekte olup çalışan kadınların ev, iş, çocuklar ve sosyal aktiviteler arasında koşuturken yaşadığı sorunlara verilen isimdir. Bir çok kişinin imrenerek baktığı, her rolün üstesinden gelen ve pek çok londa başarıya imza atmış kadınların çoğu aslında günümüzde hızla yaygınlaşmaya başlayan "Süper Kadın endromu"nun etkisi altındadır. Üstelik, bu sendromdan yakınan kadınlar sanılanın aksine mutlu olmadıkları gibi, amanla gelişen ruhsal sıkıntılarla da baş etmek zorunda kalıyorlar, depresyon veya panik atak gibi. Kimi azarlara göre "Kadına bu kadar çok misyon yüklemek ve bunu normalmiş gibi göstermek modern kadın için bir ajedi."

1. Ben Yaparım
2. Ailedeki kadınlar ortaklaşa yapar
3. Ailedeki erkekler ortaklaşa yapar
4. Tüm aile fertleri birlikte ya da ortaklaşa yapar
5. Aile dışından bir yardımcı var, günlük temizlik işlerini yapan bir kadın gibi.

Çizelge 10: Aile İçindeki İşbölümünü Gösteren Dağılım

	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ev işleri(çamaşır, bulaşık, ütü...)	273	65,8	100	24,1	0	0,0	17	4,1	21	5,1
Yemek pişirmek	278	67,0	118	28,4	1	,2	12	2,9	2	,5
Çocuk bakımı/kardeş bakımı	204	49,2	92	22,2	39	9,4	4	1,0	0	0,0
Çocukların ya da kardeşlerin derslerine yardım etmek,ders çalıştırmak	147	35,4	36	8,7	23	5,5	108	26,0	2	,5
Çocukları ya da kardeşleri okula, kreşe ya da yuvaya götürüp getirmek	112	27,0	40	9,6	49	11,8	70	16,9	11	2,7
Çocukları ya da kardeşleri (sinema, park gibi) eğlence yerlerine götürmek	94	22,7	29	7,0	36	8,7	142	34,2	1	,2
Çocuklar ya da kardeşlerin öğretmenleriyle görüşmek	145	34,9	45	10,8	51	12,3	79	19,0	0	0,0
Çocukları ya da kardeşleri hastaneye götürmek	96	23,1	31	7,5	77	18,6	128	30,8	0	0,0
Çocukların ya da kardeşlerin giyim, kırtasiye vb. gereksinimleri için alışveriş yapmak	81	19,5	29	7,0	82	19,8	137	33,0	0	0,0
Evdaki yardıma muhtaç kişilerin bakımını üstlenmek, hastaneye götürmek	67	16,1	21	5,1	84	20,2	89	21,4	1	,2
Evin gündelik alışverişini yapmak	126	30,4	34	8,2	120	28,9	124	29,9	4	1,0
Faturaları yatırmak	61	14,7	12	2,9	274	66,0	61	14,7	2	,5
Ev için mobilya ve beyaz eşya alışverişi yapmak	43	10,4	11	2,7	100	24,1	252	60,7	0	0,0
Apartman ya da site toplantılarına katılmak	28	6,7	5	1,2	296	71,3	33	8,0	0	0,0
Herhangi bir sorun için bir kamu kurumuna gitmek, bu sorunun çözümünü takip etmek	40	9,6	8	1,9	291	70,1	68	16,4	1	,2

Çizelge 10'da görüldüğü üzere ev işleri yani çamaşır, bulaşık, ütü gibi işleri %65,8 oranında kadın kendisinin yaptığını, %24,1'i ise ailedeki kadınların ortaklaşa yaptığını belirtirken %4,1'i ailedeki tüm fertlerin ortaklaşa yaptığını, %5,1'i aile dışından bir yardımcının yaptığını belirtmiştir. Bu soruya hiçbir kadın "ailedeki erkekler yapar" cevabını vermemiştir.

Hane halkı için yemeği %67 oranında kadın kendisinin yaptığını, %28,4 oranında kadın ailedeki kadınların ortaklaşa yaptığını, %2,5'i tüm aile fertlerinin ortaklaşa yaptığını, %0,5'i aile dışından bir yardımcının yaptığını, %0,2'si yani 1 kişi ise ailedeki erkeklerin yaptığını belirtmiştir. Ailedeki çocuklara kadınların %49,2'si kendisinin baktığını, %22,2'si ailedeki kadınların ortaklaşa baktığını, %9,4'ü ailedeki erkeklerin baktığını, %1'i tüm aile üyelerinin ortaklaşa baktığını belirtirken ailedeki çocukların derslerine yardım etmek ya da onlara ders çalıştırmak söz konusu olduğunu tüm aile fertlerinin birlikte yapma oranında ciddi bir artış gözlenmektedir. Kadınların %35,4'ü çocuklara kendisinin ders çalıştırdığını, %8,7'si ailedeki kadınların ortaklaşa çalıştırdığını, %5,5'i ailedeki erkeklerin çalıştırdığını, %26'sı ise tüm aile fertlerinin çocukların derslerine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Çocukları okula, kreşe ya da yuvaya götürüp getirmeyi %27'lik bir oranda kadın kendisinin yaptığını, %16,9'u tüm aile fertlerinin ortaklaşa yaptığını, %11,82 ailedeki erkeklerin yaptığını, ancak %9,6 oranında kadın ailedeki kadınların ortaklaşa yaptığını belirtmiştir. Kadınların %34,2'si çocukları sinema, park gibi eğlence yerlerine tüm aile fertlerinin birlikte götürdüğünü, %22,7'si kendisinin götürdüğünü, %8,7'si ailedeki erkeklerin götürdüğünü, %7'si ailedeki kadınların götürdüğünü belirtmişlerdir. Çocukların bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili sorularda evde yapılan işlerde genellikle kadınların kendisinin ya da aile içindeki kadınların ortaklaşa yapması söz konusuken; dışarıda yapılması gereken işlerde ya erkeklerin bu işi üstlendiği ya da erkeklerin kadınlarla birlikte bu işi yaptığı görülmektedir. Ancak çocukların öğretmenleriyle görüşme konusunda kadınların %34,9'u kendisinin görüştüğünü, %19'u tüm aile fertlerinin görüştüğünü, %12,3'ü ailedeki erkeklerin görüştüğünü, %10,8'i ailedeki kadınların görüştüğünü belirtmişlerdir. Evin gündelik alışverişini %30,4 oranında kadın kendisi yapmakta, %29,9'unun tüm aile fertleri ortaklaşa yapmakta, %28,9'unun ulesindeki erkekler yapmakta, %8,2'sinin ailesindeki kadınlar yapmaktadır. Elektrik, telefon, su faturalarını yatırma işini kadınların %66'sının ailesinde sadece ailedeki erkekler yaparken, %14,7'sinde tüm aile fertleri ortaklaşa, yine %14,7'sinde kadının kendisi, %2,9'unun

ailesinde ise ailedeki kadınlar yapmaktadır. Ev için mobilya ve beyaz eşya alışverişi yaparken kadınların %60,7'si tüm aile fertlerinin birlikte hareket ettiğini, %24,1'i ailedeki erkeklerin karar verdiğini, %10,4'ü kendisinin karar verdiğini, %2,7'si ise ailedeki kadınların karar verdiğini belirtmişlerdir. Apartman ya da site toplantılarına kadınların %71,3'ü ailedeki erkeklerin katıldığını, %8'i tüm aile fertlerinin katılabildiğini, %6,7'si kendisinin katıldığını, %2,7'si ailedeki kadınların katıldığını belirtmiştir. Apartmandaki ya da sitedeki sorunların tartışıldığı yani aslında genellikle kadın mekanı olarak bilinen ev ve çevresini ilgilendiren sorunların tartışıldığı toplantılarda bile kadınların katılımının bu kadar az oluşu mahalle ve ilçe yönetimine katılımların bundan daha da az olacağını göstergesi olarak kabul edilebilir. Nitekim "Herhangi bir sorun için muhtarlığa, belediyeye, karakola ya da başka bir kamu kurumuna gidip bu sorunun çözümünü takip etmek" ailede kim ya da kimler tarafından yapılır diye sordüğümüzda kadınların %70,1'i bunu ailedeki erkeklerin yaptığını, %16,4'ü tüm aile fertlerinin yaptığını, %9,6'sı kendisinin yaptığını, %1,9'u ise ailedeki kadınların yaptığını belirtmişlerdir. ,

Çizelge 11:Kadınların Çalışmasının Ev İşlerindeki İşbölümüne Etkisini Gösteren Dağılım

Ev İşleri(Çamaşır, Bulaşık, Ütü...)						
	Cevap Vermeyen	Ben Yaparım	Ailedeki Kadınlar Yapar	Tüm Aile Fertleri Birlikte Yapar	Yardımcı ya da Gündelikçi Yapar	Toplam
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Cevap vermeyen			1 (100,0)			1 (100,0)
Çalışanlar	2 (2,0)	46 (46,5)	29 (29,3)	12 (12,1)	10 (10,1)	99 (100,0)
Önceden çalışanlar	1 (2,7)	26 (70,3)	8 (21,6)	2 (5,4)	0 (0)	37 (100,0)
Emekliler	1 (4,5)	16 (72,7)	4 (18,2)	0 (0)	1 (4,5)	22 (100,0)
Çalışmayanlar	0 (0)	185 (72,3)	58 (22,7)	3 (1,2)	10 (3,9)	256 (100,0)
Toplam	4 (1,0)	273 (65,8)	100 (24,1)	17 (4,1)	21 (5,1)	415 (100,0)

Kadınların çalışması ev işlerindeki aile içi işbölümünü en fazla etkileyen faktörlerden biridir. Çizelge 11'de de görüldüğü üzere çalışan kadınlardan ev işlerini yani çamaşır bulaşık,

ütü vb. gibi işleri “ben yaparım” diyenlerin oranı % 46,5 iken çalışmayanlarda %72,3’tür. Yine çalışan kadınlardan %12,1’i bu tür işleri tüm aile fertlerinin ortaklaşa yaptığını belirtirken çalışmayan kadınların sadece %1,2’si tüm aile fertlerinin ortaklaşa yaptığını belirtmiştir. bu sonuçlardan çalışan kadınlara aile içinde yardım ve desteğin daha fazla olduğu söylenilebilir. Çalışan kadınların %10,1’i ev işlerinde kendisine yardım edecek birini çalıştırırken; çalışmayan kadınlardan ancak %3,9’u ev işlerinde kendisine yardım edecek birini çalıştırabilmektedir.

Çalışan kadınlar görece olarak aile içi işbölümünde çalışmayan kadınlara göre farklılaşma yaşıyor olsalar bile çifte iş yükü altında ezildikleri; ev işleri, çocuk bakımı ve iş hayatı arasında yıprandıkları göz ardı edilmemelidir.

3.2.4. Kentsel Hizmetler

Kadınlara güvenli ve temiz bir çocuk parkı, yeşil alan, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri, elektrik, su, telefon faturalarını yatarabilecekleri yakın bir şube, süper marketler ve alışveriş merkezleri, düşük maliyetli etüd merkezi, kreş ya da çocuk yuvası, spor yapmak için gidebilecekleri düşük maliyetli bir spor salonu, hukuki konularla ilgili olarak ücretsiz danışabilecekleri bir yer, koşu ve yürüyüş parkuru, mesleki beceri edindiren bir kurs, uğınmaevi gibi hizmetlerden hangilerinin mahallelerinde olmasının kadınlar için önemli olduğu sorulmuş; oturdukları semtlere göre bazı isteklerinde farklılaşmalar gözlenmektedir birlikte genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Kadınların %50,1’i mahallelerinde güvenli ve temiz bir çocuk parkı ve yeşil alanın olmasını isterken geri kalanı gereksiz görmüştür; %40,2’si mesleki beceri edindiren bir kursun, %39’u düşük maliyetli bir spor salonunun, %35,2’si süper marketler ve alışveriş merkezlerinin, %34,7’si sinema, tiyatro vb. eğlence yerlerinin, %34’ü koşu ve yürüyüş parkurunun, %28’i elektrik, su, telefon faturalarının yatırılacağı yakın bir şubenin, %26,7’si hukuki konularda ücretsiz yardım alınabilecek bir danışma merkezinin, %20,7’si bir uğınmaevinin, %18,8’i düşük maliyetli etüd merkezi, kreş ya da çocuk yuvasının olmasını istediklerini belirtmişlerdir

Kadınlara mahallelerinde ya da semtlerinde kadınların bir araya gelebileceği bir merkez olmasını isteyip istemedikleri sorulduğunda ise kadınların %73,7'si mahallerinde ya da semtlerinde kadınların bir araya gelebileceği bir kadın merkezi olmasını isterken, %25,1'i bunu gerekli görmemiş, %1,2'si ise bu soruya hiç yanıt vermemiştir.

Çizelge 12: Kadınların Bir Kadın Merkezi İstekliliğini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	5	1,2
Evet	306	73,7
Hayır	104	25,1
Toplam	415	100,0

Kadın merkezinin olmasını isteyenler de bu merkezde ne tür faaliyetler yapılmasını istedikleri sorulduğunda ankete katılıp da Meram' da yaşayan kadınların %52,8'i, Karatay' da yaşayan kadınların %67,6'sı, Selçuklu' da yaşayan kadınların ise %68,1'i, bu soruya cevap vermiştir. İlçelere göre ihtiyaçların farklılık göstereceği düşünülerek her ilçede yaşayan kadınların istekleri ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Selçuklu' da yaşayan kadınların %27,2'si eğitim hizmetlerinin (okuma-yazma kursu, aile sağlığı eğitimi, çocuk gelişimi eğitimi, dini ve ahlaki eğitim, Kur'an kursu, seminerler vb.) olmasını, %21,1'i çeşitli beceri kurslarının (nakış, yemek pişirme vb.) olmasını, %15,2'si kadınlar arası yardımlaşma ve dayanışmanın olduğu bir merkez istediklerini belirtmiştir. Kadınların %14,1'i sadece sohbet ve kabul günlerinin (haftada ya da ayda bir kez bir araya gelip oturup, birine bir hediye, altın ya da belli bir miktar para verdikleri toplantılar, düzenlenmesini, %13,1'i sosyal ve kültürel faaliyetler (tiyatro, söyleşi, kadınlar matinesi vb.) düzenlenmesini, %5'i kendileri ve çocukları için rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesini, %5'i el emeklerinin satılabileceği kermeslerin düzenlenmesini, %3'ü okuma salonu ve kütüphanenin olmasını, %3'ü sadece kadınlar için bir kafeteryanın olmasını, %2'si çalışan kadınların çocukları için bakım hizmeti verilmesini, %2'si hukuki danışmanlık hizmetlerinin verilmesini, %2'si sportif faaliyetlerin bu merkezlerde yapılmasını istemişlerdir.

Karatay' da yaşayan kadınların %20,3'ü çeşitli beceri kurslarının olmasını (nakış, yemek pişirme, takı tasarımı vb.), %18,6'sı eğitim hizmetlerinin olmasını (aile planlaması

ęitimi, sağlık ęitimi, seminerler vb.), %16,1'i ise bu merkezin bir güzellik merkezi olmasını istediklerini belirtmiştir. Kadınların %10,2'si sadece sohbet ve kabul günlerinin lzenlenmesini, %8,3' sosyal ve kültürel faaliyetlerin (film gösterimi, tiyatro, gezi vb.) lzenlenmesini, %7,6'sı çocukları ve kendileri için eğlencelerin düzenlenmesini, %5,1'i el emeklerinin satılabileceği kermeslerin düzenlenmesini, %5,1'i sportif faaliyetlerin düzenlenmesini, %4,2'si çalışan kadınların çocukları için bakım hizmeti verilmesini, %2,5'i kendileri ve çocukları için rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesini, %2,5'i yardım faaliyetlerinin düzenlenmesini, %2,5'i kadınların sorunlarını zlmeye yönelik faaliyetler düzenlenmesini, %2,5'i oyun salonu (okey gibi) olmasını, %0,8'i kütüphane olmasını, %0,8'i sadece kadınlara yönelik ucuz bir kafeteryanın olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Meram' da yaşayan kadınların ise %16,92u eğitim hizmetlerinin olmasını (aile içi iletişim, ocuk gelişimi, tüketiciler bilinci, sağlık vb. konularda seminer ve konferanslar), %15,6'sı sohbet ve kabul günlerinin düzenlenmesini, %12,3' çeşitli beceriler kurslarının (nakış, dikiş, müzik vb.) olmasını istediklerini belirtmiştir. Kadınların %10,6'sı kendileri ve çocukları için eğlenceler düzenlenmesini, %10,1'i sosyal ve kültürel faaliyetlerin (tiyatro, film gösterimi vb.) yapılmasını, %10,1'i sportif faaliyetlerin yapılmasını, %7,3' yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin olmasını, %3,9'u oyun salonu (okey vb.) olmasını, %2,8'i el emeklerinin satılabileceği kermeslerin düzenlenmesini, %2,4' müzikli bir kafeteryanın olmasını, %2,2'si okuma salonu olmasını, %1,7'si güzellik merkezi olmasını, %1,7'si rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesini istediklerini belirtmişlerdir.

3.2.5.Kent İçi Hareketlilik ve Ulaşım

Kadınların kentsel alan içindeki hareketlilikleri kısıtlıdır. Kümbetoğlu kadınların genellikle hanenin ihtiyaçlarını karşılamak için pazar yerlerinde, hastane ve okul civarında hareketliliklerini sürdürmekte olduğunu, kendilerinden beklenen hizmetleri doğrultusunda kentteki konumlarının görünür bir hale geldiğini belirtmektedir.²³¹

²³¹ Kümbetoğlu, "Kentsel Alan ve Yerel ..." s.26

Çizelge 13: Kadınların Ne Kadar Sıklıkta Dışarı Çıktığını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Hiç	33	8,0
Haftada Bir	76	18,3
Haftada 2-3	122	29,4
Haftada 4-5	61	14,7
Haftada 5'ten Fazla	123	29,6
Toplam	415	100,0

Kadınların hareketlilik alanları sınırlı dahi olsa ne kadar sıklıkla kamusal alanda var olduklarını anlamak için kadınlara kapının önüne çıkmayı ve aynı apartmandaki komşuları ziyaret etmeyi bir kenara bırakarak ne kadar sıklıkta dışarı çıktıkları sorulduğunda %8'i hiç dışarı çıkmadığını belirtirken; %18,3'ü haftada bir kere, %29,4'ü haftada 2-3 kere, %14,7'si haftada 4-5 kere, %29,6'sı ise haftada 5 kereden fazla dışarı çıktığını belirtmiştir.

Çizelge 14: Kadınların Dışarı Çıkmasını Nelerin Etkilediğini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	2	,5
Eşim İzin Vermiyor	29	7,0
Ailem İzin Vermiyor	16	3,9
Eşimin Ailesi İzin Vermiyor	13	3,1
Kendime Ait Gelirim Yok	25	6,0
Evden Çıkmaya Korkuyorum	7	1,7
Ev İşleri ve Çocuk Bakımından Vakit Kalmıyor	49	11,8
Sağlık Nedeniyle	21	5,1
Toplu Ulaşım Aracı Yok ya da Yetersiz	11	2,7
İstedğim Zaman Çıkıyorum	242	58,3
Toplam	415	100,0

Kadınların dışarı çıkmasını nelerin etkilediği sorulduğunda %58,3'ü dışarı çıkmasını hiçbir şeyin etkilemediğini ya da kısıtlamadığını istedikleri zaman dışarı çıktıklarını belirtirken, %11,8'i ev işleri ve çocuk bakımı yeterince vakitlerini aldığı için dışarı çıkmaya vakitlerinin kalmadığını, %7'si eşinin ya da babasının izin vermediğini ya da kısıtladığını, %6'sı kendisine ait bir geliri olmadığı için dışarı çıkmasının güçleştiğini, %5,1'i sağlık sorunları ya da yaşlı olmaları nedeniyle dışarı istedikleri sıklıkta çıkamadıklarını, %3,9'u

ailesinin izin vermediğini ya da kısıtladığını, %2,7'si oturdukları semtin şehir merkezine uzak olduğunu ya da şehir merkezine yeterince sıklıkta toplu ulaşım aracı olmadığı için istedikleri sıklıkta dışarı çıkamadıklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan kadınların %0,5'i ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge 15: Eve Dönüş Saatlerini Ayarlarken Nelere Dikkat Ettiklerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	4	1,0
İstediğim Saatte Dönüyorum	82	19,8
Hava Kararmadan	205	49,4
Eş Yada Baba Evde Olmadan	83	20,0
Çocuklar Okuldan Dönmeden	30	7,2
Toplu Taşıma Araçlarının Saatlerine Göre	11	2,7
Toplam	415	100,0

Kadınlara çalışmak, işe ya da okula gitmek dışında dışarıda oldukları zamanlarda eve dönüş saatlerini neye göre ayarladıkları sorulduğunda %49,4'ü hava kararmadan önce, %20'si eşi ya da babası evde olmadan önce, %7,2'si çocuklar okuldan dönmeden önce eve döndüğünü belirtmiş; %2,7'si eve dönüş saatlerini toplu taşıma araçlarının saatlerine göre ayarladığını, 19,8'i ise istediği saatte eve dönebildiğini hiçbir şeye bağımlı hareket etmediğini belirtmiştir.

Çizelge 16: Kadınların Kent İçi Ulaşım Tercihlerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	3	,7
Yürüyerek	57	13,7
Belediye Otobüsüyle	88	21,2
Dolmuşla	118	28,4
Tramvayla	48	11,6
Taksiyle	6	1,4
Özel Otomobille	95	22,9
Toplam	415	100,0

Ankete katılan kadınların kent içi ulaşımında %28,4'ünün dolmuşla, %22,9'unun özel otomobille, %21,2'sinin belediye otobüsüyle, %11,6'sının tramvayla, %1,4'ünün taksiyle kullanılmayı; %13,7'sinin ise yürümeyi tercih ettiği saptanmıştır.

Yapılan bazı çalışmalar; kadınların yol üzerinde daha çok durdukları için daha kısa mesafeli yolculuklar yaptıkları, ortalama olarak daha düşük gelire sahip olduklarından daha az devingenlik içinde buldukları, özel otomobil sahipliği ve kullanımı oranlarının çok düşük olduğundan toplu taşıma araçlarını daha çok kullandıkları gibi saptamalarda bulunmuştur.²³²

Çizelge 17: Kent İçi Ulaşım Tercihlerini Belirleme Kriterleri

	Hiç etkili değil		Etkili değil		Etkili		Çok etkili		En etkili	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
En Ucuz Ulaşım Yolu Olması	153	36,9	65	15,7	81	19,5	21	5,1	67	16,1
En Çabuk Ulaşım Yolu Olması	95	22,9	33	8,0	129	31,1	41	9,9	90	21,7
Başka Ulaşım Aracı Olmaması	236	56,9	81	19,5	41	9,9	6	1,4	22	5,3
Daha Güvenli Olması	164	39,5	57	13,7	89	21,4	32	7,7	46	11,1
Daha Az Kalabalık Olması	175	42,2	75	18,1	79	19,0	20	4,8	38	9,2
Saatlerinin Daha Düzenli Olması	164	39,5	48	11,6	95	22,9	35	8,4	42	10,1

Konya'da özel otomobille yolculuk yaptığını söyleyen kadınların oranının (%22,9) bazı toplu taşıma araçlarını kullananlara göre (belediye otobüsü ve tramvay gibi) daha yüksek olması yapılan diğer çalışmalarla çelişir görünmesine rağmen, otomobille yolculuk ettiğini söyleyen kadınların bağımlı hareket ettikleri için (eşlerinin ya da ailedeki bir erkeğin eşliğinde seyahat ettikleri için) otomobili kullandıkları, otomobil sahipliği oranının (Çizelge 9'da görüldüğü üzere) %7,7 ile sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Kadınlara kent içinde yürüyerek ya da herhangi bir ulaşım aracıyla bir yerden bir yere giderken Çizelge 18'de görülen konuların kendilerini ne kadar rahatsız ettiği sorulduğunda bu soruya yanıt veren kadınların en çok %54,4'ünün gasp ya da kapkaçtan korktukları, %49,4'ünün satıcılardan ya da dilencilere rahatsız oldukları, %43,6'sının kaldırım, yol tamiri ya da yapım çalışmalarından rahatsız oldukları tespit edilmiştir. Buna karşın kadınların %62,7'si yürürken karşılarına sık sık üst ya da alt geçitlerin çıkmasından hiç rahatsız olmadıklarını, kadınların pazar ya da çocuk arabasıyla yürürken eksikliğini hissedebilecekleri düşünülerek sorulan kaldırımlarda rampa olmamasının kadınların %54,9'unu hiç etkilemediği, yayalara tanınan geç (yeşil) işaretinin süresinin azlığından %49,9 oranında kadının hiç rahatsız olmadığı tespit edilmiştir.

²³² Alkan, *Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekanın Düzenlenmesi...*, s.6-7

Çizelge 18: Kadınlar Kent İçi Ulaşımında Rahatsız Olduğu Konuları Gösteren Dağılım

	Hiç		Bazen		Hep	
	N	%	N	%	N	%
Kaldırımların arabalar tarafından işgal edilmiş olması	100	24,1	141	34,0	163	39,3
Sürekli alçalıp yükselen kaldırımlar	149	35,9	131	31,6	125	30,1
Kaldırımlarda rampa olmaması	228	54,9	111	26,7	65	15,7
Kaldırım, yol tamir ya da yapım çalışmaları	78	18,8	181	43,6	181	43,6
Karşıma üst ya da alt geçitlerin çıkması	260	62,7	97	23,4	46	11,0
Yayalara tanınan geç(yeşil) işaretinin süresinin azlığı	207	49,9	111	26,7	84	20,2
Sokak ve cadde aydınlatmalarının yetersiz olması	124	29,9	134	32,3	142	34,2
Bakışla, sözle rahatsız (taciz) edilmek	132	31,8	105	25,3	160	38,6
Sokak çocukları	159	38,3	120	28,9	124	29,9
Satıcılar ya da dilenciler	74	17,8	124	29,9	205	49,4
Gasp ya da kapkaç korkusu	90	21,7	89	21,4	225	54,2

3.2.6. Aile İçi Şiddet

Dünyanın her yerinde aile içi şiddet genellikle özel hayatın mahremiyet alanında görülen son derece hassas bir konudur. Türkiye’de aile içi şiddet çalışmalarının sosyolojik araştırma alanına girişi oldukça yenidir ve 1980’li yıllardan sonra kamuoyunda kadın ve çocuk haklarına yönelik duyarlılığın gelişmesiyle birlikte başlamaktadır. Mevcut aile içi şiddet araştırmaları daha çok kadına yönelik şiddeti kapsayan çalışmalardır.²³³

Kadına yönelik şiddet tanımında, Birleşmiş Milletler’ in Pekin’ de Eylül 1995’te yapılan 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu’nda yer alan metin esas alınmıştır. Bu metne göre; kadına yönelik şiddet kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesi ile veya acı çekmesi ile sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ster toplum önünde ve ister özel hayatta meydana gelmiş olsun cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir²³⁴. Bu tanımda da belirtildiği gibi kadına yönelik şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik, veya ekonomik olabilir.

³³ Helga Rittersberger-Tılıç, “Aile içi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım”, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek , Ed.Oya Çitci , TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Deleme Merkezi Yayını, Ankara, Aralık 1998,s.119.

³⁴ www.usconsulate-istanbul.org.tr, (12.10.2003)

Fiziksel şiddet;²³⁵ aile içi şiddetin en sık olarak uygulanan biçimidir. Sarsma, hırpalama, tokat atma, dayak atma, bireye cisimler atma, duvarlara vurma, saçından tutup yerlerde sürüklenme, itme, sopa ve odun ile dövme, ellerini kollarını bağlama, zorla cinsel ilişkide bulunma, kesici delici aletlerle üzerine yürüme, ve bunları kullanarak kişiyi yaralama, ateşli silahlar kullanma, kişileri öldürme gibi durumlar fiziksel şiddet uygulamalarıdır.

Psikolojik (duygusal) şiddet ;²³⁶ kişiye bağırma, başkaları önünde küçük düşürme, gururunu incitme, kişiyi fiziksel şiddet uygulamakla tehdit etme, kişinin duygu ve düşüncelerini açıkça ifade özgürlüğünü elinden alma, kendi gibi düşünüp davranmaya zorlama, kişinin hareket özgürlüğünü kısıtlama, kendi aile bireyleriyle veya arkadaşlarıyla iletişimin yasaklama, kişinin istediği gibi giyinme özgürlüğünü kısıtlama gibi fiziksel bir baskı olmaksızın uygulanan ve ruh sağlığını bozucu eylemlerin tümü bu kapsamdadır.

Cinsel şiddet;²³⁷ kadının rızası olmadan cinsel ilişkiye, istemediği cinsel ilişki şekillerine ve ya cinsel davranışlara vb. zorlama olarak tanımlanabilir. Çoğu erkeğin cinsel alanda da karısı üzerinde evlilik bağıyla mutlak kullanım hakkına sahip olduğu görüşünü benimsediği söylenebilir.

Ekonomik şiddet;²³⁸ kişilerin çalışma ve gelir sağlama özgürlüklerinin ellerinden alınması mal alıp satmalarının engellenmesi, gelirlerine el konulması, gelir sağlamak üzere çalıştırılmaya zorlanması gibi eylemlerdir.

Çizelge 19: Kadınların Şiddete Maruz Kalıp Kalmadığını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	3	,7
Evet	68	16,4
Hayır	344	82,9
Toplam	415	100,0

²³⁵ www.aile-hekimligi.uludag.edu.tr. (11.10.2003)

²³⁶ a.g.m.

²³⁷ Neslihan Sümer, "Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet", **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Ed.Oya Çitci, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Deleme Merkezi Yayını, Ankara, Aralık 1998, s.133-134.

²³⁸ www.aile-hekimligi.uludag.edu.tr. (11.10.2003)

Kadınlar kendilerine şiddet uygulandığında çoğunlukla utanmakta ve kimseye bundan söz edememektedirler. Yetiştirilme tarzları gereği, o şiddeti hak ettiklerini düşünüp şiddete maruz kalanın sadece kendileri olduğunu sanarak, uğradıkları saldırıyı münferit bir olay olarak değerlendirmektedirler.²³⁹ Konya’da yaşayan kadınların %82,9’u kendisinin ya da herhangi bir yakınının dayak, küfür, aşağılama, parasız bırakılma gibi davranışlara maruz kalmadığını, %16,4’ü ise kendisinin ya da bir yakınının bu tür davranışlara maruz kaldığını belirtirken, %0,7’si bu soruya cevap vermek istememiştir.

Çizelge 20: Kadınların Eğitim Düzeyleri ve Şiddete Maruz Kalmaları

	Cevapsız	Şiddete Uğrayanlar	Şiddete Uğramayanlar	Toplam
Cevapsız	1 %50		1 %50	2 %100
Okur-Yazar Değil		2 %22,2	7 %77,8	9 %100,0
İlkokul	1 %0,7	24 %17,3	114 %82,0	139 %100,0
Ortaokul	1 %1,9	9 %17,3	42 %80,8	52 %100,0
Lise		21 %17,1	102 %82,9	123 %100,0
Üniversite		10 %13,2	66 %86,8	76 %100,0
Y.Lisans/Doktora		2 %14,3	12 %85,7	14 %100,0
Toplam	3 %0,7	68 %16,4	344 %82,9	415 %100,0

Okur-yazar olmayan kadınların %22,2’si, ilkokul mezunlarının %17,3’ü, ortaokul mezunlarının %17,3’ü, lise mezunlarının %17,1’i, üniversite mezunlarının %13,2’si, yüksek lisans ya da doktora mezunlarının ise %14,3’ü kendisinin ya da bir yakınının şiddete uğradığını belirttiğine göre eğitim düzeyi arttıkça kadınların şiddetle da az karşılaştıklarının söyleyecek kadar oranlarda bir değişiklik gözlenmemektedir.

²³⁹ M.Canan Arın, “Kadına Yönelik Şiddet”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed.:A.B.Mirzaoğlu, Kor.O.Baydar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998,s.203.

Çizelge 21’de görüldüğü üzere kadınların %5,8’i kendisinin ya da bir yakınının sözle aşağılama ya da küfüre; %1,4’ü parasız bırakılmaya; %1,4’ü dayığa; %3,6’sı sözle aşağılama, küfür, parasız bırakılma ve dayığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra kadınların %5.5’i “yanıt yok” seçeneğini tercih etmiş, %82,2 oranında kadın ise bu soruyu hiç cevaplamamıştır.

Çizelge 21:Kadınların Ne Tür Bir Şiddet Gördüğünü Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	341	82,2
Sözle Aşağılama/Küfür	24	5,8
Parasız Bırakılmak	6	1,4
Dayak	6	1,4
Hepsi	15	3,6
Yanıt Yok	23	5,5
Toplam	415	100,0

Kadınlara uygulanan fiziksel şiddetin boyutlarını algılayabilmek için geçtiğimiz yıllarda Konya Kadın Sığınma Evi’nde kalan 75 kadın ve çocuğun, kadınlara uygulanan şiddete dikkat çekmek amacıyla “şiddet aletleri” adı altında düzenlediği sergi şiddetin boyutlarını gözler önüne sermiştir. Sergide; ütü, merdane, elektrik kablosu, oklava, zincir, kıryma makinesi, bıçak, hortum ile çaydanlık içinde kaynamış su, kızarmış yağ ve kezzap gibi vücuda zarar veren alet ve maddeler bulunmaktaydı.²⁴⁰

Kadın bedenine eşi veya ailesinin diğer erkekleri tarafından fiziki baskınır uygulanmasına tarih boyunca rastlanmaktadır.²⁴¹ Ev içinde şiddete maruz kalan kadınlar için destek politikaları yok denecek kadar azdır. Bu konuda en önemli kilometre taşlarından biri ilk kez 1972 yılında Londra’nın Chiswick semtinde, fiziksel şiddete maruz kalıp gidecek yer arayan kadınların sonunda birlikte bir evde oturmaya başlamasıyla ortaya çıkan kadın sığınaklarıdır. Kadınlar yaşamlarını kurtarma sorununu bu şekilde halletmişlerdir. Sığınakları

²⁴⁰ www.ntv.com.tr, (12.10.2003)

²⁴¹ Şahika Yüksel, “Eş Dayığı ve Dayığa Karşı Dayanışma Kampanyası”, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakı Açısından Kadınlar, Yayına Hazırlayan: Şirin Tekeli,İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.348.

kadınlara en büyük yararlarından biri dayak yiyenin yalnızca kendileri olmadığını göstermesi, dayanışma kavramını geliştirmesidir.²⁴²

Konya’da daha önceki bölümde detaylı olarak incelediğimiz Selçuklu Belediyesinin Şefkat Evlerinin yanı sıra, sığınma evinin taşınması gereken özelliklere sahip olmamakla birlikte sokakta kalmış, gidecek yeri olmayan kadınların barındığı ŞEVKAT-DER’ e ait bir kadın misafirhanesi bulunmaktaydı ancak faaliyetlerine şu an devam etmemektedir. Bu misafirhaneler tam olarak kadın sığınmaevi olmasalar bile Konya’da yaşayan kadınların bu tür misafirhanelerin varlığından haberdar olup olmadığını tespit etmek için sorduğumuz soruya kadınların %57,6’sı Konya’da bir kadın sığınma evi olduğu, %27,2’si bilmediği, %12,8’i emin olmadığı, %2,2’si ise böyle bir sığınma evi olmadığı yönünde cevap vermiştir.

Çizelge 22: Kadınların Konya’da Bir Sığınmaevinin Varlığı Hakkındaki Bilgilerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	1	,2
Evet, Var	239	57,6
Emin Değilim	53	12,8
Bilmiyorum	113	27,2
Hayır, Yok	9	2,2
Toplam	415	100,0

Kadınların evde şiddete uğradıkları zaman gidebileceği böyle bir sığınma evinin gerekli olup olmadığı sorulduğunda ise ankete katılan kadınların %87,5’i böyle bir sığınma evinin kesinlikle gerekli olduğunu, %9,9’u bir fikrinin olmadığını, %2,7’si ise kesinlikle gerekli olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 23: Kadınların Sığınma Evinin Gerekliliğine Bakışlarını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Evet, Kesinlikle Gerek Var	363	87,5
Bilmiyorum, Fikrim Yok	41	9,9
Hayır, Kesinlikle Gerek Yok	11	2,7
Toplam	415	100,0

¹² Arm, a.g.m., s.209.

Kadınların %87,5'i sığınma evini gerekli gördüğünü belirtmiş olmasına rağmen "Böyle bir yer olsa evi bırakıp gider miydiniz?" sorusuna %48,9'u olumsuz cevap vermiştir. %32,8'i gerek duyarsa gidebileceğini, %12,8'i emin olmadığını, %5,5'i ise gideceğini ifade etmiştir.

Çizelge 24: Kadınların Sığınma evine Gidip Gitmeyeceğini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Evet	23	5,5
Gerek Duyarsam	136	32,8
Bilmiyorum, Emin Değilim	53	12,8
Hayır	203	48,9
Toplam	415	100,0

Kadınların gelir getirici bir faaliyette bulunup bulunmamasının sığınma evine gitme konusundaki fikirlerini etkileyip etkilemediği araştırmak istenerek bu iki değişken arasında yapılan chi-square testine göre: "Hesaplanan p değeri $0,657 > 0,05$ olduğundan gruplar arasında fark anlamsızdır." χ^2 test sonuçlarına baktığımızda $0,05$ serbestlik dereceli χ^2 değerinin χ^2 hesap değeri $9,526$ olup buna ilişkin p değeri $0,657$ 'dir. Bu değer test için seçmiş olduğumuz anlam seviyesi olan $0,05$ 'ten büyük olduğu için gruplar arasında bir ilişki yoktur $0,05$ anlam seviyesinden 12 serbestlik dereceli χ^2 tablo değeri $21,03$ 'tür. Hesap ettiğimiz değeri bu değerden küçük olduğu için gruplar arasındaki fark anlamsızdır.

Çizelge 25: Kadınların Çalışması İle Sığınmaevine Gidip Gitmeyeceği Arasındaki İlişkiyi Gösteren Analiz Çizelgesi

		Böyle Bir Yer Olsa Evi Bırakıp Gider Miydiniz?				Toplam
		Evet	Gerek Duyarsam	Bilmiyorum Emin Değilim	Hayır	
Çalışan Kadınlar	Gözlenen değer	5	33	9	52	99
	Beklenen değer	5,5	32,4	12,6	48,4	99,0
	Toplamdaki yüzdesi	5,1	33,3	9,1	52,5	100,0
Önceden Çalışanlar	Gözlenen değer	1	16	4	16	37
	Beklenen değer	2,1	12,1	4,7	18,1	37,0
	Toplamdaki yüzdesi	2,7	43,2	10,8	43,2	100,0
Emekliler	Gözlenen değer	3	5	3	11	22
	Beklenen değer	1,2	7,2	2,8	10,8	22,0
	Toplamdaki yüzdesi	13,6	22,7	13,6	50,0	100,0
Çalışmayanlar	Gözlenen değer	14	81	37	124	256
	Beklenen değer	14,2	83,9	32,7	125,2	256,0
	Toplamdaki yüzdesi	5,5	31,6	14,5	48,4	100,0

Çizelge 25'e baktığımızda; çalışan kadınların sadece %5,1'inin sığınmaevine gidebileceğini, %33,3'ünün eğer gerek duyarsa gidebileceğini, %9,12'sinin emin olmadığını ve %52,5'inin gitmeyeceğini görüyoruz. Çalışan kadınlar ekonomik olarak eşlerinden bağımsız oldukları için sığınmaevine gitmelerine gerek kalmadan kendi hayatlarını kurabilecekleri için sığınmaevine gitmeyi istememeleri normal karşılanabilir. Ancak çalışmayan kadınların da %5,5'inin sığınmaevine gidebileceğini, %31,6'sının gerek duyarsa gidebileceğini, %14,5'inin emin olmadığını, %48,4'ünün ise gitmeyeceğini görüyoruz. Çalışmayan kadınların da hemen hemen yarısı sığınmaevine gitme fikrine sıcak bakmamaktadır.

Kadınlar genellikle kültürden öğrendikleri iyi ve fedakar eş rolüne ters düşecek şekilde davranmamaya çalışmakta ve kendi evlerinde de gördükleri (baba-ağabey) şiddeti benimsemekte ve koca evinde de karşılaştığında bundan kolay kolay yakınmamaktadır. Çünkü içinde buldukları kültürün değerleri gereğince kadın aile içinde şiddete maruz kalsa bile bunu çevreye anlatmamalıdır, gizlemek ve aile bütünlüğünü korumak ideal eşin en önemli erdemleri arasında gelmektedir.²⁴³

3.2.7.Yerel Siyasete Katılım ve Temsil

Kadınların yerel seçimlerde nelere dikkat ederek oy kullandıkları sorulduğunda kadınların %38,1'i kendi istediği partiye, %30,4'ü kendi istediği adaya, %8,2'si eşinin oy verdiği parti ya da adaya, %1,2'si bir yakınının söylediği parti ya da adaya oy verdiğini belirtirken; %16,6'sı oy kullanmadığını, %2,2'si boş oy kullandığını, %1,9'u hatırlamadığını, %1'i oyunu rastgele kullandığını belirtmiştir.

Çizelge 26: Kadınların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Şekillerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	2	,5
Kendi İstedğim Adaya Verdim	126	30,4
Kendi İstedğim Partiye Verdim	158	38,1
Bir Yakınımın Söylediği Parti Yada Adaya Verdim	5	1,2
Eşim Kime Oy Verdiyse Ona Oy Verdim	34	8,2
Oyumu Rastgele Kullandım	4	1,0
Boş Oy Kullandım	9	2,2
Hatırlamıyorum	8	1,9
Oy Kullanmadım	69	16,6
Toplam	415	100,0

Kadınlara belediyeyi ilgilendiren her hangi bir konuyla ilgili başvuruların ya da şikayetleri olup olmadığı sorulduğunda %77,8'i herhangi bir başvuru ya da şikayetleri olmadığını, % 13,3'ü telefonla başvuruda bulunduğunu, %6,5'i belediyeye giderek başvurduğunu belirtmiş; %2,4'ü ise herhangi bir yanıt vermemiştir.

²⁴³ Sömer, a.g.e., s.133.

Gökçe'nin Konya'da yaptığı bir çalışmada deneklerden şahsi yada herhangi bir kentsel sorun nedeniyle belediyeye başvuran kadınların oranı toplam yüzde 19,3; erkeklerin oranı toplam yüzde 34,4 olarak bulunmuştur. Hiç başvurmayanlar oranında kadınların oranı yüzde 80.6 ile erkeklerinki yüzde 65,6 olarak tespit edilmiştir.²⁴⁴

Gökçe araştırmasında kadınlar ve erkeklerin sorun çözme yöntemleri açısından biraz farklı yöntemleri tercih ettiklerini tespit etmiştir. Kadınlar en çok başkanla görüşme (%71.4) telefon (%31.7), dilekçe (%25.9) ve yetkililerle yüz yüze görüşme (%19.1) yöntemlerini tercih ederken; erkekler yetkililerle yüz yüze görüşme (%80.9), dilekçe (%74.1), telefon (%68.3), başkanla görüşme (%28.6) ve yerel dini liderler aracılığı yöntemlerini kullanmaktadırlar.²⁴⁵

Belediyeye giderek başvuran ya da telefonla başvuranlara şikayet konularının ne olduğu sorulmuş, ancak şikayetçi olanlardan %8,7'si cevap vermemiştir.

Çizelge 27: Kadınların Şikayet Konularının Dağılımı

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap Vermeyenler	331	79,8
Kanalizasyon	14	3,4
Çöp	18	4,3
Su Baskını	5	1,2
Yol	11	2,7
Hava Kirliliği	2	,5
Gürültü	8	1,9
İşsizlik	3	,7
Maddi Yardım	6	1,4
Çocuk Parkı ya da Yeşil Alan	7	1,7
Hukuka Aykırı Uygulamalar	10	2,4
Toplam	415	100,0

Şikayette bulunanların en fazla şikayetçi oldukları konu %21,4'lük oranla çöp sorunudur, onu %16,7'lik oranla kanalizasyonla ilgili sorunlar izlemekte, üçüncü sırada ise %13,1'lik oranla yollarla ilgili sorunlar gelmektedir. Hukuka aykırı uygulamalar hakkında şikayetçi olanların oranı %11,9, gürültüyle ilgili olarak şikayetçi olanların oranı %9,5, çocuk

¹⁴ Gülise Gökçe, "Yerel Yönetimlerde Katılma ve Etkinlik -Konya Örneği", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2000, s.154

¹⁵ a.g.e., s.154

parkı ya da yeşil alanlarla ilgili başvuruların oranı %8,3, maddi yardım için başvuruların oranı %7,1, su baskınlarıyla ilgili başvuruların oranı %5,9, işsizlikle ilgili başvuruların oranı %3,6, hava kirliliği ile ilgili başvuruların oranı ise %2,4'tür.

Belediyeye telefonla ya da giderek başvurulara bu başvurularından bir sonuç alıp almadıkları sorulduğunda ise cevap verenlerin %55,5'i başvurularının olumlu sonuçlandığını, %7,7'si işlemlerin hala sürdüğünü, %11,1'i sonuçları takip etmediğini, %25,6'sı ise sonuç alamadığını belirtmiştir.

Çizelge 28: Belediyeye Başvuran Kadınların Başvuru Sonuçlarını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	325	78,3
Evet	50	12,0
İşlemler Sürüyor	7	1,7
Takip Etmedim	10	2,4
Hayır	23	5,5
Toplam	415	100,0

Ankete katılan kadınlardan bir sorun yaşadığı halde belediyeye başvurmayanlara bunu nedenini sorduğumuzda %24,1'i yetkililerin ilgilenmeyeceğini düşündüğü için başvurmadığını, %12,3'ü başkaları ilgilensin diye düşündüğü için başvurmadığını, %11,3'ü ne yapacağını bilmediği için başvurmadığını, %7'si zamanı olmadığı için başvurmadığını, %0,7'si ise kendisinin yerine eşinin ya da babasının başvurduğunu belirtmiştir.

Çizelge 29: Kadınların Neden Şikayetçi Olmadıklarını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	185	44,6
Yetkililerin ilgilenmeyeceğini Düşündüm	100	24,1
Ne Yapacağımı Bilmiyordum	47	11,3
Başkaları ilgilensin diye Düşündüm	51	12,3
Zamanım Yoktu	29	7,0
Benim Yerime Eşim ya da Babam Başvurdu	3	,7
Toplam	415	100,0

Konya'da yaşayan kadınların belediyeye sorunlarını aksettirip aksettiremediğini anlamak için sorduğumuz soruların ardından, belediyenin de kadınlara yönelik olarak ne tür

faaliyetlerde bulunduğunu, kadınların sorunlarını tespit edip bu sorunlara yönelik çözümler üretip üretmediğini tespit etmek için ankete katılan kadınlara belediyenin bir kadın olarak onların sorunlarını araştırıp, çözüm getirmeye yönelik herhangi bir girişimi olup olmadığı sorulmuştur. Ankete katılan kadınların %89,9'u böyle bir girişimin olmadığını, %7,7'si ise olduğunu belirtirken %2,4'ü bu soruya cevap vermemiştir. Belediyenin bu tür bir girişimi olduğunu söyleyen kadınlara belediyenin ne tür bir faaliyeti olduğu sorulduğunda ise bir kaç mesleki beceri edindiren kursları örnek verilmiştir.

Çizelge 30: Belediyenin Kadınların Sorunlarını Çözmeye Yönelik Bir Girişimi Olup Olmadığını Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	10	2,4
Evet	32	7,7
Hayır	373	89,9
Toplam	415	100,0

Konya'da yaşayan kadınların kentte yaşayan yurttaşlar olarak yerel siyasete katılmak, belediyenin kararlarını ve uygulamalarını etkilemek konusunda ne kadar istekli olduklarını anlamak için sorulan soruya; ankete katılan kadınların %47,2'si belediyenin karar ve yönetimlerine halkın katılımının sağlanması gerektiği cevabını vermişlerdir. %18,8'i bu konuda herhangi bir fikri olmadığını, %15,2'si belediyelerin seçimlerden sonra yapacakları konularda halkı bilgilendirmeleri gerektiğini ve bu bilgilendirmenin yeterli olduğunu, %10,4'ü halkın seçimlerde oy kullanmasının yeterli olduğunu belediyenin kendi programını uygulaması gerektiğini, %7,7'si belediyelerin yaptıkları işler kimi ilgilendiriyorsa o kişilere danışmaları gerektiğini belirtmiş; %0,7'si ise bu soruya hiç yanıt vermemiştir.

Çizelge 31: Kadınların Yerel Siyasete Katılım Konusundaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	3	,7
Bunlar Belediyenin İşİ	43	10,4
Halkı Bilgilendirsinler, Bu Yeterli	63	15,2
Yaptıkları İş Kimi İlgilendiriyorsa Onlara Danışmalılar	32	7,7
Halk Katılımı Sağlanmalı	196	47,2
Fikrim Yok	78	18,8

Gökçe'nin Konya'da yaptığı bir çalışmada sorulan benzer bir soruya ankete katılanların verdiği cevaplara göre karar alma süreçlerinde halkın görüşlerine başvurulmasına erkekler (%76.4) kadar kadınlar da (%73.5) olumlu bakmaktadırlar. Benzer sonuçlar aynı şekilde diğer sınıflamalar için de geçerlidir. Bu sınıflamalarda da oranlar birbirine çok yakındır. Karar alınırken mutlaka halkın istek ve beklentilerinin dikkate alınması gerektiği görüşünü yüzde 73.9 ile erkekler ve yüzde 69.0 ile de kadınlar savunmuşlardır. Hatta en azından bilgi verilmesi gerektiği görüşünü savunanlar arasında kadınların oranı daha yüksektir. Bu görüşü kadınların yüzde 68.4'ü ve erkeklerin yüzde 65.6'sı paylaştıklarını ifade etmişlerdir.²⁴⁶Gökçe bu sonuçlara göre kadınların ve erkeklerin birbirine yakın oranlarda karar alma süreçlerinde halkın görüşlerine başvurulması gerektiğine olumlu bakmalarını cinsiyetin konuya bakışta çok da belirleyici bir rol oynadığı şeklinde yorumlamıştır.²⁴⁷

Ülkemizde kadınların siyasal temsilinin önündeki en önemli engellerden biri siyasal kültür, daha açık bir ifadeyle, siyasi partilerin erkek egemen yapısıdır. Siyasi partilerin karar organlarındaki kadın temsil oranları genel siyasetteki kadın temsil oranlarından farklı değildir. Siyasi partilerde kadınlar, politikayı belirleyen kademelerde değil, partiye destek veren yan-destek kuruluş olarak örgütlenmiş kadın kollarında yoğunlaşmıştır. Siyasi partilerin büyük çoğunluğunun tüzüğü ve kadın kolları yönetmeliği, bu kolları etkisiz, yetkisiz ve bütçesiz bırakmıştır.

Çizelge 32: Kadınların Yerel Siyasette Kadın Varlığının Az Oluşunun Nedenleri Hakkındaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	2	,5
Erkek Egemen Sistemin Hakim Olması	140	33,7
Kadınların Eğitimsizliği	127	30,6
Kadınların Maddi Gücünün Olmaması	35	8,4
Kadınların İstememesi	39	9,4
Kadınların Asıl Görevi Annelik ve Evişleri	23	5,5
Kadınların Kendilerine Yeterince Güvenmemesi	5	1,2
Bilmiyorum	44	10,6

²⁴⁶Gökçe, a.g.e., s.154

²⁴⁷ a.g.e., s.154

Kadınlara belediye meclislerinde ve belediye başkanlıklarında kadınların oranının %1 civarında olduğu yani kentleriyle, mahalleleriyle ilgili kararların alındığı meclislerde 100 kişiden ancak 1-2 kişinin kadın olduğu hatta Konya’da hiç kadın olmadığı hatırlatıldıktan sonra bu durumun neden kaynaklandığı hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Ankete katılan kadınların bu soruya verdikleri cevaplarda ilk sırayı %33,7’lik bir oranla erkek egemen sistemin hakim olması alırken, ikinci sırada %30,6’lık bir oranla kadınların eğitimsizliği yer almıştır. Kadınların %10,6’sı ise bunun nedenini bilmediğini belirtmiştir. İlk iki nedenle oranları arasında büyük fark olmasıyla birlikte diğer şıklar şöyle sıranabilir; %9,4 kadınların stememesi, %8,4 kadınların maddi gücünün olmaması, %5,5 kadınların asıl görevinin annelik ve ev işleri olması, %1,2 kadınların kendine güveninin olmaması. Kadınların %0,5’i ise bu soruya cevap vermemiştir.

Çizelge 33: Kadınların Erkeklerden Oluşan Bir Meclisin Kadın Sorunlarına Duyarlılığı Hakkındaki Düşüncelerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap Vermeyenler	5	1,2
Evet	21	5,1
Belli Konularda	163	39,3
Fikrim Yok	51	12,3
Hayır	175	42,2
Toplam	415	100,0

Kadınların %42,2’si %99’u erkeklerden oluşan bir belediye meclisinin kadınların sorunlarını anlayamayacağını ve gereksinimlerini karşılayamayacağını belirtirken, %39,3’ü böyle bir belediye meclisinin ancak belli konularda kadınların sorunlarını anlayabileceğinin ve gereksinimlerini karşılayabileceğini, % 12,3’ü bu konu hakkında bir fikri olmadığını, %5,1’i ise böyle bir belediyenin kadınlarının sorunlarını anlayıp gereksinimlerini karşılayabileceğini belirtmiştir. Ankete katılan kadınların %1,2’si ise bu soruya cevap vermemiştir.

Kadınlara belediye başkanı ya da belediye meclis üyesi olmak isteyip istemedikleri sorulduğunda %62,4’ü bunu istemediğini, %36,1’i istediğini belirtmiş, %1,4’ü ise bu soruya cevap vermemiştir. Belediye başkanı ya da belediye meclisi üyesi olmak istemeyenlere neden

istememedikleri sorulduğunda ise %2,3'ü cevap vermemiş, %35,9'u bunun için yeterli eğitimi olmadığını, %22,8'i politikayı kirli bir iş olarak gördüğü için istemediğini, %9,6'sı eşinin yada babasının izin vermeyeceğini, %9,3'ü bunu erkek işi olarak gördüğünü, %6,6'sı seçilmek için yeterli desteği bulamayacağını, %6,2'si nasıl aday olunacağını bilmediğini, %3,5'i kendisinin yapabileceği bir iş olarak görmediğini, %2,3'ü maddi gücü olmadığını, %1,5'i çevrenin olumsuz karşılayacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Çizelge 34: Yerel Siyasete Katılmak İstemeyen Kadınların İsteksizlik Nedenlerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	162	39,0
Eşim/Babam İzin Vermez	25	6,0
Çevre Olumsuz Karşılar	4	1,0
Seçilmek İçin Yeterli Destek Bulamam	17	4,1
Yeterli Eğitimim Yok	93	22,4
Politika Kirli Bir İş	59	14,2
Bu Erkek İş	24	5,8
Maddi Gücüm Yok	6	1,4
Nasıl Aday Olunacağını Bilmiyorum	16	3,9
Benim Yapabileceğim Bir İş Değil	9	2,2
Toplam	415	100,0

Kadınlardan belediye başkanı ya da belediye meclis üyesi olmak istemediğini söyleyen kadınlara bunun nedeni sorulduğunda ilk sırada %36,8'lik bir oranla yeterli eğitimlerinin olmadığını söyleyenler yer almış, onu %23,3'lük bir oranla politikanın kirli bir iş olduğunu söyleyenler izlemiştir. Diğer nedenlerin oranları çok düşük olmasına rağmen soruya cevap veren kadınların %9,9'u babasının ya da eşinin izin vermeyeceğini, %9,5'i politikanın erkek işi olduğunu, %6,7'si seçilmek için yeterli desteği bulamayacağını, %6,3'ü nasıl aday olunacağını bilmediğini, %3,5'i kendisinin yapabileceği bir iş olarak görmediğini, %2,4'i yeterli maddi gücünün olmadığını, %1,6'sı çevrenin olumsuz karşılayacağını düşündüğü için belediye başkanı ya da belediye meclisi üyesi olmayı istemediğini belirtmiştir.

Kadınların görüştüğü grupları tespit edebilmek için sorulan sorular sonucunda %31,6'sının apartman ya da mahalledeki komşularla, %28,9'unun kendi arkadaşlarıyla

%17,6'sının kendi akrabalarıyla yine %17,6'sının eşinin akrabalarıyla, %4,1'inin eşinin arkadaşlarının aileleriyle daha sık görüştükları görülmüştür.

Ankete katılan kadınların %83,4'ünün üyesi olduğu herhangi bir dernek, vakıf, sendika, okul aile birliği, siyasal parti gibi herhangi bir kuruluşa üyeliğinin olmadığı, %5,3'ünün okul aile birliğine, %2,9'u kooperatife, %2,4'ü sosyal yardım amaçlı ya da sosyal faaliyetlerde bulunan bir dernek ya da vakfa, %1,7'si bir fikir örgütüne, %0,5'i ise bir kadın örgütüne üye olduğunu belirtmiştir. Araştırma konusuyla yakın ilgisi olduğu düşünülerek bir kadın örgütüne üye olduğunu belirten kadınlara hangi örgüte üye oldukları sorulduğunda bir takım dini cemaatlerin ismi verilmiştir.

Çizelge 35: Kadınların Üye Olduğu Kuruluşların Dağılımları

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	346	83,4
Okulaile Birliği	22	5,3
Sendika	4	1,0
Siyasal Parti	12	2,9
Kooperatif	12	2,9
Dernek Yada Vakıf	10	2,4
Fikir Örgütü	7	1,7
Kadın Örgütü	2	,5
Toplam	415	100,0

Sınırlı olan siyasal katılımı toplumsal katılım yoluyla yaygınlaştırma ve kararların alınmasında söz sahibi olma da, kadın derneklerine toplumsal dinamizmi hareketlendirecek ciddi bir görev yüklenmektedir. Gökçe; gönüllülüğün, kadınların hem yapısal hem psikolojik özellikleri hem de toplumsal konumuyla uygun düştüğünü belirtmektedir.²⁴⁸

Gönüllü kuruluşlar kar amacı gütmeyeğinden gerek kamu kuruluşlarından gerekse özel işletmelerden farklıdır. Katı kurallardan uzak, esnek bir çalışma sistemi vardır. Bu sistem, kadının özel alandaki eşlik, annelik ve ev kadınlığı rollerini tehdit etmediği gibi, zaman yaralama inisiyatifi kendilerinde olduğundan eve ait rollerini daha iyi bir biçimde

²⁴⁸ Birsen Gökçe, Kadınların Sivil Toplum Örgütlerinde Yer Almasını Etkileyen Dinamikler, **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, (Ed. Oya Çitci), TODAİE Yayını, Yayın No: 285, Ankara, 1998, s.453

gerçekleştirmelerine de olanak vermektedir. Gökçe'ye göre bir diğer dinamik de; derneklerin, kadının toplumsallaşmasının ve kamusal alana çıkışlarının bir aracı olmasıdır.²⁴⁹

Çizelge 36: Gönüllü Olarak Çalışma İstekliliklerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	1	,2
Evet	196	47,2
Zaten Çalışıyorum	13	3,1
Hayır	205	49,4
Toplam	415	100,0

Kadınlara yaşadıkları mahalleyi, semti ve Konya'yı ilgilendiren sorunların çözümü için gönüllü olarak çalışmayı düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda %47,2'si gönüllü olarak çalışabileceğini, %3,1'i zaten çalıştığını, %49,4'ü ise gönüllü olarak çalışamayacağını belirtmiştir. Gönüllü olarak çalışamayacağını söyleyen kadınlara nedeni sorulduğunda ise %27,6'sı buna ayıracak zamanı olmadığını, %25,7'si bunun kendisini ilgilendiren bir iş olmadığını, %19'u ailesinin ya da eşinin buna izin vermeyeceğini, %15,7'si yeterli dayanışmanın olmayacağını düşündüğünü, %6,7'si sağlığının elverişli olmadığını ya da yaşlı olduğunu, %5,2'si ise fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 37: Gönüllü Olarak Çalışmak İstemeyen Kadınların İsteksizliklerinin Nedenlerini Gösteren Dağılım

Cevap Şıkları	Kişi Sayısı N	Yüzde %
Cevap vermeyenler	205	49,4
Zamanım Yok	58	14,0
Ailem/Eşim İzin Vermez	40	9,6
Sağlığım Elvermez, Yaşlıyım	14	3,4
Benim İşim Değil	54	13,0
Yeterli Dayanışmanın Olacağını Düşünmüyorum	33	8,0
Fikrim Yok	11	2,6
Toplam	415	100,0

²⁴⁹ a.g.e., s.453

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kadınların tam yurttaşlık haklarına ulaşmakta izledikleri iki yoldan biri eşitlik kavramına dayanmaktadır ve erkeklerin sahip oldukları hakların kadınlara da tanınması alebini kapsamaktadır. Öteki yol yani farklar mücadelesi ise özel haklar gereksinimine dayanmaktadır ve kadınların özel yetenek, ilgi ve gereksinimleri dolayısıyla farklı haklar alebini içermektedir.²⁵⁰

İkinci yol benimsenerek yapılan araştırmada kadınların kentsel yaşam içindeki konumuyla bağlantılı sorunlarla gereksinimlerinin yerel yönetimlerin işlevleri bağlamında nasıl anlam kazanabileceğine ilişkin olarak bir çerçeve çizilmeye çalışıldı. İlk olarak, toplumsal cinsiyet kavramından ne anlaşıldığı, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ülenen ve farklı kültürlerin nasıl etkileri olduğu ortaya konuldu. Kentsel alanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl şekillendiği, cinsiyete dayalı iş bölümünün kadınların hayatına yansımaları, kentsel üretim sürecinde kadın emeğinin konumu ve çalışma hayatıyla birlikte yaşanan çifte iş yükünün kentsel alanda yaşayan kadınların hayatını nasıl etkilediği ortaya konuldu. çözümlenmeye elverişli bir kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışıldı.

Günümüze kadar uluslar arası metinlerde geçen toplumsal cinsiyet ve kentsel siyasetle ilgili maddelerin bazıları kadınlara ilişkin bilgi ve verilerin zenginleştirilmesi, üretim-yeniden üretim ve cinsiyetçi iş bölümü, kadın yoksulluğuyla mücadele ve ekonomik açıdan güçlendirme, kentsel güvenlik ve kadına yönelik şiddet vb. genel başlıklara ayrılarak incelendi.

Kentsel siyaset kavramı, konuları ve kadınlar için önemi vurgulandıktan sonra kadınların kentsel alandaki sosyo-politik sorunlarının neler olduğu ve kentsel siyasetteki toplumsal cinsiyet bakımsızlığı ortaya konuldu. Açığa çıkan başlıca sorun ve gereksinimlerin yerel yönetimler açısından anlam kazanabilmesi için öncelikle, kadınların ikincil ya da

²⁵⁰ E.Lombardo, "EU Gender Policy, Trapped in the Wollstonecraft Dilemma?", The European Journal of Women's Studies, Vol 10 (2), s.160'dan aktaran Mine Göğüş Tan, R.Nazlı Somel, "Eğitimde Destek Mekanizmalarına Yansımalarıyla Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği", A.İ.D., TODAİE Yayını, Ankara, Mart 2005, s.1-2

dışlanan konumunun bir güçlendirme bakış açısı gerektiği ileri sürüldü. Kadın-erkek eşitliği tartışmalarında gelinen son aşama olan (yasal eşitlik, kamusal destek politikaları, olumlu ayrımcılık, fırsat önceliği bakış açılarını da bünyesine katan) “toplumsal cinsiyetin merkezileştirilmesi”, güçlendirme kavramının tanımlanmasında temel alındı. Bu kavramı getirdikleri doğrultusunda yerel yönetimlerin katılım, temsil ve hizmet boyutlarındaki durumu tespit edilmeye çalışıldı. Araştırmaya konu olan Konya ilinin büyükşehir belediyesi başta olmak üzere merkez ilçe belediyelerindeki kadın temsili ve katılımı incelendikten sonra belediyelerin kadınlara yönelik somut faaliyetleri tek tek incelendi ve kadınların kentse- siyasetteki yokluğu ortaya konuldu.

Gerek Konya’da gerek tüm dünya genelinde eksik temsil önemli bir sorundur. Seçilmiş organlarda kadınların son derece düşük sayısal varlığına ilişkin görüşler başlıca iki türdür.²⁵ Bir görüşe göre kadınların oranının ne olduğu önemli değildir. Temsil zaten yansız ve soyut bir kavramdır ve buna göre herkes herkesi temsil edebilir. Öteki görüşe göre, kadınların eksik temsili önemli bir sorundur ve giderilmelidir. İkinci görüşte olanlar da başlıca iki kümeye ayrılır. Kimileri demokrasi, adalet, çağdaşlık vb. değerler adına kadınların seçilmiş organlarda daha yüksek oranlarda yer almaları gerektiğini vurgular. Etkin politikada daha çok sayıda kadın bulunmasının politik yaşamı zenginleştireceği, bu alana yeni değerler getireceği savından yola çıkanlar da bu kümede anılabilir. İkinci kümede bulunanlarsa, bir adım daha ilerleyip kadınlarla erkeklerin yaşayışları, sorunları ve gereksinimleri farklı olduğu, dahası her iki cins arasında toplumsal anlamda bir iktidar çatışması sorunu olduğu için kadınların eksik temsili önemserler. Burada, yaklaşımımız tabii ki son kümedeki görüşten yanadır.

Ancak, “kadınların temsili” dediğimiz şey, basitçe, seçilmiş kadınların sayısındaki artışla özdeş de değildir. Gerçek anlamda bir temsilden söz edebilmek için, biçimsel temsiller ötesinde kadınların kendi gereksinimlerini formüle edip politikleştirebilecekleri düzeneklerin varlığı gereklidir. Kuşkusuz, sayısal temsil önemlidir, ancak bütün temsil düzeneklerinin aslında bir amaç değil, araç olduğu anımsandığında, yeterli değildir. Kadınların politik temsili kadınların politik istemleri, politik programı demektir. Dolayısıyla, kadın politikacıları

²⁵ Phillips, *a.g.e.*, s.85.

politika sahnesindeki bireysel varlıkları, kadınların nesnel olarak farklı gereksinimlerinin etkili bir biçimde karşılanacağına güvencesi değildir. Bir kere, kadınların cinsleri adına konuşma güvenini elde edebildikleri, politika sahnesinde nitel bir değişim yaratabilecekleri, bir başka deyişle biçimsel temsilden gerçek temsile geçebilecekleri bir sayısal eşik vardır. Uluslararası kadın hareketince geliştirilip BM'in uluslararası hedefleri arasına da girmiş ve resmi kabul görmüş bulunan %30'luk "asgari temsil eşiği"ne ulaşmadan, kadınların kendi cinslerinin sorun ve gereksinimlerini temsil etmeleri olanaklı görülmemektedir.

Bu durumda, ilk olarak, yerel nüfusun yarısını oluşturan kadınların yerel meclislerde en az %30 oranında temsil edilmeleri zorunludur. Bu oranın güvence altına alınması, başta anayasa olmak üzere, siyasal partiler ve seçim yasalarında özel önlemler getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin ana kurumsal düzenek ve politikalara yerleştirilmesi anlamında kotanın tek başına yeterli olacağını söylemek olanaklı değildir. İkinci olarak, kadınlarca izlenebilir ve denetlenebilir bir yerel politik gündemin varlığı gereklidir. Çünkü kadın temsilcilerin meşruiyetleri, izlenebilirlikleri ve temsil edilenlerle aralarındaki bağ, başlı başına cinsiyetlerinden kaynaklanmayıp bu politik gündem üzerinden kurulacaktır. Bu noktada, yukarıda üzerinde durduğumuz kadın hareketinin yerel düzeyde örgütlenme durumu ve etkililik derecesi ya da ulusal kadın örgütlerinin yerel düzeye yönelttikleri ilginin düzeyi büyük önem taşır. Üçüncü olarak da siyasal partilerden başlayarak, yerel yöneticilere değin yayılan bir alanda, kadın-erkek eşitliğini politik gündemin merkezi konuları arasına yerleştirecek "zihniyet değişikliğini amaçlayan önlemler" öteki politikalarla birlikte uygulanmak durumundadır.

KAYNAKLAR

- AYDIN, Mustafa (2002) **Siyasetin Sosyolojisi Bir Sosyal Kurum Olarak Siyaset**, Açılım Cıtap, İstanbul.
- AGACINSKI, Sylviane (1998) **Cinsiyetler Siyaseti**, Dost Yayınları, Ankara.
- AKAL, Cemal Bali (1994) **Siyasi İktidarın Cinsiyeti**, İmge Kitabevi, Ankara.
- ALKAN, Ayten (2003) **Yerel Yönetimlerin Kadınların Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlılığı- Ankara Araştırması- (Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü)**
- ALKAN, Ayten (2003) **Kadınlar Tarafından, Kadınlarla Birlikte ve Kadınlar İçin Yerel Politika**, KASAUM-KADER Yayınları, Ankara.
- ARAT, Zehra F., “Kemalism and Turkish Women”, **Women and Politics**, 14(4), s.57-80.
- ARIN, M.Canan (1998) “Kadına Yönelik Şiddet”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed:A.B.Mirzaoğlu, Kor.O.Baydar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ASLAN AKMAN, Canan (2004) “Demokratikleşmenin Açmazlarında Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Siyaseti ve Kadın”, **Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Sempozyumu’nda** sunulan bildiri, İstanbul.
- ATAKLI, A.,YERTUTAN,C., EKİNCİ,S. (2004) “Bir Grup Üniversite Öğrencisinin ‘Çağdaş Kadın’ Üzerine Görüşleri, **Aile ve Toplum Dergisi**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Yıl:6, Cilt:2, Sayı:7, Ankara, s.43-56.
- AYATA, Ayşe Güneş (1995) “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, der.Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, s.293-312.
- AYATA, Ayşe Güneş (1998) “Etnik Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet: Ankara’da Çerkes Kadınlar”, **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, der. Oya Çitçi, TODAİE, Ankara, s. 71-80.
-(1998) “Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, Ankara, s. 237-248.
- ATAMAN, Narıncı (1998) “Kadınsız Demokrasi Demokrasi Değildir”, **Kadınlar Olmadan Asla**, Sabah Yayınları, İstanbul, s.23-34.

- BALAY, Berrin** (2003) “Bir Başka Yoksulluk: Kadın Yoksulluğu Üzerine”, **Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama**, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s.253-270.
- BEHAR, C.vd.**(1999) “Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demokratik Dönüşüm ve İzdüşümleri, TÜSIAD, İstanbul.
- BERKTAY, Fatma Gül** (1998) “Cumhuriyetin 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımirzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- BORA, Aksu** (2002) “Olmayanın Nesini İdare Edeceksin? Yoksulluk Kadınlar ve Hane”, **Yoksulluk Halleri**, der. Necmi Erdoğan, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul.
-(2001) “Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Dönüşümü”, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, der. Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, s. 77-106.
-(1998) “Kamusal Alan/Özel Alan: Mahrumiyet- Özgürleşme İkileminin Ötesi. **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, der. Oya Çitçi, TODAİE, Ankara, s.63-70.
- CASTELLS, Manuel** (1997) **Kent, Sınıf, İktidar**, çev. Asuman Erendil, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997
- CONNEL, R.W.** (1998) **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- CHATTERJEE, Partha** (2000) “Kadın Sorununa Milliyetçi Çözüm”, **Vatan, Millet Kadınlar**, der. Ayşe Gül Altınay, İletişim Yayınları, İstanbul, s.95-117.
- ÇAKIR, Serpil** (1994) **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İstanbul.
- ÇEPEL, Necmettin** (1992) **Doğa, Çevre, Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- ÇİTÇİ, Oya** (2001) **Yerel Seçimler Panaromasi: 1963-1999**, TODAİE, Ankara
-(1989) **Yerel Yönetimlerde Temsil -Belediye Örneği-**, TODAİE, Ankara
- ÇUKURÇAYIR, M.Akif** (2000) **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi Ankara.
-(2000) “Yeni Yönetim Modelleri Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları”, **Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri**, Yay Haz. Birgül.Ayman. Güler, Ayşegül.Sabuktay, TODAİE Yayınları, Ankara, s.211-224.

DEMİR, Erol (2002) “Yeni Kentli Ailelerde Geçimlik Üretim ve Yoksulluk”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Ed. Yasemin Özdek , TODAİE Yayınları, Ankara, s.291-302.

DEMİR, Zekiye (1997) **Modern ve Postmodern Feminizm**, İz Yayıncılık, İstanbul.

Demiray,E., CURABAY,Ş. (2004) “Kadınların Eğitiminde Uzaktan Eğitimin Önemi ve Örnek Uygulama”, Aile ve Toplum Dergisi, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Yıl:6, Cilt:2, Sayı.7,Ankara, s.9-22.

ECEVİT, Yıldız (2001) Yerel Yönetimler ve Kadın Örgütleri İlişisine Eleştirel Bir Yaklaşım, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, der. Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, s.227-259.

.....(1998) “Türkiye’de Ücretli Kadın Emeginin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.267-284.

.....(1995) “Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, der. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 117-128.

ERMAN, Tahire (1998) “Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşam”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.211-225.

.....(1998) “Kentteki Kırsal Kökenli Göçmenlerin Yaşamında Gecekondu ve Apartman”, **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Ed. Yıldız Sey, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.317-324.

ERSAN, Ocak (2002) “Yoksulun Evi”, **Yoksulluk Halleri** , der. Necmi Erdoğan, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul.

EYÜBOĞLU,A.,ÖZAR,Ş.,TUFAN TANRIÖVER,H. (1998) “Kentli Kadınların Çalışma Koşulları ve Çalışma Yaşamını Terk Nedenleri”, **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, der. Oya Çitçi, TODAİE, Ankara, s.207-216.

GELEGEN, D.Gediz (2001) “Çalışma Yaşamında Kadın Olmak”, Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Sayı:5 ,Ankara,s.27-30.

ÖDELEK, Kamuran (2001) “Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Gender”, **Felsefe logos**, İstul Yayınevi, Yıl:4, Sayı:15, İstanbul,141-149.

- GÖĞÜŞ-TAN**, Mine Göğüş Tan, **SOMEL R.Nazlı** (2005) “Eğitimde Destek Mekanizmalarına Yansımalarıyla Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği”, A.İ.D., Sayı:38, TODAİE Yayını, Ankara, s.1-24
- GÖKÇE**, Birsen (1998) Kadınların Sivil Toplum Örgütlerinde Yer Almasını Etkileyen Dinamikler, **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, (Ed. Oya Çitçi), TODAİE Yayını, Yayın No: 285, Ankara, s.449-454
- GÖKÇE**, Gülise (2000)“**Yerel Yönetimlerde Katılma ve Etkinlik -Konya Örneği**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- GÖKTÜRK**, Atilla (2002) “Kentsel Haklar Kent Yoksullarını Kapsar İse...”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Ed.Yasemin Özdek , TODAİE Yayınları, Ankara, s.217-233.
- GÜMÜŞOĞLU**, Firdevs (2000) “Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet (1928-2000)”, **Görüş**, Eylül 2000, s.48-54.
-(1998)“Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Rollerini”(1928-1998), **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.101-128.
- GÜNİNDİ ERSÖZ**, Aysel (1998) “Kamu Yönetiminde Yönetici Olarak Kadınların Geleneksel ve Çalışan Kadın Rollerine İlişkin Beklentileri”, **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, der. Oya Çitçi, TODAİE, Ankara, s.255-265.
- HATTATOĞLU**, Dilek (2002) “Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu ve Bir Başa Çıkma Stratejisi: Olarak Ev Eksenli Çalışma, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, Ed.Yasemin Özdek , TODAİE Yayınları, Ankara, s.303-316.
- İLKKARACAN,İ.P.İLKKARACAN** (1999) “1990’lar Türkiye’sinde Kadın ve Göç”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Ed. Oya Baydar, Yay. Haz. A.B.Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.305-322.
- İLKKARACAN**, Pınar (1998) “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaş Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.285-302.
- İLYASOĞLU**, Aynur (tarihsiz) “Toplumsal Mesafe, Kadınlar ve Kimlik: İslamcı Kadın Kimliğinin Araştırılmasında Yöntem Sorunları, **Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Yay. Haz. Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul s.213-217.

İMAMOĞLU, Olcay (1992) “Psikolojik Açıdan İnsan- Çevre İlişkileri”, **İnsan, Çevre,Toplum**, İmge Kitabevi, Yay. Haz. Ruşen Keleş, Ankara, s.191-209.

KALAYCIOĞLU,S.,RITTERSBERGER,H.(2001) **Evlrimizdeki Gündelikçi Kadımlar**, Su Yayınları, İstanbul.

.....(1998) “İş İlişkilerine Kadınca Bir Bakış: Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, der. A.Berktaç Hacımırzaoğlu, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, s.225-236.

KELEŞ, Ruşen (2002) **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara.

.....(1995) “Hizmette Halka Yakınlık İlkesi ve Yerel Yönetimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:4, Sayı:1,s.1-13.

KORAY, Meryem (1998) “Türkiye’nin Siyasetinde ve Geleceğinde ‘Kadın Damgası’ Olabilir mi?”, **Kadımlar Olmadan Asla**, Sabah Yayınları, İstanbul, s.209-221 .

KSSGM (2003), Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995), Ankara.

.....(2000) “**Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma Ve Barış**” (Pekin+5) Başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun Hazırlık Dönemi Ve Sonuçları Hakkında Özet Bilgi, Ankara.

.....(1999) **Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi**, Yay. Haz: Raul Mansur ,Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

.....(1993) **Kadına Yönelik Uluslar arası Sözleşme ve Kararlar**, Eğitim Serisi, Yayın No:75, Ankara .

KÜMBETOĞLU, Belkıs (2001) “Kentsel Alan ve Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet” , **Yerli Bir Feminizme Doğru**, der.Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, s.259-282.

.....(2001) “Kadın Gruplarında Yapı ve Katılım Sorunları”, **Yerli Bir Feminizme Doğru**, der.Aynur İlyasoğlu, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, s.301-332

KÜMBETOĞLU, Belkıs,CAĞA, Nilgün (2000) “Çalışan Kadınlar ve Küreselleşme”, **Görüş Dergisi**, Sayı:44.

MACKENZIE, Suzanne (2002) “Kentte Kadınlar”, **20. Yüzyıl Kenti**, der. ve çev.Bülent Duru, Ayten Alkan, İmge Yayınevi, Ankara, s.249-284.

OKTİK, N.,**KÖKALAN,F.**(2002-03)” Feminizmden Kadın Çalışmalarına Devletin Fonksiyonu”, **Doğu-Batı Düşünce Dergisi**, Sayı:21, Ankara.

ÖKMEN, Mustafa (2003) "Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar", **Yerel ve Kentsel Politikalar**, ed. M.Akif Çukurçayır, Ayşe Tekel, Çizgi Kitabevi, Konya, s.17-64.

ÖZGÜÇ, Nazmiye (1998) **Kadınların Coğrafyası**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

PHILLIPS, Anne (1995) **Demokrasinin Cinsiyeti**, çev. **Alev Türker, Metis Yayınları, İstanbul.**

SANCAR ÜŞÜR, Serpil (1998) "Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, der. Oya Çitçi, TODAİE, Ankara, s.531-542.

ŞAHİN A., TEMİZEL H., TEMİZEL M., "Türkiye'de Demokrasiden E-Demokrasiye Geçiş Süreci Ve Karşılaşılan Sorunlar", **3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, O.G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Yayını, Eskişehir, 2004, s.253-262.

SÜMER, Neslihan (1998) "Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet", **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Ed.Oya Çitçi, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını Ankara, s.131-137.

TANKUT, Tülin (1998) "Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı", **Evrensel Kültür Sayı:84**, s.41-44.

TEKELİ, İlhan (1999) "Yerel Siyaset ve Demokrasi, Çoğulculuk, Sivil Toplum", **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri**, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul 1999, s. 195-227.

.....(1991) **Kent Planlaması Konuşmaları**, TMMOB Yayınları, Ankara.

TEKELİ, Şirin (1991) Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, **Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak-Eşit Katılım**, Cem Yayınevi, İstanbul, s.117.

TİMUÇİN, Afşar (2001) "Kadın Sorunu", **Felsefelogos**, Bulut Yayınevi, Yıl:4, Sayı:15 İstanbul, s.119-124.

TOKSÖZ, Gülay vd. (2001) **Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet**, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara.

UNDP (2003) **Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yasal Mevzuatın Oluşturulması**, çev. Ayşe Sayın, Demokratik Yönetişim Serisi.

.....(2003) **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyar Protokol**, Milletvekilleri için El Kitabı, çev. Ayşe Sayın.

YUVAL-DAVIS, Nira (2003), **Cinsiyet ve Millet**, çev. Aysin Bektaş, İletişim Yayınları, İstanbul.

YÜKSEL Şahika (1995) “Eş Dayağı ve Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası”, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadımlar**, Yayına Hazırlayan: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

WEDEL, Heidi (2001) **Siyaset ve Cinsiyet:İstanbul Gecekonduklarında Kadınların Siyasal Katılımı**, çev. Can Kurultay, Metis Yayınları, İstanbul.

WHITE, Jenny B.(1999) **Para ile Akraba**, Kentsel Türkiye’de Kadın Emeği, çev.Aksu Bora, İletişim Yayınları, İstanbul.

WİSEMAND, Rosalind (1996) **Cinsel Şiddete ve Tecavüze Karşı Kendimizi Savunurken**, çev.Lale Akalın, Sel Yayıncılık,İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

AKIN, Ayşe (01.07.2004) “**Toplumsal Cinsiyet**”,(<http://www.gencgazeteciler.org/tcinsiyet.asp>)

AKIN, A., **ESİN Ç.**,**ÇELİK K.** (15.12.2005) “**Kadının Sağlık Hakkı Ve Dünya Sağlık Örgütü’nün Avrupa’da Kadın Sağlığının İyileştirilmesine Yönelik Stratejik Eylem Planı**”, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/dunya.htm>.

AKTAN, C.Coşkun (2002) **Hak-İş Konfederasyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri KonferansıHabitat II, Habitat Gündemi Ve İstanbul Deklarasyonu_(Yoksulluk Sorunu Ve Yoksullukla Mücadele İle İlgili Bölümlerden Alıntılar), Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Ed.C.Can Aktan, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/besinci-bol/bm-insan-yerlesimleri.htm>.

Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu, Ankara, 1993, <http://www.kssgm.gov.tr/cedawrapor>, (27.07.2004).

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II İstanbul Deklarasyonu, 3-14 Haziran 1996,http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/yirminciyuzyilda/insan_yerlesimleri_konferansi.htm.

Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu' na hitaben CEDAW-Türkiye Gölge Raporu, 2004,
[http://www.bianet.org/2005/01/01_k/golgetur.doc,\(30.04.2005\)](http://www.bianet.org/2005/01/01_k/golgetur.doc,(30.04.2005))

DEDEOĞLU, Saniye (12.11.2003) “Ev Eksenli Yoksulluk: Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, <http://www.evrenselbasim.com.tr>.

ECEVİT, Yıldız (11.10.2003) “Ekonomik Kriz Yoksulluk ve Kadın İlişkisi, Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Bir Yaklaşım Olmadan Kurulamaz”, <http://www.ucansupurge.org/newhtml/bulten/12/sayfa19-20.php>.

ERMAN, Tahire (2003) “Köyden Kente Göç, Yoksulluk ve Kadın”, (<http://www.ucansupurge.org/newhtml/koydenkente.php>.

<http://aile-hekimligi.uludag.edu.tr/ders5.html> (11.10.2003)

<http://www.karatay-bld.gov.tr/yonetim.asp> (01.04.2005)

<http://docs.konya-bld.gov.tr/kurumsal/kurumsalyapi.htm>. (01.04.2005)

<http://www.merem.bel.tr/detail.php?id=209> (26.04.2005)

<http://www.merem.bel.tr/menu.php?id=9> (01.04.2005)

<http://www.ntv.com.tr/news/139451.asp#BODY>, (12.10.2003)

<http://www.selcuklu.bel.tr/meclis/meclis.htm> (01.04.2005)

<http://usconsulate-istanbul.org.tr/reppub/vawo/carin.html>, 12.10.2003)

http://www.unhcr.org.tr/MK_TemelTan%C4%B1mlamalar.asp, (29.06.2004)

“Kadınlar ve Yerel Gündem 21” (01.10.2004)

<http://www.la21turkey.net/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=19>.

Programme Of Action Of The International Conference On Population And Development, http://www.unfpa.org/icpd/icpd_poa.htm#ch9b, (29.12.2004).

Report Of The World Summit For Social Development, A/Conf.166/9, Copenhagen 1995, <http://www.un.org/documents/ga/conf166/aconf166-9.htm>.

Report Of The International Conference On Population And Development, United Nations Population Information Network (Popin) UN Population Division, Department Of Economic And Social Affairs With Support From The Un Population Fund (UNFPA), A/CONF.171/13: Report of the ICPD (94/10/18), Cairo, 1994, <http://www.un.org/popin/icpd/conference/offeng/poa.html>.

SUCUYAN, Talin (2003) “Kadın Taksisi Ne İşe Yarar?”, **Kozmopolit**, Haziran 2003, <http://www.kozmopolit.com/Druck/talinsucuyantaksi0603.html>.

Summary of the ICPD Programme of Action, (10.12.2004) <http://www.unfpa.org/icpd/icpd>.

The Nairobi Forward-looking Strategies for the Advancement of Women, 3rd World Conference on Women, Report of the World Conference to Review and Appraise the Achievements of the United Nations Decade for Women: Equality, Development and Peace, , Nairobi ,1985 <http://www.earthsummit2002.org/toolkits/women/un-doku/un-conf/nairobi.htm>.

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yeni Binyılın Kalkınma Hedefleri”, (01.10.2004) http://www.undp.org.tr/WomensDay2003_coverpage_tur.htm.

“Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Çiftçiler”, (24.11.2004) http://www.tzob.org.tr/tzob/tzob_urun_rapor/rapor_2004_kadin_ciftciler.htm.

TÜRMEEN, Tomris (05.01.2005) **“Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı”**, <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/yay.shtml>.

UN (1993) Vienna Declaration and Programme of Action, World Conference on Human Rights, Vienna, 14-25 June 1993, U.N.Doc. A/CONF.157/24 (Part I) <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/11viedec.html>.

UNICEF (2000) Unicef: Ending Poverty Begins With Children, <http://www.unicef.org/newsline/00pr54.htm>.

“Women and Sustainable Development, Women’s Action Agenda, Preamble: Toward A Healthy Planet”, <http://www.iisd.org/women/action21.htm>, (02.12.2004).

100 Nolu Sözleşme: Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşme, http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/ilo_100.html, (07.12.2004).

111 Sayılı Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/sozlesme/soz111.htm>, (07.12.2004).

“5-9 Haziran 2000 Tarihleri Arasında Newyork’ta Gerçekleştirilen “Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma Ve Barış” (Pekin+5) Başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun Hazırlık Dönemi Ve Sonuçları Hakkında Bilgi Notu” www.die.gov.tr/tkba/pekin+5.doc

EK-1 Anket Formu

İyi günler! Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmakta olan, "Kentsel Siyasette Toplumsal Cinsiyet Sorunlarına Duyarlılık" konulu bir yüksek lisans tezi için bir anket yapmaktayız. Verdiğiniz bilgiler saklı tutulacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

Doç. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR
ALTINIŞIK

S.Ü. İ.İ.B.F.

acukurcayir@hotmail.com

Tel:0332233050

Arş. Gör. Harika UÇAR

S.Ü. Karaman İ.İ.B.F

harikaucar@hotmail.com

Tel:03382140406

Ş.1. Yaşınız? () 18-30 () 31-45 () 46-60 () 61 ve yukarısı

Ş.2. Eğitim düzeyiniz nedir?

- () Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Üniversite () Yüksek Lisans/doktora
() Eğitimi yarım bıraktım /Terk

Ş.3. Eğer eğitiminizi yarım bıraktıysanız nedeni neydi?

- () Derslerimdeki başarımlarım düşük olduğundan () Maddi yetersizlikten () Evlendiğim için
() Annem izin vermediğinden () Babam izin vermediğinden
() Çevre hoş karşılamadığından () Diğer.....

Ş.4. Medeni durumunuz nedir?

- () Bekar (hiç evlenmemiş) () Nişanlı/sözlü
() Evliyim ve eşimle birlikte yaşıyorum. () Evliyim ama eşimden ayrı yaşıyorum
() Eşimden boşandım. () Eşim öldü

Ş.5. Eğer evli iseniz eşinizle resmi nikahınız var mı? () Evet () Hayır () Yanıt yok

S.6. Hanenizde anne, baba ve çocuklar dışında yaşayan biri var mı? Varsa kim?

S.7. Toplam aylık hane halkı gelirinizi öğrenebilir miyim? (Bütün aile fertlerinin maaş, kira, emekli aylığı vb. gelirlerini de göz önünde bulundurarak cevaplayınız.)

- ()250milyondan az ()250-500milyon arası ()500-750milyon arası
()750-1.000milyon arası ()1-1.5 milyar arası ()1.5 milyardan fazla

S.8.Sizin ya da ailenizin sayacaklarımdan hangilerine sahip olduğunuzu, adetlerini ya da tutarlarını ve kime ait olduğunu öğrenebilir miyim?

	Sahiplik(Var ya da Yok)	Adedi	Kimin Üzerine Olduğu
Kışlık Konut			
Yazlık Konut			
Otomobil			
Arsa- tarla			
Dükkan			
	Sahiplik(Var ya da Yok)	TUTAR	Kimin Üzerine Olduğu
Hisse Senedi			
Banka Hesabı			

S.9. Düzenli olmasa bile bir işte çalışıyor musunuz ya da gelir getirici herhangi bir etkinlikte bulunuyor musunuz?

- () Evet () Önceden çalışıyordum, şimdi çalışmıyorum. () Emekliyim () Hayır

S.10. Eğer çalışıyorsanız ne tür bir iş yapıyorsunuz?

() Kamu Sektöründe (tam zamanlı işçi, yarı zamanlı işçi, mevsimlik işçi, tam zamanlı kadrolu, sözleşmeli vb. belirtin).....

() Özel Sektör Kuruluşunda (tam zamanlı mı, yarı zamanlı mı belirtin).....

() Küçük esnaf ya da zanaatkar olarak çalışıyorum.

() Mesleğimi icra ettiğim kendime ait bir bürom var.

() Evde parça başı iş yapıyorum.

() Kendi yaptığım dantel, örtü vb. ürünleri satıyorum.

() Çocuk bakıyorum. (kendi evinizde mi, başkasının evinde mi belirtin lütfen)

() Gündelikçiyim, evlere temizliğe gidiyorum.

() Pazarlamacılık yapıyorum.(Çeyiz malzemeleri, havlu, çamaşır, kozmetik vb.)

() Diğerleri.....

S.11. Eğer çalışmıyorsanız gelir getirici bir iş yapmak ister miydiniz?

Evet

Hayır

S.12. Eğer 11. soruya cevabınız “Evet” ise; istediğiniz bir işte çalışmıyor olmanıza etki eden nedenlerin önem derecesini (X) ile işaretleyiniz.

	Hiç etkili değil	Etkili Değil	Etkili	Çok Etkili	En Etkili
Nişanlığımın/ sözleşümün/eşimin istememesi					
Ailemin istememesi					
Eşimin ailesinin istememesi					
Çocuğumun bakımsız ve ilgisiz kalacağını düşünmem					
Ev işleriyle birlikte yürütemeyeceğimi düşünmem					
Çevrenin hakkımda kötü düşünebileceğini düşünmem					
Çalışmak için aranan, yeterli beceri ve eğitimimin olmaması					
Oturduğumuz çevrede çalışabileceğim bir yer olmaması					
İş bulamamam					

S.13. Kapının önüne çıkmayı ve komşuları ziyaret etmeyi bir kenara bırakırsak, haftada kaç kez evden dışarıya çıkarırsınız?

Hiç Haftada 1 Haftada 2-3 Haftada 4-5 Haftada 5'ten fazla

S.14. Çalışmak, işe gitmek ya da okula gitmek dışında dışarıda olduğunuz zamanlarda, eve dönüş saatiniz için neye dikkat ediyorsunuz?

İstedğim saatte dönüyorum.

Hava kararmadan önce dönmeye gayret ediyorum.

Eşim ya da babam evde olmadan önce evde olmaya gayret ediyorum.

Çocuklar okuldan dönmeden önce evde olmaya çalışıyorum.

Toplu taşıma araçlarının saatlerine göre hareket ediyorum

S.15.Aşağıdakilerin arasında, İstedığınız sıklıkta ya da zamanda dışarı çıkmamanızı etkileyen ya da zorlaştıran herhangi bir neden var mı?

- () Eşim dışarı çıkmama izin vermiyor ya da kısıtlıyor.
- () Ailem dışarı çıkmama izin vermiyor ya da kısıtlıyor.
- () Eşimin ailesi dışarı çıkmama izin vermiyor ya da kısıtlıyor.
- () Kendime ait bir gelirim olmadığı için dışarı çıkmam güçleşiyor.
- () Evden dışarı çıkmaya korkuyorum.
- () Ev işleri, çocuk bakımı ya da evdeki hasta ya da yaşlı bakımı yeterince zamanımı aldığından dışarı çıkmaya vaktim olmuyor.
- () Sağlığımın bozuk olması nedeniyle dışarı çıkmam güçleşiyor.
- () Oturduğum semt, şehir merkezine uzak/şehir merkezine yeterince sıklıkta toplu ulaşım aracı yok.
- () Herhangi bir şey benim evden dışarı çıkmamı engellemiyor ve zorlaştırmıyor,istediğim zaman dışarı çıkıyorum.

S.16.Sizce aşağıdakilerden hangilerinin mahallenizde olması kadınlar için önemlidir?

- () Güvenli ve temiz bir çocuk parkı, yeşil alan
- () Sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri
- () Elektrik, su, telefon faturalarını yatırabileceğim yakın bir şube
- () Süper marketler ve alışveriş merkezleri
- () Düşük maliyetli etüd merkezi, kreş ya da çocuk yuvası
- () Spor yapmak için gidebileceğim düşük maliyetli bir spor salonu
- () Hukuki konularla ilgili olarak ücretsiz danışabileceğim bir yer
- () Koşu ve yürüyüş parkuru
- () Mesleki beceri edindiren bir kurs
- () Sığınmaevi
- () Hiçbiri

S.17. Aşağıdaki tabloda sıralanmış işlerin genellikle nasıl yapıldığını belirtir misiniz? (İşi kimin ya da kimlerin yaptığına uygun düşen maddenin numarasını tabloda ayrılmış boşluğa yazın.)

1. Ben yaparım
2. Ailedeki kadınlar yapar.
3. Ailedeki erkekler yapar.
4. Tüm aile fertleri birlikte yapar
5. Aile dışından bir yardımcı var, gündelik temizlik işlerine gelen kadın gibi.

Ev işleri(çamaşır, bulaşık, ütü...)	
Yemek pişirmek	
Çocuk bakımı/kardeş bakımı	
Çocukların ya da kardeşlerin derslerine yardım etmek, ders çalıştırmak	
Çocukları ya da kardeşleri okula, kreşe ya da yuvaya götürüp getirmek	
Çocukları ya da kardeşleri (sinema, park gibi) eğlence yerlerine götürmek	
Çocuklar ya da kardeşlerin öğretmenleriyle görüşmek, toplantılara katılmak	
Çocukları ya da kardeşleri hastaneye götürmek	
Çocukların ya da kardeşlerin giyim, kırtasiye vb. gereksinimleri için alışveriş yapmak	
Evdeki yardıma muhtaç (yaşlı, sakat vb.) kişilerin bakımını üstlenmek, hastaneye götürmek	
Ev için gündelik alışverişini yapmak	
Faturaları yatırmak	
Ev için mobilya ve beyaz eşya alışverişi yapmak	
Apartman ya da site toplantılarına katılmak	
Herhangi bir sorun için muhtarlığa, belediyeye, karakola ya da başka bir kamu kurumuna gitmek, bu sorunun çözümünü takip etmek	

S.18. Aşağıdaki gruplardan hangisiyle daha sık görüşüyorsunuz?

- () Kendi akrabalarım () Eşimin akrabalarıyla () Kendi arkadaşlarımla
() Apartman ya da mahalledeki komşularla () Eşimin arkadaşlarının aileleriyle

S.19. Üyesi olduğunuz dernek, vakıf, sendika, okul aile birliği, siyasal parti gibi herhangi bir kuruluş var mı?

- () Okul aile birliği () Sendika () Siyasal Parti () Kooperatif
() Bir Fikir Örgütü () Bir Kadın Örgütü (Lütfen belirtin).....
() Sosyal yardım amaçlı ya da sosyal faaliyetlerde bulunan bir dernek ya da vakıf

S.20.Kent içinde en çok nasıl yolculuk yapıyorsunuz?

- ()Yürüyerek ()Belediye otobüsüyle ()Dolmuşla
()Tramvayla () Taksiyle ()Özel otomobile

S.21. Bu yolu tercih etmenizin önem derecesini (X) ile işaretleyiniz.

	Hiç etkili değil	Etkili değil	Etkili	Çok etkili	En etkili
Benim için en ucuz ulaşım yolu olması					
Benim için en çabuk ulaşım yolu olması					
Oturduğum yerden başka ulaşım aracı olmaması					
Kendimi daha güvende hissetmem					
Daha az kalabalık olması					
Ötekilerine göre saatlerinin daha düzenli olması					
Diğer(Lütfen belirtin).....					

S.22.Yürüyerek ya da herhangi bir ulaşım aracıyla bir yerden bir yere giderken şu konular sizi ne kadar rahatsız ediyor?

	Hiç	Bazen	Hep
Kaldırımların arabalar tarafından işgal edilmiş olması			
Sürekli alçalıp yükselen kaldırımlar			
Kaldırımlarda rampa olmaması			
Kaldırım, yol tamir ya da yapım çalışmaları			
Karşıma üst ya da alt geçitlerin çıkması			
Yayalara tanınan geç(yeşil) işaretinin süresinin azlığı			
Sokak ve cadde aydınlatmalarının yetersiz olması			
Bakışla, sözle rahatsız (taciz) edilmek			
Sokak çocukları			
Satıcılar ya da dilenciler			
Gasp ya da kapkaç korkusu			
Diğer(Lütfen belirtin).....			

S.23. Mahallenizde ya da semtinizde kadımların biraraya gelebileceği bir merkez olmasını ister miydiniz?

- () Evet () Hayır

S.24. Bu kadın merkezinde en çok ne tür etkinlikler yapılmasını, ne gibi hizmetler sunulmasını isterdiniz?

.....

.....

.....

S.25. Evde şiddete uğrayan kadınlar için Konya’da bir sığınmaevi olup olmadığını biliyor musunuz?

- Evet var. Emin değilim. Bilmiyorum. Hayır yok.

S.26. Sizce evde şiddete uğrayan ve gidecek yeri olmayan kadınlar için adresi gizli, güvenli, kadınların kendi hayatlarını kurana kadar kalabilecekleri bir ya da daha çok kadın sığınmaevi olmasına gerek var mı?

- Evet, kesinlikle gerek var. Bilmiyorum, fikrim yok. Hayır, kesinlikle gerek yok.

S.27. Böyle bir yer olsa evi bırakıp gider miydiniz?

- Evet Gerek duyarsam Bilmiyorum, emin değilim. Hayır

S.28. Ailenizde siz ya da başka bir kadın (anneniz, kız kardeşiniz vb.) dayak, küfür, aşağılama, parasız bırakılma gibi davranışlara maruz kalıyor musunuz?

- Evet Hayır

S.29. Eğer yukarıdaki soruya “Evet” cevabını verdiyseniz maruz kalman davranışın ne olduğunu yoksa belirtir misiniz?

- Sözle aşağılama ve/ ya da küfür Parasız bırakmak Dayak
 Hepsi Yanıt yok.
 Diğer.....

S.30. 28 Mart’ daki son belediye seçimlerinde oyunuzu neye göre kullandınız?

- Kendi istediğim adaya verdim. Bir yakınımın söylediği parti ya da adaya verdim
 Kendi istediğim partiye verdim. Eşim kime oy verdiyse ona oy verdim.
 Oyumu rast gele kullandım. Boş oy kullandım.
 Hatırlamıyorum. Oy kullanmadım.

S.31. Bu güne kadar herhangi bir sorunla ilgili olarak belediyenin bir birimine telefonla ya da belediyeye giderek başvurduğunuz ya da şikayetçi olduğunuz oldu mu?

- Belediyeye giderek başvurdum. Telefonla başvurdum.
 Başvurum ya da şikayetim hiç olmadı.

S.32. Eğer başvurduysanız şikayet konunuz neyle ilgiliydi?

- Kanalizasyon Çöp Su baskını Yol
 Hava Kirliliği Gürültü İşsizlik Maddi yardım
 Çocuk parkı ya da yeşil alan Hukuka aykırı uygulamalar
 Diğer (Lütfen belirtiniz.).....

S.33. Başvuru ya da şikayetinizle ilgili bir sonuç alabildiniz mi?

- Evet İşlemler sürüyor. Takip etmedim. Hayır

S.34. Bir sorun yaşadığımız halde şikayetçi olmadıysanız bunun nedeni neydi?

- Yetkililerin ilgilenmeyeceğini düşündüm. Ne yapacağımı bilmiyordum.
 Başkaları ilgilensin diye düşündüm. Zamanım yoktu
 Diğer (Lütfen belirtiniz.).....

S.35. Belediyenin bir kadın olarak sizin sorunlarınızı araştırmaya ve çözüm getirmeye yönelik herhangi bir girişimi oldu mu?

- Evet..... Hayır

S.36. Belediyelerin kararlarını ve uygulamalarını bu kentte yaşayan yurttaşlar olarak etkileme olanağı olsaydı, bu etkinliklere katılır mıydınız?

Bu işler belediyelerin işidir. Halk seçimlerde oyunu kullanıyor, belediye kendi programını uygulasin.

- Belediyeler, seçimden sonra yapacakları konularda halkı bilgilendirmeliler. Bu yeterlidir.
 Belediyelerin yaptıkları işler kimi ilgilendiriyorsa, gidip o kimselere danışmalıdırlar.
 Belediyelerin karar ve yönetimlerine halkın katılımı sağlanmalıdır.
 Fikrim yok.

S.37. Belediye meclislerinde ve belediye başkanlıklarında kadınların oranı % 1 dolayında. Yani kentinizle, mahallenizle ilgili kararların alındığı meclislerde 100 kişiden ancak 1-2'si kadın. Bu durum sizce neden kaynaklanıyor?

- Erkek egemen sistemin hakim olması Kadınların eğitimsizliği
 Kadınların maddi gücünün olmaması Kadınların istememesi
 Kadınların asıl görevi annelik ve ev işleri Bilmiyorum.
 Diğer (Lütfen belirtiniz).....

S.38. Sizce % 98-99'u erkeklerden oluşan bir belediye meclisi, kadınların sorunlarını anlayabilir, gereksinimlerini karşılayabilir mi?

- Evet Belli konularda Fikrim yok. Hayır

S.39. Siz belediye başkanı ya da belediye meclis üyesi olmak ister miydiniz?

- Evet Hayır

S.40. Eğer cevabımız "Hayır" ise, neden belediye başkanı ya da belediye meclis üyesi olmak istemezsiniz?

- Eşim/babam izin vermez. Çevre olumsuz koşullar.
 Seçilmek için yete Bu erkek işi
 Maddi gücüm yok Nasıl aday olunacağını/ ne yapmam gerektiğini bilmiyorum.
 Diğer (Lütfen belirtiniz).....

S.41. Belediye başkanı ya da belediye meclis üyesi olsaydınız faaliyetlerinizde neye ağırlık verirdiniz? Üç konu belirtir misiniz?

.....
.....
.....

S.42. Mahallenizi, semtinizi ve Konya'yı ilgilendiren sorunların çözümünü için gönüllü olarak çalışmayı düşünür müydünüz?

- Evet Zaten çalışıyorum. Hayır

S.43. Eğer cevabınız “Hayır” ise neden gönüllü çalışmayı istemezsiniz?

- Zamanım yok. Ailem/eşim/babam izin vermez.
 Sağlığım elvermez/yaşlıyım. Benim işim değil yapabileceğim bir şey yok.
 Yeterli dayanışmanın olacağını düşünmüyorum. Fikrim yok.
 Diğer...

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.